

Nihánj me se-nanā Jesucristó nanā sa' cachrón síí cu'naj Mateo rihaan yanj a

Nanā nihánj taj xna'anj che'é nij xii Jesucristó nij síí man gaa naá a

¹ Yanj nihánj me taj xna'anj che'é nij xii Jesucristó a. Veé xii Jesucristó me síí cu'naj David síí cane gaa naá, ne xii David me síí cu'naj Abraham síí cane gaa naá adonj.

² Dan me se síí cu'naj Abraham me rej síí cu'naj Isaac, ne Isaac me rej síí cu'naj Jacob, ne Jacob me rej nij tinuj síí cu'naj Judá, ³ ne Judá me rej síí cu'naj Fares ga síí cu'naj Zara, ne chana cu'naj Tamar me nii roj so' a. Ne Fares me rej síí cu'naj Esrom, ne Esrom me rej síí cu'naj Aram, ⁴ ne Aram me rej síí cu'naj Aminadab, ne Aminadab me rej síí cu'naj Naasón, ne Naasón me rej síí cu'naj Salmón, ⁵ ne Salmón me rej síí cu'naj Booz, ne nii Booz me chana cu'naj Rahab a. Ne Booz me rej síí cu'naj Obed, ne nii Obed me chana cu'naj Rut a. Ne Obed me rej síí cu'naj Isaí, ⁶ ne Isaí me rej síí cu'naj David, ne síí cu'naj David ro', me síí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvii israelitá gaa cane so' adonj.

Ne David me rej síí cu'naj Salomón, ne nii Salomón me nicaj síí cu'naj Urías a. ⁷ Ne Salomón me rej síí cu'naj Roboam, ne Roboam me rej síí cu'naj Abías, ne Abías me rej síí cu'naj Asa a. ⁸ Ne Asa

me rej sí cu'naj Josafat, ne Josafat me rej sí cu'naj Joram, ne Joram me rej sí cu'naj Uzías a. ⁹ Ne Uzías me rej sí cu'naj Jotam, ne Jotam me rej sí cu'naj Acaz, ne Acaz me rej sí cu'naj Ezequías a. ¹⁰ Ne Ezequías me rej sí cu'naj Manasés, ne Manasés me rej sí cu'naj Amón, ne Amón me rej sí cu'naj Josías a. ¹¹ Ne Josías me rej nij tinuj sí cu'naj Jeconías, ne cayáán nij so' yo' qui'yaj canaán nij sí man Babilonia rihaan nij yuvij israelitá, ne ca'anj nicaj nij so' man nij yuvij israelitá chiháán nij so' guun nij yuvij israelitá mozó rihaan nij so' adonj.

¹² Guun naá doj, ne guun Jeconías rej sí cu'naj Salatiel, ne Salatiel me rej sí cu'naj Zorobabel, ¹³ ne Zorobabel me rej sí cu'naj Abiud, ne Abiud me rej sí cu'naj Eliaquim, ne Eliaquim me rej sí cu'naj Azor, ¹⁴ ne Azor me rej sí cu'naj Sadoc, ne Sadoc me rej sí cu'naj Aquim, ne Aquim me rej sí cu'naj Eliud, ¹⁵ ne Eliud me rej sí cu'naj Eleazar, ne Eleazar me rej sí cu'naj Matán, ne Matán me rej sí cu'naj Jacob, ¹⁶ ne Jacob me rej sí cu'naj José, ne José me sí xcaj man chana cu'naj Mariá, ne no' me nii sí cu'naj Jesús, ne sí ca'née Dioso tinanii man yuvij man rihaan chumij nihánj rihaan sayuun me Jesús adonj.

¹⁷ Dan me se asij sí cu'naj Abraham ndaa sí cu'naj David síj xca'anj xii sí cu'naj Jesucristó a. Ne asij sí cu'naj David ndaa ca'anj nicaj nij sí man Babilonia man nij yuvij israelitá chiháán nij so' síj yo'ó xca'anj xii sí cu'naj Jesucristó a. Ne asij ca'anj nicaj nij sí man Babilonia man nij yuvij israelitá chiháán nij so' ndaa ca'ngaa sí cu'naj Jesucristó, ne síj yo'ó xca'anj nij xii Jesucristó uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa ca'ngaa Jesucristó rihaan chumij nihánj a

¹⁸ Ne nihánj me se vaa guun asij rque gaa ataa ca'ngaa Jesucristó a. Dan me se nii Jesucristó me chana cu'naj Mariá a. Gaa asino yaan guun ya rá no' ga sí cu'naj José se vaa xcaj tuvi' roj so' a. Tzaj ne ataa cunu rcua'aan roj so' a. Tzaj ne xcaj no' cuentá se vaa aj nari' no' ne'ej qui'yaj Nimán Diose a. ¹⁹ Dan me se sí cu'naj José me sí xcaj man chana cu'naj Mariá, ne xcaj so' cuentá se vaa aj nuu rque no' ne'ej a. Che'é dan nuchruj raá so', ne guun rá so' se vaa tanáj yuve so' man no' adonj. Dan me se sij vaa nica nimán me so', ne guun rá so' cataj xna'anj so' rihaan nij sí nica suun, tzaj ne guun vij rá so', ne ne ca'vej rá so' cuta' so' cacun' xraá chana cu'naj Mariá rihaan nij sí nica suun a.

²⁰ Dan me se nuchruj raá so' daj qui'yaj so', gaa ne rej nij ca'mii nej rihaan so' a. Dan me se cotoj so', ne naqui'yaa rihaan so' se vaa ca'na' yo'o se-mozó sí 'nij ra'a man ní', ne cataj se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan so' a:

—Cunó so' ca'mii 'unj, José. 'O se ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so' adonj. Se cuchu'ví' so' xcaj so' man chana cu'naj Mariá ma'. Ne tumé no' cacun' ma'. Maan se nayón ne'ej rque no' qui'yaj Nimán Diose adonj. ²¹ Dan me se cuchruj no' ne'ej sno'o cunii, ne asa' cuchruj no' ne'ej, ne Jesús tucu'náj so' man ne'ej yo' á. Danj tucu'náj soj man so', che'é se guun so' sí tinanii man nij tuvi' so' rihaan chrej chi'ij uun chij nimán nij so' adonj. —Danj ca'mii se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí cu'naj José a.

²² Nu' nihánj me se vaa qui'yaj sí 'nij ra'a man

ní' a. Qui'yaj guee so' nu' nana cataj xna'anj so' gaa naá rihaan 'o síí nata' se-nana Diose rihaan yuvij, ne nihánj me nana ca'mii so' rihaan síí nata' se-nana Diose yo' a: ²³ “Quene'en soj se vaa quinari' 'o chana yaan ne'ej, ne cuchruj no' ne'ej sno'o cunii, ne Emanuel cu'naj ne'ej adonj”. Danj ca'mii síí 'nij ra'a man ní' gaa naá rihaan síí nata' se-nana Diose, ne nana “Emanuel” taj se vaa cane ma'an Diose ga ní' adonj.

²⁴ Veé dan, ne quinanuû rá síí cu'naj José, ne qui'yaj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj se-mozó síí 'nij ra'a man ní' rihaan so', ne xcaj so' man chana cu'naj Mariá a. ²⁵ Tzaj ne ne cotoj so' ga no' ndaa se quisij cuchruj no' ne'ej sno'o cunii a. Ne tucu'naj José Jesús man ne'ej adonj.

2

Nana nihánj taj xna'anj che'é nij síí tucu'yón ndo'o che'é yati' a

¹ Dan me se ca'ngaa Jesucristó chuman' Belén chuman' naj estadó Judea, ne síí cu'naj Herodes me síí nicaj suun rey uun chij rihaan chuman' rej ca'ngaa Jesucristó a. Quisij ca'ngaa Jesucristó, gaa ne ca'na' nij síí tucu'yón ndo'o che'é yati' chuman' cu'naj Jerusalén, ne nij síí cavii rej síj güii me nij so' a. ² Ne xná'anj nij so' man nij síí man Jerusalén, cataj nij so':

—Ne'ej guun síí nicaj suun rey guun chij rihaan nij yuvij israelitá ro', me rej ca'ngaa so' ga. Quene'en núj yati' taj xna'anj yo' se vaa ca'ngaa so' nanj á. Cavii yati' yo' xta' rej síj güii, ne che'é dan

ca'na' núj quina'vij núj rihaan so' adonj —taj nij síi tucu'yón ndo'o che'é yati' a.

³ Gaa ne cuchi' nana rihaan síi nicaj suun rey cu'naj Herodes se vaa xná'anj ndo'o nij síi tucu'yón ndo'o che'é yati' me rej ca'ngaa ne'ej yo', gaa ne cuchu'vi' ndo'o so' se vaa cachij ne'ej yo', ne ca'nee ne'ej yo' se-suun so' ra'a so' vaa güii, rá so' a. Ne cuchu'vi' ndo'o nij síi man chuman' Jerusalén se vaa caxrii yuvaa Herodes man ma'an nij so' a. ⁴ Veé dan, ne cunuu chre' taran' nij xrej ata suun nocoo doj cunuu chre' nij síi naquiyaj cu se-tucuanj Moisés rihaan nij yuvij cunuu chre' rihaan so', qui'yaj so', ne xná'anj Herodes man nij so' me rej ca'ngaa síi ca'nej Diöse tinanii man yuvij man rihaan chumij rihaan sayuun a. ⁵ Gaa ne cataj nij so' rihaan Herodes a:

—Ca'ngaa so' chuman' Belén chuman' naj estadó Judea a —taj nij so' rihaan síi nicaj suun rey cu'naj Herodes a.

Danj ca'mii nij so' che'é nana nihánj nana cachrón síi nata' se-nana Diöse rihaan yanj a: ⁶“Ne ma'án so', chuman' Belén chuman' naj estadó Judea ro', chuman' sa' ndo'o 'nij ra'a man tuvi' chuman' naj estadó Judea mé so' á. Dan me se vaa síi guun chihanj mán so', ne guun chij uxrá so', ne uxrá cutumé so' man nij yuvij israelitá yuvij cuné' 'unj canoco' manj a”. Nihánj me nana cachrón síi nata' se-nana Diöse rihaan yanj gaa naá a.

⁷ Cuno síi nicaj suun Herodes nana ca'mii nij so', gaa ne ca'neé yuve so' nana rihaan nij síi tucu'yón ndo'o che'é yati' se vaa ca'na' nij so' rihaan Herodes a. Gaa ne xná'anj Herodes man

nij so' me yavii curuvi' naca yati' taj xna'anj che'é ne'ej yo', taj Herodes a. Gaa ne cataj xna'anj nij so' rihaan Herodes a. ⁸ Gaa ne ca'née Herodes man nij so' ca'anj nij so' chuman' Belén, ne ca'ne' Herodes suun rihaan nij so', ne cataj Herodes:

—Nanō' uxrá soj man ne'ej yo', ne asa' nari' soj man ne'ej, ne cataj xna'anj soj rihanj me rej ne ne'ej yo', gaa ne ca'anj ma'anj quina'vij ma'anj rihaan ne'ej yo' adonj —taj Herodes rihaan nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati', ca'mii ne so' rihaan nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati' a.

⁹ Quisíj cuno nij so' nana cataj xna'anj sí nicaj suun rey rihaan nij so', gaa ne curihanj nij so', ca'anj nij so', gaa ne quene'en uún nij so' man yati' yo' a. Yati' aj quene'en nij so' rej síj güii me yati' yo', ne dan me se vaj yati' yo', ne yo'o canoco' nij so' man yati' yo', ndaa se canicun' yati' yo' rej xta' rej yanj ne'ej yo' a. ¹⁰ Gaa quene'en nij so' man yati' yo', gaa ne uxrá guun niha' rá nij so', ¹¹ gaa ne catúj nij so' rá ve' rej canicun' yati' xta', gaa ne nari' nij so' man ne'ej ga nii ne'ej chana cu'naj Mariá, gaa ne canicun' ruj nij so', ne quina'vij nij so' rihaan ne'ej yo' a. Veé dan, gaa ne nuxra' nij so' se-chrunj nij so', gaa ne rqué ndo'o nij so' rasuun sa' rihaan ne'ej yo' a. Dan me se aga' oró míi do', squíi cu'naj incienso do', squíi cu'naj mirra do', rqué uun nij so' rihaan ne'ej yo' a. ¹² Ne rej nij ca'mii nej rihaan nij so', ne cataj xna'anj Díose rihaan nij so' se vaa se canicaj uún nij so' ca'anj nij so' rihaan sí nicaj suun rey cu'naj Herodes, taj nej rihaan nij so' a. Che'é dan yo'ó chrej canicaj nij so' quinán' nij so' chiháán nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj nicaj José ga Mariá man Jesucristó rej cu'naj Egiptó a

¹³ Quisíj quinan' nij sí tucu'yón ndo'o che'é yati', gaa ne rej nij ca'mii nej rihaan sí cu'naj José a. Dan me se naqui'yaa yo'o se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan so', ne cataj se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan so' a:

— Naxagaa so', ne nicaj so' man roj nij ne'ej, ne cunanj so' ca'anj so' rej cu'naj Egiptó, ne cayáan so' Egiptó ndaa güii ca'mii uún 'unj rihaan so' á. 'O se nano' ndo'o sí nicaj suun rey cu'naj Herodes man ne'ej, ne ticavi' so' man ne'ej yo' vaa taj so' adonj —taj se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí cu'naj José a.

¹⁴ Gaa ne naxagaa sí cu'naj José, ne nicaj so' man roj nij ne'ej, ne rej nij cavii nij so' ca'anj nij rej so' Egiptó, ¹⁵ ne cane nij so' Egiptó yo' ndaa se cavi' sí nicaj suun rey cu'naj Herodes a.

Dan me se quisíj ya nu' nana ndaa vaa cataj xna'anj sí 'nij ra'a man ní' rihaan 'o sí nata' se-nana Diose gaa naá, se vaa cataj so': “Canacúún 'unj man ta'níj se vaa cavii so' Egiptó ca'na' so' adonj”. Danj taj Diose gaa naá che'é ta'níi so' Jesucristó adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' ndo'o ne'ej man chuman' Belén, qui'yaj sí nicaj suun cu'naj Herodes a

¹⁶ Quisíj ca'anj nij rej Jesucristó rej cu'naj Egiptó, gaa ne xcaj sí nicaj suun rey cu'naj Herodes cuentá se vaa aj tiha' yu'unj nij sí tucu'yón che'é yati' man so', gaa ne ca'maan ndo'o rá so', ne che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu se vaa ticavi' tanuu man nu' ne'ej sno'o cunii yanj nu' anicaj

chuman' Belén a. Ne'ej vaj vij yo' rej rque ro', cavi', taj so' a. Danj qui'yaj so', gaa ne cavi' ne'ej ca'mii yati' che'é taj nij sí tucu'yón che'é yati' rihaan so', rá so' a.

¹⁷ Danj qui'yaj so', ne quisíj ya nu' nana cataj xna'anj sí nata' se-nana Diose gaa naá sí cu'naj Jeremías, se vaa cataj so': ¹⁸ “Cunō nii ta'vee ndo'o chana man chuman' cu'naj Ramá a. Ase vaa chana cu'naj Raquel chana cane gaa naá gaa nij chana, ta'vee ndo'o nij no' che'é ta'níi nij no' a. Ne se ca'vej uxrá rá nij chana naqui'yaj niha' no' nimán no', che'é se navij ta'níi nij no' cavi' nanj adonj”. Danj ca'mii sí cu'naj Jeremías gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa curihanj uún nij rej Jesucristó rej cu'naj Egiptó, ca'anj nij so' chuman' Nazaret a

¹⁹ Gaa quisíj cavi' sí nicaj suun rey cu'naj Herodes, gaa ne naqui'yaa uún yo'o se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí cu'naj José gaa yáán so' Egiptó gaa otoj so' rej nij a. ²⁰ Ne cataj xna'anj se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan José a:

—Naxagaa so', ne nicaj so' roj nij ne'ej, ne ca'anj so' rej cu'naj Israel á. 'O se yaj me se cavi' nij sí me rá ticavi' man ne'ej yaj nanj adonj —taj se-mozó sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí cu'naj José a.

²¹ Gaa ne naxagaa sí cu'naj José, ne nicaj uún so' roj nij ne'ej ca'anj so' rej cu'naj Israel a. ²² Ne cuchi' nana rihaan so' se vaa sí cu'naj Arquelao guun sí nicaj suun rey uun chij rihaan estadó Judea a. Dan me se nayón sí cu'naj Arquelao rihaan rej so' sí cu'naj Herodes a. Che'é dan cuchu'vi' ndo'o sí cu'naj José ca'anj so' estadó

Judea, gaa ne ca'mii nej rihaan uún so' se vaa se ca'anj so' estadó Judea ma'. Che'é dan ca'anj so' estadó Galilea, ²³ ne cuchi' so' chuman' Nazaret, ne cayáán so' chuman' yo' a. Dan me se cayáán nij so' chuman' Nazaret, ne quisíj ya nu' nana cataj nij síí nata' se-nana Diose gaa naá, se vaa síí cavii Nazaret me síí ca'nej Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun adonj. Inanj danj ca'mii nij síí nata' se-nana Diose gaa naá yo' a.

3

Nana nihánj taj xna'anj daj vaa ca'mii natáj síí cu'naj Juan síí cuta' ne yuvii a

¹ Dan me se yo'lo yáán Jesucristó chuman' Nazaret, ne cavii síí cu'naj Juan tacaan estadó Judea, ne ca'mii natáj ndo'o so', ² cataj so':

—Nuchran' nimán soj, ne tanáj soj chrej chi'ii ei. 'O se nichrun' guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj adonj —taj so', a'mii natáj so' a.

³ Síí nata' se-nana Diose rihaan yuvii gaa naá síí cu'naj Isaías ro', cataj xna'anj che'é síí cu'naj Juan, cataj so': “Nucuj ndo'o ca'mii natáj 'o so' rej tacaan, ne cataj so' se vaa nuchran'nimán yuvii, ne ve'é ca'mii nij yuvii ga síí 'nij ra'a man ní' asa' ca'na' so' a”, taj síí cu'naj Isaías gaa naá a.

⁴ Dan me se síí cu'naj Juan me se nuu so' yatzíj nuj xcuu camelló ne 'nij catuun so' merque nuj, ne chá so' inanj rquíí, ne catzi' xtaan man quij co'o so' adonj. ⁵ Ne curihanj ndo'o yuvii man chuman' Jerusalén do', yuvii man nu' estadó Judea do', yuvii man nij chuman' naj tu'va chráá cu'naj Jordán do', ca'na' rihaan síí cu'naj Juan, ⁶ gaa ne

cata' ne nij yuvii rá chráá cu'naj Jordán, qui'yaj Juan a. Dan me se nata' ya nij yuvii che'é nu' cacun' tumé nij yuvii, gaa ne cata' ne nij yuvii adonj.

⁷ Gaa ne quene'en síi cu'naj Juan se vaa ca'na' ndo'o nij síi fariseo do', nij síi saduceo do', me rá nij so' cuta' ne Juan man nij so' a. Gaa ne ca'mii natáj so' rihaan nij so', cataj so':

—Ase vaa xcuáá yuvaa vaa soj á. Me síi cataj xna'anj rihaan soj cunanj soj, ne quinanii soj rihaan sayuun qui'yaj Diose ga. Asa' ca'vee quinanii soj rihaan sayuun, qui'yaj inanj na cata' ne soj ga.

⁸ Sese ya cunuu sa' nimán soj, ne ca'anj soj qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj yuvii cunuu sa' nimán á. ⁹ Ne tadó soj sese quisij rá soj cataj soj se vaa ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham síi cane gaa naá me soj, ne ne tumé soj cacun', cataj soj á. Se ca'mii soj daj chihaa mij danj ma'. Maan se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nuveé se ya'anj tiha' ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham me soj a ma'. Maan se sese Diose rá, ne ca'vee nıcaj Diose náá guun yahij naj rihaan yo'óo nihánj, ne qui'yaj Diose man 'o ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj Abraham adonj. Che'é dan canoco' ya soj man Diose á.

¹⁰ "Q se nichrun' qui'yaj Diose sayuun man nij síi na'vej rá cunó rihaan so' nanj á. Ase vaa síi oro' aga' a'ne' chruun, ne oro' so' aga' ca'ne' so' chruun ro', danj vaa Diose cuano ei. Che'é dan ase vaa 'yaj nii man chruun ro', ta'nga' danj qui'yaj Diose man nij síi ne uno rihaan so' a. Dan me se a'ne' nii chruun nuvi' chruj sa' raá, ne araa nii man chruun yo' rihaan ya'an a. Ta'nga' danj qui'yaj Diose man nij síi na'vej rá canoco' chrej sa' adonj.

11 "'Uñj nihánj me síí cuta' ne uun man soj sij nuchran' nimán canoco' chrej sa' a. Tzaj ne vaa yo'ó síí ca'na', ne sij sca' doj guun so' rihanj a. Che'é dan me aj ne nó xcúnj nachej nuj correá 'nij tacanj so' ma'. Ne ca'na' so', ne ca'na' Nimán Diose ga so', ne caxrii ya'an so' man soj sij na'vej rá cuno rihaan Diose, ne cacaa soj adonj. ¹² Dan me se ase vaa síí oro' chruun palá vaa so' cuano adonj. Dan me se síí nicaj chruun palá ro', rii nu' 'núú trigó naj rihaan yo'óó, ne naqui'yaj chre' so' man 'núú trigó sa', ne araa so' man 'núú trigó sa' rá ve', ne anicaj so' araa so' squíj ni'ya xráa trigó rihaan ya'an a. Ne ase vaa síí nicaj palá man cuano ro', danj qui'yaj síí ca'na', ne naqui'yaj chre' so' man cunudanj nij síí cunuu sa' nimán, ne caraa so' man nij síí chi'ii rihaan ya'an, ne cacaa nij so' nu' cavii nu' ca'anj, ne daj chihaa mój se quina'áj ya'an yo' a man adonj. —Danj ca'mii síí cu'naj Juan rihaan nij yuviij yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cata' ne Jesucristó a

¹³ Gaa ne curihanj Jesucristó estadó Galilea ca'anj so' chráa cu'naj Jordán rihaan síí cu'naj Juan, ne cuta' ne Juan man Jesucristó, rá so' a. Dan me se cuchi' Jesucristó rihaan síí cu'naj Juan, ¹⁴tzaj ne veé dan me se ne ca'vej rá síí cu'naj Juan cuta' ne so' man Jesucristó ma'. Maan se cataj síí cu'naj Juan rihaan Jesucristó a:

—Me che'é 'ná' so' cuta' ne 'unj mán so' ga. Tananj ma'án so' me síí vaa che'é cuta' ne man ma'anj nanj á. Tzaj ne xa' 'unj me se ne nó xcúún

'unj cuta' nej mán so' ma' —taj síi cu'naj Juan rihaan Jesucristó a.

¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'vej so' cuta' ne so' manj ei. Danj qui'yaj ní', che'é se no xcuún ní' qui'yaj ní' nu' se vaa me rá Diose qui'yaj ní' adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Juan, gaa ne ca'vej rá so', gaa ne cuta' ne so' man Jesucristó a.

¹⁶ Quisíj cata' ne Jesucristó, gaa ne curihanj so' rá na, gaa ne taj ni'yón naxra' rej xta', ne quene'en so' se vaa nanij Nimán Diose rej xta', ne ase vaa cha'aan ro', vaa Nimán Diose, curuvi' yo' rej xta' nanij yo' raaj Jesucristó a. ¹⁷ Gaa ne rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó, ne cuno nij síi nicun' ga Jesucristó nana ca'mii Diose, ne dan me se cataj Diose a:

—Ta'níi 'unj síi 'ee ndo'o raj man mé so', ne niha' ndo'o raj ni'yaj 'unj mán so' adonj —taj nana cavii rej xta' ca'mii Diose rihaan Jesucristó a.

4

Nana nihánj taj xna'anj se vaa guun ndo'o rá síi chree tiha' yu'unj síi chree man Jesucristó a

¹ Gaa ne ca'anj Jesucristó rej tacaan, qui'yaj Nimán Diose, che'é rej ca'vee guun rá síi chree tiha' yu'unj síi chree man Jesucristó a. ² Ne vij chihaa ya güii quisíj Jesucristó toco' Jesucristó x'naa man ma'an so' che'é se aráj guee so' rihaan Diose, gaa ne quina'aan ndo'o rque Jesucristó a. ³ Dan me se cuchí' síi chree rihaan Jesucristó, gaa ne guun rá so' tiha' yu'unj so' man Jesucristó, che'é

se guun rá so' canoco' Jesucristó man so' adonj. Che'é dan cataj so' rihaan Jesucristó, ne:

—Sese ya ya ta'nij Diose mé so', ne cataj so' rihaan yahij nihánj se vaa guun yo' rachrúún cha so' á —taj síi chree rihaan Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síi chree a:

—Tzaj ne danj Diose taj: “Nuveé inan̄j se chá me se achiin rihaan yuvīj, ne ca'vee cayáán sa' yuvīj ma'. Tan̄anj achiin cunudan̄j se-nana Diose cun̄o yuvīj, ne ve'é cayáán yuvīj ei”. Inan̄j danj taj danj Diose —taj Jesucristó rihaan síi chree yo' a.

⁵ Gaa ne ca'an̄j nicaj síi chree man Jesucristó chuman' guee chuman' Jerusalén, ne tacavii so' man Jesucristó rā nuvīi noc̄o, ⁶ ne cataj so' rihaan so':

—Sese ya ta'nij Diose mé so', ne güej so', ne nanij guee so' rihaan yo'óó á. 'O se danj Diose taj: “Yo'ó a'ne' Diose suun rihaan nij se-mozó so' se vaa cutumé nij so' mán so', ne caráán ra'a nij so' mán so', se gaa nan̄j cac̄o' che'é so' yahij a”. Inan̄j danj a'mii danj Diose —taj síi chree rihaan Jesucristó adonj.

⁷ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Tzaj ne ne nó xcúnj quí'yáj danj ma'. 'O se taj uún danj Diose: “Se guun quiri'yun̄j so' man Diose síi 'nij ra'a man ní' ne tihá' so' man so' ma'”. Inan̄j danj a'mii danj Diose rihaan ní' adonj —taj Jesucristó rihaan síi chree a.

⁸ Gaa ne nicaj síi chree man Jesucristó ca'an̄j so' rā 'o quij xcaan̄ ndo'o uún a. Ne tihaan̄ so' man nu' chuman' man̄ rihaan cunu' chumīj rihaan Jesucristó, ne tihaan̄ so' rihaan Jesucristó se vaa

ve'é ndo'o vaa nu' chuman' yo' adonj. ⁹ Dan me se cataj uún sí chree rihaan Jesucristó a:

—Guun chij so' rihaan cunudanj chuman' naj rihaan chumij, qui'yáá 'unj, sese canicun' ruj so' quina'vij so' rihaan 'unj á —taj sí chree yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan sí chree a:

—Naxuun yaníj so' mán so', Satanás. 'Q se danj Diose taj: “Rihaan orún' Diose sí 'nij ra'a man ní canicun' ruj so', ne a 'ó rihaan tuví' so' se ca'vee na'vij so' ma’”. Danj taj danj Diose adonj —taj Jesucristó rihaan sí chree yo' a.

¹¹ Gaa ne tanáj sí chree man so', ca'anj sí chree yo', gaa ne cuchi' nij se-mozó Diose rihaan Jesucristó, rqué nij so' me ma'an se cachiin rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'anj Jesucristó estadó cu'naj Galilea a

¹² Cuchi' nana rihaan Jesucristó se vaa quita'aa nij tanuu man sí cu'naj Juan, caxrij tanuu taga' man so', ne che'é dan ca'anj Jesucristó estadó Galilea, ¹³ tzaj ne ne cayáán so' chuman' Nazaret ma'. Cavii so' chuman' Nazaret yo', ne ca'anj so' cayáán so' chuman' Capernaum chuman' naj tu'va na lacuaná a. Chuman' yo' naj rihaan to'óó nij ta'níi ta'nij si'no sí cu'naj Zabulón do', sí cu'naj Neftalí do', sí man gaa naá yo' a.

¹⁴ Dan me se danj qui'yaj Jesucristó ca'anj so' rej yo', gaa ne guun ya nu' ndaa vaa cataj sí cu'naj Isaías sí nata' se-nana Diose gaa naá se vaa cataj so': ¹⁵ “To'óó nij ta'níi ta'nij si'no Zabulón do', to'óó

nij ta'níi ta'nij si'no Neftalí do', me yo'óo naj tu'va na lacuaná rej rej tu'va chráá cu'naj Jordán, ne estadó Galilea estadó yanj nij síi yanij me uún yo' a. ¹⁶ Ne nij síi man rej yo' ro', guun que'ee yo' ne quene'en uxrá nij so' rasuun che'é Diosé ma'. Maan se ase vaa yuvii ne rej rmi' ro', danj vaa nij so' ne nij so' nanj adonj. 'O se vaa güii, ne cavi' uun nij so', ne danj uun ma'an, rá nij so' adonj. Tzaj ne ca'na' 'o ya'an, ne cuchuguun rej yanj nij so', qui'yaj ya'an yo', ne ve'é ndo'o xcaj nij so' cuentá adonj". Yo' me se vaa cataj síi cu'naj Isaías gaa naá a.

¹⁷ Gaa ne guun che'e Jesucristó ca'mii natáj so' rihaan yuvii, ne cataj so':

—Nuchran' nimán soj ei. 'O se nichrun' quisij güii ca'na' Diosé guun chij Diosé rihaan chumii nihánj nanj adonj. —Inanj danj ca'mii natáj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan ca'anj síi rii xcuaaj se vaa canoco' nij so' man Jesucristó a

¹⁸ 'O güii cachén Jesucristó tu'va na lacuaná cu'naj na Galilea, ne quene'en so' man roj tinuj roj so' a. Yo'o so' me síi cu'naj Simón, ne Pedró cu'naj yo'ó se-chuvii síi cu'naj Simón yo' a. Ne tinúu so' me síi cu'naj Andrés a. Dan me se gaa quene'en Jesucristó man roj so', ne nicun' roj so' tu'va na lacuaná, ne tiguúj roj so' nanj rque na, ne dan me se síi rii xcuaaj me roj so' a. ¹⁹ Ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Canoco' roj soj manj á. 'O se síi naqui'yaj chre' xcuaaj me roj soj, tzaj ne rej rihaan ní' me se guun

roj soj sí naqui'yaj chre' yuvi, qui'yáj, ne canoco' nij yuvi manj a —taj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a.

²⁰ Ne nu' canicaj roj so' tanáj roj so' xnánj roj so', ne canoco' roj so' man Jesucristó ca'anj roj so' nanj adonj.

²¹ Veé dan, ne cachéé nij so' doj, ne quene'en Jesucristó man yavíj roj tinuj roj so' a. Yo'o so' me sí cu'naj Jacobo, ne tinúú so' me sí cu'naj Juan, ne ta'níí sí cu'naj Zebedeo me roj tinuj roj so' a. Dan me se nuu roj so' rque rihoo chéé rihaan na ga rej roj so' sí cu'naj Zebedeo, ne naqui'yaj sa' nij so' nanj rii xcuj, ne canacúún Jesucristó man roj tinuj roj so' canoco' roj so' man Jesucristó a. ²² Veé dan, ne canicaj roj so' tanáj roj so' rihoo do', rej roj so' do', ne canoco' roj so' man Jesucristó ca'anj roj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun ndo'o yuvi, qui'yaj Jesucristó a

²³ Veé dan, ne cachéé Jesucristó nu' estadó Galilea, ne tucu'yón so' se-nana Diose man nij yuvi nuu chre' rá ve' tucu'yón nij yuvi israelitá se-tucuanj Moisés, ne ca'mii natáj so' nana sa' rihaan nij yuvi che'é yan guun hij Diose rihaan chumij nihánj me nana sa' ca'mii natáj so' a. Ne nahuun cunudanj nij yuvi ran' do', cunudanj nij yuvi ninaj do', qui'yaj so' a. ²⁴ Ne cuchi' nana che'é so' nu' estadó Siria, ga ne nicaj ndo'o nij yuvi tuvi' nij yuvi sí ran' ndo'o, ca'anj nij yuvi rej vaj Jesucristó a. Dan me se nij yuvi ran' ndo'o qui'yaj chi'ij do', nij yuvi a'ngaj ndo'o cúú man do', nij yuvi nuu nana chre nimán do', nij yuvi

snúú qui'yaj yavii do', nij yuvii na'vee cachee do',
 cuchí' rihaan Jesucristó, qui'yaj tuvi' nij yuvii, ne
 nahuun cunudanj nij so', qui'yaj Jesucristó nanj
 adonj. ²⁵ Veé dan, ne canoco' que'ee ndo'o yuvii
 man so', ne dan me se yuvii man estadó Galilea
 do', yuvii man rej cu'naj Chí' Chuman' do', yuvii
 man chuman' Jerusalén do', yuvii man estadó
 Judea do', yuvii man ndaa rnej tu'va chráa cu'naj
 Jordán do', canoco' man so' nanj adonj.

5

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavii Jesucristó
 raá quij gá nij yuvii, ne nago' so' chrej man nij yuvii
 a*

¹ Quene'en Jesucristó man ndo'o yuvii nu' anicaj
 x'núú so', ne che'é dan cavii so' ca'anj so' raá 'o
 quij, ne ndaa dan ca'anj cayáán so', gaa ne cuchí'
 nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me yuvii cavii sa' doj a

² Gaa ne guun che'e Jesucristó tucu'yón Jesu-
 cristó rihaan nij so', cataj so':

³ —Cavii sa' taran' nij sí vaa nica' nimán adonj.
 'O se nij so' me sí cayáán gá Diose güii guun chij
 Diose rihaan chumii nihánj adonj.

⁴ "Cavii sa' taran' nij sí nanó ndo'o rá adonj. 'O
 se guun niha' nimán ma'an nij so', qui'yaj Diose
 vaa güii adonj.

⁵ "Cavii sa' taran' nij sí ni'yanj a'mii adonj. 'O se
 guun to'óo ma'an nij so' man nu' chumii vaa güii
 adonj.

⁶ "Cavii sa' taran' nij sí me ndo'o rá cunu sa' nimán adonj. 'O se cunu sa' ma'an nij so' vaa güii, qui'yaj Diose adonj.

⁷ "Cavii sa' taran' nij sí 'ee rá man tuvi' adonj. 'O se cunu 'ee rá Diose man ma'an nij so', ne taj sayuun quiran' nij so', qui'yaj Diose a man adonj.

⁸ "Cavii sa' taran' nij sí vaa sa' nimán adonj. 'O se quene'en ma'an nij so' man Diose vaa güii adonj.

⁹ "Cavii sa' taran' nij sí nacaj man sí me rá cunu' adonj. 'O se ase vaa Diose ro', danj gaa ma'an nij so' vaa güii adonj.

¹⁰ "Cavii sa' taran' nij sí ran' sayuun 'yaj tuvi' che'é se ve'é 'yaj sa' nij so' adonj. 'O se cayáan ma'an nij so' ga Diose güii guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj.

¹¹ "Ne cavii sa' ndo'o soj sese ca'mii yuvii nana nij rihaan soj do', sese qui'yaj yuvii sayuun man soj do', sese ca'mii ne yuvii cataj yuvii se vaa tumé ndo'o soj cacun' do', che'é se me soj sí noco' mán 'unj adonj. Ne quene'en soj se vaa ya cavii sa' soj adonj. ¹² Gaa ne no xcúún soj guun niha' uxrá rá soj, che'é se uxrá naru'vee Diose rihaan soj asa' nucui' soj rej xta' adonj. 'O se ase vaa 'yaj nii sayuun man soj ro', ta'nga' danj qui'yaj nii sayuun man nij sí nata' se-nana Diose rihaan yuvii gaa naá uún adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa yaan do', ase vaa ya'an chuguun do', danj vaa ní a

¹³ "Ase vaa yaan ga chraa ro', danj vaa soj ga chumij nihánj ei. Dan me se sese ne 'ne' chá yaan yo', gaa ne taj se qui'yá' cunu sa' yaan gaa a ma'.

Taj se gún' man yaan yo' gaa ma'. Maan se quiri'ij nii man yaan yo' xe', ne cachee uun yuvii xraa yaan yo' nanj ei. Ne danj vaa uun soj ei. Sese taj se gún' man soj rihaan chumii nihanj, ne daj chihaa mij se cavii sa' soj a man adonj.

¹⁴ "Ne ase vaa ya'an vaa soj chuguun soj rihaan chumii nihanj a. Ne'en soj se vaa sese naj 'o chuman' raá tacaan, ne quene'en cunudanj yuvii naj chuman' yo' raá tacaan ei. ¹⁵ Ne gaa rmi', ne a 'ó yuvii uta' ya'an raá aga' ya'an ne axrij yuve nij so' rque 'o chrúun ma'. Sese rmi', ne achrón nii ya'an raá aga' ya'an ne uta' nii aga' yo' rej xta', ne daj a nij yuvii atúj rá ve' ro', chuguun ni'yaj nij so' adonj. ¹⁶ Ne veé danj vaa guee soj, ne ase vaa aga' ya'an ro', vaa soj rihaan chumii nihanj, ne sese sa' qui'yaj soj, ne sa' doj xcaj yuvii cuentá, qui'yaj soj ei. Che'é dan se guun na'aj soj quene'en yuvii daj vaa 'yaj soj ma'. Tananj guun niha' rá soj quene'en yuvii se vaa ve'é 'yaj soj, ne che'é dan danj nanj ve'é ca'mii nij yuvii che'é Rej ní' Diose, qui'yaj soj nanj adonj.

Nana nihanj taj xna'anj se vaa no xcuun ndo'o ní' cunó ní' se-nana Jesucristó a

¹⁷ "Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj tirí' 'unj se-tucuanj Moisés tucuáan cuchruj so' gaa naá ma'. Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'unj tirí' 'unj nana ca'mii natáj nij síi nata' se-nana Diose gaa naá ma'. Nuveé che'e yo' ca'naj ma'. Tananj ca'naj che'é rej quina'vij quisij nu' tucuáan yo', gaa ne nari' nu' soj daj me rá Diose qui'yaj soj adonj. ¹⁸ Ya uxrá cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa gaa ataa navij chumii nihanj do', gaa ataa navij xta' nihanj do', ne

qui'yaj Diose nu' se vaa me rá Diose qui'yaj Diose rihaan chumij nihánj, ne che'é dan se tanáj xco ní' a 'ó nana rqué Diose rihaan ní' canoco' ní' ma'.
 19 Dan me se me ma'an 'o síí tiri' 'o nana le'ej a'mij nihánj ne ino vaa nana tijaan so' man nij tuvi' so', ne asa' guun chij Diose, ne guun so' síí le'ej uxrá rihaan Diose nanj adonj. Tzaj ne sese me ma'an 'o síí 'yaj ya ndaa vaa taj 'unj nihánj ne tijaan ya so' man tuvi' so' ndaa vaa taj 'unj nihánj, ne síí nihánj ro', me síí guun síí chij rej guun chij Diose vaa güii adonj.

20 "O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj, ne sese nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij ga nij síí fariseo me se 'yaj sa' nij so' rihaan yuvij, rá nij so', tzaj ne sese se qui'yaj sa' soj doj rihaan nij yuvij ndaa vaa 'yaj nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés ga nij síí fariseo, ga ne daj chihaa mij se cayáan soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sese axrj yuvaa ní' man tuvi' ní', ne tumé ní' cacun' a

21 "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' rihaan nij síí man ga naá ei: "Se ticavi' soj man yuvij ma'. Dan me se qui'yaj Diose sayuun man cunudanj yuvij ticavi' tuvi' adonj", me nana ca'na' rihaan nij so' a. 22 Tzaj ne 'unj nihánj me se cataj xna'anj 'unj, ne a me ma'an 'o síí ca'maan rá ni'yaj man tinúú, ne aj tumé so' cacun' rihaan Diose, ne veé danj qui'yaj Diose sayuun man so' uún adonj. Ne a me ma'an síí cataj rihaan tuvi': "Síí snúú rma'an mé so' ei", cataj so' rihaan tinúú so', ne aj tumé ndo'o so' cacun' rihaan Diose nanj adonj. Ne a me ma'an

'o s^í cataj rihaan tuvi' se vaa mayán tuvi' so' me se vaa che'é ca'anj ma'an so' rihaan ya'an cacaa so' nanj adonj.

²³ "Che'é dan me sese ca'anj n^ícaj so' rasuun rihaan chraan altar, rque so' rasuun guee rihaan Diose, rá so', ne sese ninuj rá so' se vaa qui'yáá so' cacun' man tinúú so', ²⁴ ne se guun go' so' rasuun yo' rihaan Diose ma'. Maan se cuchruj so' rasuun yo' rihaan yo'óó, ne ca'anj so' rej yanj tinúú so', gaa ne na'mii sa' so' ga so', gaa ne canicaj so' rej naj si'yáá so', gaa ne rque so' si'yáá so' rihaan Diose adonj.

²⁵ "Ne so' me se sese vaa s^íi taj se vaa nij qui'yáá so' rihaan so', ne gaa tihaj vaj so' chrej ga so', ne ve'é ca'mii so' ga so', cataj so' rihaan so' se vaa: "Ca'ne' rá so', ne se cutá' so' cacun' xráj ma'", cataj so', ne ve'é ca'mii so' ga so' á. Ne sese se qui'yáá so' danj ve'é ca'mii so' ga so' gaa tihaj vaj roj soj chrej rihaan chumii nihánj, ne n^ícaj so' mán so' ca'anj so' rihaan cuese, ne cuese yo' ro', tacuachén mán so' ra'a s^íi tumé taga', ne so' me s^íi caxrii taga' mán so', ²⁶ ne yo' me se guun raan ndo'o so', ne ndaa navij naru'vee so' nu' cacun' qui'yáá so', gaa ne curihanj so' taga' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé ní' man ní' se qui'yaj ní' cacun' ga yo'ó chana a

²⁷ "Aj ne'en soj nana nihánj a: "Orún' nica soj cotoj ga soj á", me nana ca'na' rihaan soj gaa naá a. ²⁸ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa naj guun s^íi ni'yaj ni'yaj man yo'ó chana, ne che'é rej guun ndo'o rá so' cotoj so' ga no' ro', ase vaa nimán s^íi otoj ga yo'ó chana ro', ta'nga' danj vaa nimán s^íi

ni'yaj ndo'o man yo'ó chana yo' nanj adonj. Ne tumé ya so' cacun' adonj. ²⁹ Danj nanj uún, ne sese 'o rlij rihaan so' rej nuva' so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se quirii so' man yo', ne taj se 'yaj ma'. Ca'vee a doj quiri' orún' yo' ne se cacaa nu' nee mán so' ma'. ³⁰ Danj nanj uún, ne sese 'o ra'á so' rej nuva' so' me rá qui'yaj cacun', ne táá a se ca'ne' so' man yo', ne taj se 'yaj ma'. Ca'vee a doj ca'anj ni'ya orún' yo' ne se ca'anj ni'ya cunudanj nee man ma'án so' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sí me rá quiri'ij nica a

³¹ "Ne gaa naá me se ca'na' nana nihánj a: "Sese me rá yo'o so' quiri'ij so' nica so', ne naxcaj so' 'o yanj cataj xna'anj se vaa ya quiri'ij so' nica so' á". Danj vaa nana ca'na' rihaan nij yuvij ei. ³² Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese quiri'ij yo'o so' man nica so', ne sese nuvi' cacun' tumé no' se vaa cotoj no' ga yo'ó chii, ne ma'an sí ri'ij man no' qui'yaj tumé no' cacun' gaa ei. Ne che'é se quiri'ij nica chana man no', che'é dan xcaj no' yo'ó snó'o, ne ase vaa chana otoj ga naj guun snó'o ro', danj gaa ma'an no', qui'yaj sí quiri'ij man no' adonj. Ne sí xcaj man chana quiri'ij nica me se ase vaa sí otoj ga nica yo'ó snó'o ro', vaa uún so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'mii ya ní a

³³ "Ne aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' rihaan nij sí man gaa naá adonj: "Sese cata' tu'vá so' rihaan sí 'nij ra'a man ní' se vaa qui'yáá so', ne se ca'ne' rá so' qui'yáá so' danj ma'. Maan se ya qui'yáá so' nu' se vaa cataj xna'anj so' rihaan so', gaa ne ca'vee nanj adonj". ³⁴ Ne cuano nihánj ro',

cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' ca'mii soj 'o nana guun ya ya rá soj, ne daj chihaa mǐj se cuta' soj raá xta' ma'. 'O se xta' ro', nicun' ma'an Diose ya ya nanj adonj. ³⁵ Ne raá chumij se cuta' soj ma'. 'O se chumij nihánj me rej taj tacóo Diose nanj adonj. Ne raá chuman' Jerusalén se cuta' soj ma'. Ése chuman' yo' ne ma'an Diose síi nicaj yu'unj man ní' nanj adonj. ³⁶ Ne raá ma'an soj se cuta' soj ma'. 'O se se guun nucuaj soj naqui'yaj catzii soj yo'o yuvé raá soj, ne se guun nucuaj soj naqui'yaj maruu soj yo'o yuvé raá soj ma'. ³⁷ Veé dan, ne sese ya a'mii soj, rá soj, ne cataj soj: “Ya ei”. Ne sese ne ya vaa 'o nana, rá soj, ne cataj soj: “Ne ya ma’”, cataj soj á. Inanj danj ca'mii soj ei. Sese nano' soj yo'ó nana, ne chi'ii vaa nimán soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan yuvii yaj chi'ii rihaan ní' a

³⁸ ”Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' gaa naá a: “Sese curihanj rlij rihaan so' qui'yaj tuví' so', ne ca'vee quirii so' rlij rihaan tuví' so' á. Ne sese curihanj cúu yán' so', qui'yaj tuví' so', ne ca'vee quirii so' cúu yan' tuví' so' á”. Danj vaa nana ca'na' rihaan yuvii nanj adonj. ³⁹ Tzaj ne cuano nihánj ro', cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se qui'yaj soj sayuun man síi 'yaj sayuun man soj ma'. Tananj sese vaa síi coxro nichrej xruú so', gaa ne ca'ne' rá so' coxro so' nichrej xruú so' uún ei. ⁴⁰ Ne sese me rá yo'o so' cuta' so' cacun' xráa so' rihaan cuese ca'nee so' cotoó nuu so', ne go' uun so' cotoó yo' do', ndaa se-roto so' do', go' so' man so' ei. ⁴¹ Ne sese ca'ne' yo'o so' suun rihaan so' ca'anj tanáj so' si'yaj so' yo'o kilómetro, ne ca'vej

so' ca'anj tanáj so' si'yaj so' ndaa vij kilómetro ei.
⁴² Sese achíin yo'o so' rasuun mán so', ne go' so' se
 achiin man so' ei. Ne sese me rá yo'o so' racuíj so'
 sa'anj man so', ne se cataj so' se vaa taj vaj sa'anj
 ma'. Racuíj so' man so' ei.

*Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa 'ee rá
 ní' man nij sí' taj ri'yunj man ní' a*

⁴³ "Aj ne'en soj nana nihánj nana ca'na' gaa naá
 a: "Gaa 'ee rá so' man tuví' so', tzaj ne se guun
 gaa 'ee rá so' man nij sí' taj ri'yunj mán so' ma'".
 Danj vaa nana ca'na' gaa naá nanj adonj. ⁴⁴ Tzaj
 ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se
 vaa no xcúun soj cunu 'ee rá soj ni'yaj soj man nij
 sí' taj ri'yunj man soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan
 Diose che'é nij sí' 'yaj sayuun man soj á. ⁴⁵ Gaa ne
 guun soj ta'núí Rej soj Diose sí' nicun' xta' ei. 'O
 se Diose 'yaj síj güii, ne o' naán rihaan to'óo nij sí'
 chi'ii do', rihaan to'óo nij sí' sa' do', 'yaj Diose, ne
 aman' rihaan to'óo nij sí' 'yaj sa' do', rihaan to'óo
 nij sí' 'yaj chi'ii do', 'yaj uún Diose adonj. ⁴⁶ 'O se
 sese 'ee rá soj man inanj nij sí' 'ee rá man soj, gaa
 ne me che'é naru'vee Diose rihaan soj, rá soj ga. 'O
 se ne'en soj se vaa ndaa nij sí' tiha' yu'unj man soj
 che'é puextó ro', 'ee rá nij so' man tuví' ma'an nij
 so' adonj. ⁴⁷ Che'é dan, sese ve'é a'mii soj ga inanj
 tinúú soj, ne sa' doj vaa soj rihaan yo'óo nij yuvi,
 rá soj na'. Taj ma'. Ne ndaa nij sí' ne ne'en daj vaa
 Diose ro', ne'en soj se vaa 'ee rá nij so' man tuví'
 ma'an nij so' nanj á. ⁴⁸ Che'é dan sese nuveé sij
 tiha' yu'unj do', sij yaníj do', me soj, ne no xcúun
 soj guun soj sí' vaa sa' inanj nimán adonj. Ne ase

vaa sí sa' inanj me Diose ro', danj gaa ma'an soj, sí sa' inanj guun soj adonj.

6

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa rque ní' sa'anj man nij sí nique a

¹ "Ne cutumé soj man soj gaa 'yaj soj se sa' do', se luj do' á. Se guun rá soj quene'en yuviij man soj ne cataj nij yuviij che'é soj se vaa sí sa' inanj me soj ma'. Sese danj qui'yaj soj, ne daj chihaa míj se rqué Rej soj sí nicun' xta' a doj rasuun sa' man soj a man adonj. ² Che'é dan sese me rá so' rque so' sa'anj man nij sí nique, ne se guun rá so' ca'yanj nii chruun a'yánj qui'yáa so', ne ni'yaj yuviij go' so' sa'anj man sí nique, ne cataj nij yuviij se vaa ve'é qui'yáa so' ma'. 'O se inanj danj 'yaj nij sí nucui' rá gaa vaj nij so' rá ve' tucu'yón ní' se-tucuanj Moisés do', rihaan nij callé do', ne uno cunudanj yuviij, 'yaj nij so' adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ve'é ca'mii yuviij che'é nij so', tzaj ne a 'ó rasuun se quiri' uún nij so' a ma'. A 'ó xco' se naru'vee Diose rihaan nij so' man adonj. ³ Tzaj ne so' ro', sese me rá so' rque so' sa'anj man nij sí nique, ne se natá' so' rihaan yuviij daj 'yáa so' ma'. Dan me se daj chihaa míj se cataj xna'anj so' rihaan ra'á so' rej nichruún so' se vaa rqué ra'á so' rej nuva' so' ma'. ⁴ Asa' quisíj rqué yuve so' sa'anj yo', gaa ne orún' Réé so' Diose me sí quene'en daj qui'yaj yuve so', gaa ne so' me sí naru'vee rihaan so' quene'en cunudanj yuviij nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa achín ni'yaj ní' rihaan Diose a

5 "Ne gaa achíin ni'yaj soj rihaan Diose, ne se qui'yaj soj se vaa 'yaj nij sí nucui' rá ma'. 'O se niha' rá nij so' canicun' nij so' rá ve' tucu'yón yuvii se-tucuanj Moisés, ne niha' rá nij so' canicun' nij so' rej nuná tuvi' chrej ca'aan nocoo, ne achíin ni'yaj nij so' rihaan Diose, tzaj ne inanj me rá nij so' quene'en yuvii man nij so', ne ve'é ca'mii yuvii che'é nij so', rá nij so' adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa aj ve'é ca'mii yuvii che'é nij so', ne aj navij quiri' nij so' tu'vee nij so' vaa, ne a 'ó xco' se naru'vee uún Diose rihaan nij so' a ma'. 6 Tzaj ne so' ro', gaa me rá so' cachinj ni'yáá so' rihaan Diose, ne asino catuu so' rá ve', gaa ne caráán so' ta'yaa, gaa ne cachinj ni'yaj yuve so' rihaan Rej ní' Diose á. Ne Rej ní' Diose me sí ne'en se vaa achíin ni'yaj niganj so' rihaan so', ne naru'vee so' rihaan so' adonj. 7 Ne gaa achíin ni'yaj soj rihaan Diose, ne se qui'yaj soj se vaa 'yaj nij sí ne ne'en daj vaa Diose ma'. Dan me se a'mii rma'an ndo'o nij so' nana, tzaj ne ne ne'en nij so' me taj nana yo' ma'. Maan che'é se a'mii a'mii nij so', che'é dan guun niha' rá Diose ne cunoo Diose nu' nana a'mii nij so', rá nij so' nanj adonj. 8 Che'é dan se qui'yaj soj danj ma'. 'O se asij ataa cachinj ni'yaj soj rihaan Rej soj Diose, ne aj ne'en so' nu' se vaa achíin man soj nanj adonj.

9 "Che'é dan asa' achíin ni'yaj soj, ne nihánj cataj soj á: "Ataj Chij sí nicun' xta', me rá núj xcaj yuvii cuentá se vaa inanj sa' 'yáá so' a. 10 Ne me rá núj quisij güii guun chij so' rihaan chumii nihánj, ne me rá núj qui'yaj yuvii nu' se vaa me rá so' qui'yaj yuvii a. Dan me se ase vaa 'yaj nij sí man xta' nu'

se vaa me rá so' qui'yaj nij so' ro', danj gaa qui'yaj núj sij man rihaan chumiij nihánj nu' se vaa me rá so' qui'yaj núj, rá núj a. ¹¹ Ne rque so' nu' rasuun achiin rihaan núj chá núj cuan' á. ¹² Ne caraa x'naa so' che'é xcuún taj xráá núj rihaan so' á. Dan me se ase vaa qui'yaj núj caráj x'naa núj che'é cacun' qui'yaj tuvi' núj rihaan núj ro', ta'nga' danj qui'yáá so' che'é ma'an núj caraa x'naa so' rihaan núj á. ¹³ Dan me se caráán ra'á so' xráá núj rihaan chrej chi'ii á. Ne tinanii so' man núj se guun qui'yaj núj cacun' a". Inanj danj ca'mii soj cachinj ni'yaj soj rihaan Diose adonj. ¹⁴ 'O se sese caraa x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuvi' soj rihaan soj, ne danj qui'yaj uún Rej soj síi nicun' xta', ne caraa x'naa so' rihaan soj uún adonj. ¹⁵ Tzaj ne sese se ca'vej rá soj caraa x'naa soj che'é cacun' qui'yaj tuvi' soj rihaan soj, ne daj chihaa mój se tinavij Rej soj Diose cacun' tumé ma'an soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa caraa guee ní' rihaan Diose a

¹⁶ "Ne gaa toco' soj x'naa man soj che'é se aráj guee soj rihaan Diose, ne se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij síi nucu' rá ma'. Dan me se gaa aráj guee nij so', ne ase vaa rihaan síi nanó ndo'o rá ro', vaa rihaan nij so', 'yaj nij so', ne anó ndo'o nacaj rihaan nij so', 'yaj uún nij so', ne me inanj rá nij so' quene'en yuvi man nij so' daj 'yaj nij so' gaa ne xcaj nij yuvi cuentá se vaa aráj guee nij so' rihaan Diose, rá nij so' nanj adonj. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa aj quiri' nij so' tu'vee nij so' vaa, ése aj ve'é ca'mii yuvi che'é nij so' nanj adonj. Ne a 'ó rasuun se quiri' nij so' rihaan Diose a ma'.

17 Tzaj ne soj ro', ino qui'yaj soj á. Gaa toco' soj x'naa man ma'an soj che'é se aráj guee soj rihaan Diose, ne canaan soj rihaan soj ne caxrii soj casté raa soj á. 18 Dan me se se guun rá soj quene'en yuvii se vaa aráj guee soj a ma'. Ne ca'vee se taj vaj yuvii quene'en man soj aráj guee soj, tzaj ne quene'en Rej soj Diose daj 'yaj soj, ne so' me síi naru'vee rihaan soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa qui'yaj suun ní che'é yan cumán si'yaj ní' rej xta' a

19 "Se qui'yaj suun soj cumán ndo'o si'yaj soj rihaan chumii nihánj ma'. 'Q se rihaan chumii nihánj mán ndo'o xcuu xlúú xij rasuun do', tacunj yoo do', chá si'yaj yuvii nihánj a. Ne vaa síi ituu atúj rá ve' ne 'yaj ituu si'yaj tuvi' uún a. 20 'Q se taj che'é naqui'yaj ru'vee soj man soj nihánj ma'. Tananj qui'yaj suun ndo'o soj che'é yan cumán si'yaj soj rej xta' á. Dan me se xta' ro', taj se cha si'yaj soj ma'. Ne taj síi qui'yaj ituu si'yaj soj man adonj. 21 Ne sese inanj che'é rasuun man rihaan chumii nihánj qui'yaj suun soj, gaa ne veé maan rihaan chumii nihánj quinaj nimán soj gaa nanj adonj. Ne sese inanj che'é rasuun man xta' ro', qui'yaj suun soj, gaa ne veé rej xta' ro', ca'anj nimán soj nanj adonj. Me rej ma'an araa sa' soj rasuun, ne veé rej danj vaj nimán soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' xcaj ní' cuentá daj qui'yaj ní' a

22 "Rlij rihaan ní' me ya'an nicaj yu'unj man ní' ei. Dan me se sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne nuu sa' rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', sa' vaa, ne adi' se chuguun aga' ya'an ro', danj chuguun

man ní' gaa sa' rihaan ní' adonj. ²³ Tzaj ne sese rlij rihaan ní' ro', ni'yaj yo' ne inanj uun chi'ii rá yo', gaa ne nu' nee man ní' ro', uun chi'ii rá, gaa ne adi' sí nicun' yan rmi' ne cunudanj man so' ro', rmi', ne danj vaa sí uun chi'ii rá, ne rmi' uxrá nu' man so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se guun nucuaj ní' ca'nej nucuaj ní' nimán ní' qui'yaj suun ní' se-suun Diose, sese me rá ní' qui'yaj suun ní' che'é sa'anj a

²⁴ "Taj vaj sí guun nucuaj qui'yaj suun sa' rihaan vij ru'vee ma'. Sese qui'yaj suun 'o so' rihaan vij ru'vee, ne nachri' so' ni'yaj so' man 'o ru'vee yo', ne caran' rá so' ni'yaj so' man yo'ó ru'vee yo' a. Se guun nucuaj so' caran' rá so' ni'yaj so' man vij ru'vee ma'. Ne xa' soj, tzaj ne se ca'vee qui'yaj suun soj che'é Diose ne qui'yaj suun soj che'é nij rasuun man rihaan chumii nihánj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcúún ní' nano ndo'o rá ní' che'é se cha ní' do', che'é yatzíj cunuû ní' do' a

²⁵ "Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj che'é nano ndo'o rá soj che'é soj ma'. Ne che'é dan se nanó rá soj che'é se cha soj do', che'é yan quirí' soj se caráán xráá soj do', se nanó rá soj ma'. Dan me se aj ne'en soj vaa i'na' soj, qui'yaj Diose, ne se guun nucuaj Diose rque Diose se cha soj, rá soj gaa a na'. Daj chihaa míj se guun danj rá soj ma'. Ne Diose me sí ca'vee rque se cha soj ei. Ne Diose me sí qui'yaj nee man soj, ne se guun nucuaj Diose rque Diose yatzíj caráán xráá soj, rá soj gaa a na'. Daj chihaa míj se guun danj rá soj

ma'. Ne Diose me sí ca'vee rque se caráan xráa soj ei.

26 "Xcaj soj cuentá daj 'yaj nij xtâj vaj xta', ne ne unô nij xo' 'núú, ne ne rii nij xo' naa, ne ne araa nij xo' tan' rá cuchruu, tzaj ne Rej soj sí nicun' xta' ro', a'vee rque se chá nij xo' ei. Ne táa a soj, ne sa' doj vaa soj rihaan xtâj ne'en Diose a adonj. Ya sa' doj vaa soj chuguanj. 27 Ne nda' se nanó ndo'o rá soj che'é yan chre' vaa soj, tzaj ne a 'ó xco' se guun nucuaj soj cachij xcaan soj doj qui'yaj ma'an soj ma'. Maan Diose ro', me sí ne'en daj gaa cachij soj, ne che'é dan taj che'é nanó rá soj a ma'.

28 "Ne me che'é nanó rá soj che'é yatzíj caráan xráa soj ga. 'Q se xcaj soj cuentá ni'yaj soj nij yâj man tacaan se vaa ve'é ndo'o vaa nij yâj man tacaan ei. Ne 'yaj suun nij yâj, tzaj ne ma'an Diose ro', me sí sa' ndo'o vaa qui'yaj man nij yâj adonj. Ne ne rii nij yâj yu'vej ma'. 29 Tzaj ne adi' se vaa sí ru'vee ne sa' uxrá vaa sagan' so' ro', vaa nij yatzíj nuu nij yâj adonj. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sí cu'naj Salomón sí cane gaa naá, ne ve'é uxrá vaa yatzíj nuu so', qui'yaj cunudanj sa'anj vaa rihaan so', tzaj ne nij doj vaa yatzíj nuu so' rihaan nij yâj man tacaan yo', qui'yaj Diose adonj. 30 Dan me se danj nanj nij yâj man tacaan yo', tzaj ne sa' uxrá vaa nij yatzíj nuu nij yâj yo', 'yaj Diose, ne cuan' ro', man nij yâj tacaan, tzaj ne a'yuj ne ca'ne' nii man nu' coj do', yâj do', man tacaan, ne caraa nii man yo' rihaan ya'an, ne cacaa nu' nij yâj yo' nanj adonj. Ne a doj yu'vee taj nó yâj yo' a ma'. Táa a soj yuvii, ne se nanó rá soj ma'. Diose me sí rque sagan' soj adonj. Tzaj ne ne

guun ya sa' rá soj se vaa Diose me síi racuáj ya man soj man adonj.

³¹ ”Dan me se se nanó ndo'o rá soj cataj soj: “Me se cha ní' ga. Me se co'o ní' ga. Me se caráán xráá ní' ga”. Se guun rá soj danj ma'. ³² 'O se nij síi ne ne'en daj vaa Diose ro', inanjanj 'yaj suun ndo'o nij so' che'é rasuun man rihaan chumij nihánj adonj. Tzaj ne nu' rasuun achiin man soj ro', aj ne'en Rej soj síi nicun' xta' se vaa achiin nu' rasuun yo' man soj adonj. ³³ Che'é dan nano' soj rej daj qui'yaj soj ne guun chij Diose nimán soj ne cunu sa' nimán soj, gaa ne rque Diose nu' rasuun yo' man soj ei. ³⁴ Che'é dan se nanó rá soj che'é se vaa cachiin rihaan soj a'yuj ma'. 'O se vaa sayuun 'na' daj a 'o 'o güii adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá daj qui'yaj soj güii cuan', ne se nanó rá soj che'é se vaa qui'yaj soj güii a'yuj ma'.

7

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' gaa ca'mii ní' ga tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

¹ ”Se guun niha' rá soj cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, gaa ne taj cacun' cuta' Diose xráá ma'an soj man adonj. ² Dan me se sese guun niha' rá soj cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, ne cuta' Diose cacun' yo' xráá ma'an soj ei. Ne sese se cuta' soj cacun' xráá tinúú soj, ne cunu 'ee rá Diose man ma'an soj uún nanjanj adonj. ³ Me che'é guun chree rá so' ni'yaj so' ni'ya nuu rihaan tinúú so' ga. Ne ne ni'yaj so' chruun manjanj nuu rihaan ma'an so' a. ⁴ Asa' ca'vee cataj so' rihaan tinúú so', “rque so' rihaan so' quirii 'unj ni'ya á”. Se guun a doj cataj so'

danj tihá' so' man tinúú so' ma'. 'O se ni'yaj so', ne chruun manj vaa guee nuû rihaan so' ei. ⁵ Síí nucui' rá mé so' ei. Asino quirii so' chruun manj nuu rihaan so', gaa ne ca'vee quirii so' ni'ya nuu rihaan tinúú so' adonj. Dan me se ase vaa aráán ni'ya rihaan yuvii ro', danj vaa aráán rihaan yuvii 'yaj cacun' ata yuvii adonj.

⁶ "Tzaj ne ne'en soj se vaa ne nó xcúún soj go' soj rasuun guee man chuvee ma'. Ne se caraa soj chruj perlá tu'vee ndo'o rihaan xcáá ma'. 'O se chuvee yo' ro', canicaj ne chá man soj, ne xcáá yo' ro', tuguáj che'é xcáá man se sa' yo', ne quinvij nu' yo' xtun', qui'yaj xcáá nanj adonj. Ne se sa' yo' me chrej nocó' ní' adonj. Che'é dan sese na'vej uxrá rá yuvii cuno yuvii chrej nago' soj rihaan nij yuvii, ne ase vaa xcáá do', ase vaa chuvee do', danj vaa nij yuvii ei. Ne se nago' soj doj chrej sa' man nij yuvii 'yaj danj a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcúún ní' cachinj ni'yaj ní' rihaan Diose che'é rasuun achiin man ní' ei

⁷ "Cachinj soj se vaa achiin man soj rihaan Diose, ne so' me síí rque man soj, ne nano' soj rasuun achiin man soj, ne nari' soj rasuun yo', ne ase vaa 'yaj síí tica'mii ta'yaa tucúa tuvi' ro', danj qui'yaj soj ga Diose, ne ca'nuu Diose ta'yaa yo', ne rque Diose rasuun achiin man soj adonj. ⁸ 'O se síí achíín rasuun rihaan Diose ro', quirí' so' rasuun achiin man so', ne síí nano' rasuun achiin man ro', quirí' so' rasuun yo', ne síí tica'mii ta'yaa rej yanj Diose ro', ca'nuu Diose ta'yaa, ne quirí' síí tica'mii ta'yaa rasuun achiin man so' adonj. ⁹ Xcaj

soj cuentá se vaa ma'an soj, nanj yuvii me soj, tzaj ne sese achíin ta'níi yo'o soj chraa cha yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj yahij ne caxrii soj ston yo' ma'. ¹⁰ Ne sese achíin ta'níi soj nee xcuaj cha yo' man soj, ne se ca'vee nano' soj xcuáa ne caxrii soj ston so' ma'. ¹¹ Dan me se danj nanj soj, ne síi chi'ii nimán me soj, tzaj ne ne'en soj rque soj se sa' cha ta'níi soj ei. Che'é dan táa a Rej soj síi nicun' xta', ne sij sa' inanj me so', ne so' me síi rque ya rasuun sa' man nij síi achíin rasuun man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj ní' rihaan tuvi' ní' a

¹² "Dan me se daj se uun rá soj qui'yaj sa' yuvii rihaan soj ro', ta'nga' danj qui'yaj sa' soj rihaan tuvi' soj á. Sese danj qui'yaj soj rihaan tuvi' soj, ne síi uno nu' se-tucuanj Moisés me soj, ne síi uno nu' se-nana nij síi nata' se-nana Diose gaa naá me uún soj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é vij chrej a

¹³ "Ase vaa vij chrej vaa rej vaa rihaan soj, ne dan me se chrej ca'aan me yo'o chrej yo', ne caxra' ndo'o vaa rej nayón yuvii, ne rihaan ya'an ro', vaj chrej yo' nanj adonj. Ne man uxrá yuvii vaj chrej yo' ei. Se ca'anj soj chrej yo' ma'. Nanj vaa chrej ca'anj soj ei. Chrej catuun me chrej ca'anj soj, ¹⁴ ne chruj vaa rej nayón yuvii a. Sayuun ndo'o vaa vaj yuvii chrej yo', tzaj ne vaj chrej yo' rej gaa i'na' yuvii cayáan yuvii ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. Tzaj ne doj nij yuvii nari' chrej catuun nanj ei.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa qui'yaj ní' quene'en ní' daj vaa nimán yuvii a

15 "Vaa yuvii taj se vaa me nij so' sí nata' se-nana Diose, tzaj ne ne ya a'mii nij so' ma'. Cutumé soj man soj, se gaa nanj qui'yaj nij so' sayuun man soj á. Dan me se vaa güii cuchí' nij so' rihaan soj, ne ase vaa matzinj ro', danj gaa nij so' cuchí' nij so' rihaan soj, ne ni'yanj ndo'o ca'mii nij so' rihaan soj, tzaj ne nimán nij so' ro', ase vaa nimán xca'yanj ca'nu' ro', gaa nimán nij so', guun rá nij so' qui'yaj nij so' sayuun man soj nanj adonj. 16 Che'é dan xcaj soj cuentá ni'yaj soj man nij so' daj qui'yaj nij so', gaa ne quene'en nij soj daj vaa nimán nij so' ei. Uta nii chruj chá raá chruun tanj, rá soj na'. Taj ma'. Ne uta nii chruj chá raá coj yâj ya'aa, rá soj na'. Taj ma'. 17 Dan me se chruun sa' ro', man chruj chá raá a. Ne chruun tanj ro', man chruj xnaj raá uún a. Sese cuchruu chruun, ne se cumán chruj sa' raá chruun yo' a ma'. 18 Chruun sa' ro', se guun cumán chruj nij raá ma'. Ne chruun nij ro', se guun cumán chruj sa' raá ma'. Ase vaa chruun yo' ro', danj vaa nimán yuvii, ne ase vaa chruj yo' ro', danj vaa rasuun 'yaj yuvii adonj. 19 Ne sese nuvi' chruj sa' raá 'o chruun, ne a'ne' nii man chruun yo', ne axríj ya'an nii man chruun yo' nanj adonj. Ne ase vaa ran' chruun yo' ro', ta'nga' danj quirán' uún nij yuvii 'yaj se chi'ii nanj adonj. 20 Dan me se sese xcaj soj cuentá ni'yaj soj man yuvii, gaa ne quene'en soj daj vaa nimán nij yuvii, gaa ne quene'en soj daj yuvii me nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj me sí cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

21 "Ne'en soj se vaa man ndo'o yuvii taj rihanj se vaa uno nij so' rihanj, tzaj ne tu'va rma'an ta'aj nij so' nanj á. Nuveé cunudanj nij síi taj ne'en manj ca'anj cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj ma'. Tananj orún' me se inanj nij síi uno rihaan Réé 'unj síi nicun' xtá' me síi cayáán ga so' nanj adonj. 22 Ne güii ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvii me se cumán ndo'o yuvii cataj rihaan 'unj: "Síi uno rihaan so' me núj, Señor. Aj nata' núj nana rqué so' man núj rihaan yuvii á. Ne cata' tu'va núj se-chuvií so', ne quirii núj nana chree nimán yuvii á. Ne qui'yaj suun ndo'o núj suun sa' che'é so' adonj". Danj ca'mii nij yuvii yo' rihaan 'unj vaa güii nanj adonj. 23 Gaa ne cataj yá 'unj rihaan nij yuvii a: "A 'ó güii ne ne'éen 'unj man soj ma'. Maan síi 'yaj inanj cacun' me soj nanj adonj. Naxuun soj man soj rihanj á". Danj cataj 'unj rihaan nij síi 'yaj cacun' vaa güii nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quirán' nij síi uno rihaan Jesucristó do', nij síi ne uno rihaan Jesucristó do' a

24 "Dan me se a me ma'an síi uno sa' nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj ne 'yaj so' ndaa vaa taj 'unj, ne ase vaa 'o síi cune' ve' tucuá rihaan yuvej vaa so' ei. Síi cune' ve' yo' me se síi acaj ndo'o cuentá me so', ne cune' so' ve' yo' rihaan 'o yuvej adonj. 25 Gaa ne ca'na' maan, ne go' ndo'o maan raá ve', ne cavii ni'yoj chráá, ne ca'na' go' tacóo ve', ne ca'na' uxrá nana yuvaá, ne go' rihaan ve' yo' a. Tzaj ne ne canee ve' yo' a ma'. 'O se raan inanj ne ve' yo' rihaan yuvej nanj adonj. 26 Tzaj ne síi na'vej rá cunó nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan

soj me se ase vaa sí cune' ve' rihaan yo'óo vaa so' adonj. Ne sí ni'yon rmīj me so', ne cune' so' ve' rihaan yo'óo chruu, ²⁷ ne veé dan, gaa ca'na' uxrá maan yuvāa go' yo' xráá ve', ne cavii ni'yoj chráá, ne ca'na' na xee go' na xee tacóo ve', ne ca'na' uxrá nana yuvāa ne go' xráá ve' yo' a. Veé dan, ne canee nu' ve' tucuá sí ni'yon yo' nanj adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá, ne ve'é cunō soj nana nihánj, ne se quiran' soj sayuun ma'. —Inanj nana nihánj ca'mii Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

²⁸ Veé dan, ne quisíj tucu'yón Jesucristó nu' nana nihánj rihaan nij yuvīj, gaa ne caráya'anj ndo'o nij yuvīj noco' man so' che'é nana nihánj, nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' a. ²⁹ 'O se xcaj nij yuvīj cuentá se vaa ase vaa a'mii 'o sí nicaj suun avii tu'va ro', vaa a'mii Jesucristó, rá nij so' a. Ne cuu doj vaa se-nana so' ga se-nana nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, rá nij so' a.

8

Nana nihánj taj xna'anj daj vaa nahuun sa' 'o sí ran' luj ri'yuj, qui'yaj Jesucristó a

¹ Gaa ne nanij Jesucristó quij yo', ne cachéé ndo'o yuvīj ga so' a.

² Dan me se cuchi' yo'o sí ran' luj ri'yuj rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Sese me rá so', ne ca'vee ca'nee so' chi'ii xráj, Señor —taj so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó rāa sí ran', ne cataj Jesucristó:

—Me raj qui'yáj danj ei. Nahuún so', qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nu' danj cataj Jesucristó, ne nu' quinavij luj xráá síí ran' á. ⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Cutumé so' mán so' se cataj xna'anj so' rihaan yuvií che'é se qui'yáá 'unj che'é so' ma'. Maan se cuchí' so' rihaan xrej, ne tijaán so' mán so' rihaan xrej se vaa nahuún so', ne rque so' rihaan Diose se vaa cataj síí cu'naj Moisés gaa naá ndaa vaa no xcúún so' rque so' rihaan Diose á. Gaa ne xcaj nij xrej cuentá se vaa nahuún so' qui'yáj adonj —taj Jesucristó rihaan síí nahuun yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun se-mozó yo' o tanuu capitán, qui'yaj Jesucristó a

⁵ Dan me se cuchí' Jesucristó chuman' Capernaum, ne catúj so' chuman' yo', ne cuchí' yo' o tanuu capitán rihaan so' a. Ne so' ro', me síí rii ta'nga' rihaan 'o cientó tanuu adonj. Dan me se cachín ni'yaj so' rihaan Jesucristó, ⁶ cataj so':

—Canó chí'ij man se-mozó 'unj, Señor. Ne ne nasqui' so' ma'. 'O se yo' o naj so' rá ve', ne ran' uxrá so' sayuun, 'yaj chí'ij nanj á —taj tanuu capitán yo' rihaan Jesucristó a.

⁷ Ne cataj Jesucristó rihaan so':

—Ca'anj ní', gaa ne nahuun so', qui'yáj á —taj Jesucristó a.

⁸ Gaa ne cataj uún tanuu capitán yo':

—'O se nuveé sij sa' mé 'unj ma'. Ne nó xcúún 'unj catuu so' rá ve' tucuaaj qui'yáj a ma'. Maan se ca'ne' uun so' suun se vaa nahuun se-mozó 'unj, gaa ne nahuun ma'an so' adonj. ⁹ 'O se vaa síí rii ta'nga' rihaan 'unj, ne rii ta'ngá' 'unj rihaan tanuu,

ne taj xna'anj 'unj rihaan tanuu se vaa ca'anj nij so', ne 'anj nij so', ne taj xna'anj 'unj rihaan nij so' se vaa ca'na' nij so', ne 'na' nij so' rihaan 'unj, ne taj xna'anj 'unj daj qui'yaj nij so', ne veé danj 'yaj tanuu adonj. Ne ne'éen 'unj se vaa ase vaa rii ta'ngá' 'unj rihaan nij tanuu noco' manj ro', danj rii ta'nga' guee so' rihaan chi'ii anó man yuvii nanj á —taj tanuu capitán yo' rihaan Jesucristó a.

¹⁰ Dan me se, gaa cuno Jesucristó nana ca'mii tanuu capitán yo', ne ca'anj rá Jesucristó, ne cataj so' rihaan nij síi noco' rej xco so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa taj vaj a 'ó rej ne narij man yo'ó síi israelitá síi cuchumán ndo'o rá nana a'mii 'unj ndaa vaa amán rá tanuu capitán nihánj a ma'. ¹¹ Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj ro', ca'na' ndo'o yuvii man cunu' chumii, ne cayáan nij so' rihaan se-mesa Diose, ne cha nij so' chraa ga síi cu'naj Abraham do', ga síi cu'naj Isaac do', ga síi cu'naj Jacob do', adonj. ¹² Ne nij síi israelitá ro', no xcúún nij so' cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' manj, ne sese cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' manj, ne ca'vee cane nij so' uún ga Diose nanj á. Tzaj ne na'vej rá nij so' a man adonj. Che'é se na'vej rá nij so' qui'yaj nij so' danj, che'é dan quiri'ij gan' ndo'o nii man nij so' rej rmi', ne ta'vee uxrá nij so', ne ndaa cha ruj ma'an nij so' cúu yan' nij so' nanj adonj. Danj quiran' nij so' che'é se na'vej rá nij so' cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' manj nanj á —taj Jesucristó rihaan nij yuvii canoco' man so' a.

¹³ Canicaj uún Jesucristó cataj Jesucristó rihaan tanuu capitán:

—Ca'vee ca'anj so' yaj a. Ya cuchumán rá so' se vaa nahuun se-mozó so' qui'yáj a. Ne nahuun so' ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Ne veé maan orá yo' ro', nahuun se-mozó tanuu capitán yo', qui'yaj Jesucristó adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó, nahuun nii chej Pedró do', que'ee uxrá yo'ó yuvii do', qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Gaa ne ca'anj Jesucristó tucúa síi cu'naj Pedró, ne quene'en so' se vaa naj nii chej Pedró ran' no', ne caxrij uxrá cachi' man no' a. ¹⁵ Ne quita'aa Jesucristó ra'a no', gaa ne veé maan orá dan nahuun no', qui'yaj Jesucristó, ne naxagaa no', ne qui'yaj chuvii no' chá nij so' nanj adonj.

¹⁶ Rej ca'anj güii cuchi' yuvii rihaan Jesucristó a. Dan me se nicaj nij yuvii man que'ee uxrá síi nuu nana chree nimán, cuchi' nij yuvii rihaan Jesucristó, ne cataj xna'anj uun Jesucristó rihaan nij nana chree se vaa naxuun nij so' man nij so', gaa ne, veé dan, ne curihanj nij nana chree nimán nij yuvii, gaa ne cunuu sa' nimán nij yuvii yo' cuaj nanj adonj. Ne quinahuun sa' cunudanj nij síi ran', qui'yaj uún Jesucristó a.

¹⁷ Dan me se quisij ya nu' nana nihánj nana ca'mii síi cu'naj Isaías síi nata' se-nana Dióse gaa naá, se vaa cataj so': “Ninaj ní, ne canó chi'ii man ní, tzaj ne nahuun ní, qui'yaj síi ca'na' vaa güii nanj adonj”, taj síi cu'naj Isaías gaa nata' so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii Jesucristó rihaan vij síi tihaj guun rá canoco' man so' a

¹⁸ Quene'en Jesucristó se vaa man ndo'o yuvii anicaj rej nicun' so' ni'yaj man so' a. Che'é dan

ca'ne' so' suun rihaan nij sí tucu'yón se-nānā so' se vaa ca'anj nij so' gā so' ndāa rnej na lacuaná cu'naj Galilea a.

¹⁹ Gaa ne cuchi' yo'o so' rihaan Jesucristó a. So' ro', me sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvī adonj. Ne cataj so' rihaan Jesucristó a:

—Cañocó' 'un̄j mán so' daj rej ma'an vaj so', maestro —cataj so' rihaan Jesucristó a.

²⁰ Gaa ne cataj ya Jesucristó se vaa ran' so' chéé so' a:

—'O se nij chunee ro', otoj sa' nij xo' rá yu'uj taj rque yo'óo, ne nij xtâj chéé xtâ' ro', vaa saca' nij xo' a. Ne xa' 'un̄j sij ca'néé Diose n̄icaj yu'unj man yuvī, tzaj ne taj a 'ó rej quínáá 'un̄j cotoj 'un̄j a ma' —taj Jesucristó rihaan so' a.

²¹ Ne vaa yo'ó sí tucu'yón se-nānā Jesucristó cuchi' rihaan so', ne cataj so':

—Ca'vej so' nanj tucuj, ne ndāa cavi' réj, gaa ne cach̄in' 'un̄j man réj, gaa ne cañocó' 'un̄j mán so', Señor —taj yo'ó so' a.

²² Tzaj ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ca'ne' rá so' cach̄in' ma'an nij sí cavi' nimán man tuvi' so' xngá á. Tzaj ne cuano nihánj ro', nō xcúún so' yo'o cañocó' so' manj adonj —taj Jesucristó rihaan yo'ó so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan na do', rihaan nanā do', se vaa canicun' yo' a

²³ Gaa ne catúj Jesucristó rque rihoo chéé rihaan na, gaa ne catúj nij sí tucu'yón se-nānā so' rque rihoo gā so' a. ²⁴ Veé dan, ne nasqui' nucuaj ndo'o rihaan na lacuaná, ne me ndo'o rá na yo' guun

nucuj yo' caráán yo' xráá rihoo a. Ne veé dan vaj Jesucristó, ne cotoj so' adonj. ²⁵ Gaa ne ca'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rej naj so' cotoj so', ne narii nij so' nej rihaan so', ne cataj nij so':

—Tinanii so' man ní' se cavi' nu' ní', man Señor —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

²⁶ Dan me se ma'an Jesucristó cataj, ne:

—Me che'é chu'vi' ndo'o nimán soj ga. Yo' me rej ataa cuchuman sa' rá soj ni'yaj soj manj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne canicun' caya so', ne caxrúj yuvaa so' man na do', man nana do' a. Gaa ne canicun' dínj uxrá rihaan na lacuaná yo', qui'yaj Jesucristó nanj adonj.

²⁷ Ne cuchu'vi' nij snó'o yo' ni'yaj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Daj sij me síi nihánj ga. 'O se ndaa nana ndaa na uno a'mii so' ason —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij nana chree nimán vij snó'o a

²⁸ Gaa ne cuhi' Jesucristó ndaa rnej na lacuaná yo' rej ne nij síi man chuman' cu'naj Gadara a. Ne vaa yu'uj yuvej, rej cachin' nij yuvi' xngá a. Dan me se cavii vij snó'o yu'uj yuvej yo', ne cuhi' roj so' rihaan Jesucristó a. Roj so' me síi nuu nana chree nimán, ne yuvaa ndo'o roj so' adonj. Che'é roj so' na'vee cachén yuvi' rej yo' a ma'. ²⁹ Dan me se caguáj roj so' rihaan Jesucristó, cataj roj so':

—Veé ne'en núj se vaa ta'nij Diöse mé so' á. Me che'é ca'ná' so' rej ne núj ga. Ca'ná' so' qui'yáá so' sayuun man núj na'. 'O se ataa doj quisij güii

qui'yáá so' sayuun man núj adonj —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

³⁰ Dan me se rej xco roj so' ro', vaj que'ee xcáá chá coj man tacaan a. ³¹ Ne nij nana chree nuu nimán roj snó'o yo' ro', cachín ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó, cataj nij so':

—Sese quirij so' man núj nimán roj snó'o nihánj, ne qui'yáá so' se ndo'o ca'nej so' man núj, catuú núj nimán xcáá yo' ruguanj —taj nij nana chree yo' rihaan Jesucristó a.

³² —Ca'anj soj cuaj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Gaa ne ca'anj nij so' catúj nij so' nimán xcáá yo', ne dan me se ruvaa uxrá tacaan nicun' tu'va na lacuaná rej vaj nij xcáá yo', ne gaa catúj nij nana chree nimán nij xcáá yo' me se cunánj ndo'o nij xo' ca'anj xo', ne veé danj vaj nij xo', ne quiniñ cunudanj nij xo' rque na, ne canó xráá nij xo', qui'yaj na nanj adonj. ³³ Ne nij síí tumé xcáá yo' ro', cunánj nij so' ca'anj nij so' ndaa chuman', ne catúj nij so' chuman', ne cataj xna'anj nij so' rihaan nij síí man chuman' yo' nu' se vaa quiran' roj snó'o do', nij xcáá do' a. ³⁴ Gaa ne curihanj cunudanj nij síí man chuman' yo', guun rá nij so' nari' nij so' man Jesucristó a. Dan me se quene'en nij so' man so', ne cachín ni'yaj nij so' rihaan so' se vaa curihanj so' rej yanj nij so' ca'anj so' rej yaníj a.

9

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o síí na'vee cachee, qui'yaj Jesucristó a

¹ Gaa ne cavii Jesucristó rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj so' chuman' cayáán so', ne catúj so' chuman' yo' a. ² Ne veé nicaj nii man 'o sí na'vee cachee táá rihaan yuvéé, ne ca'na' nii rihaan Jesucristó a. Ne quene'en Jesucristó se vaa cuchumán uxrá rá nij yuvij se vaa nahuun sa' sí na'vee cachee yo' qui'yaj so' a. Che'é dan cataj so' rihaan sí ran' yo' a:

—No xcúún so' guun niha' rá so' che'é se navij cacun' xráá so', nanj tinuj —taj Jesucristó rihaan sí na'vee cachee yo' a.

³ Dan me se cane doj sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij rá ve' ga Jesucristó, ne cataj nij so' rihaan tuvi' nij so' a:

—Nij vaa nana ca'mii sí nihánj rihaan Diose á. 'O se orún' Diose no xcúún cataj se vaa navij cacun' xráá yuvij á —taj nij sí tucu'yón se-tucuanj Moisés ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

⁴ Ne quene'en Jesucristó me nana guun rá nij so' ca'mij nij so', ne che'é dan cataj so':

—Me che'é avii ndo'o nana chi'ij raaj soj ga. ⁵ Tu'va ruma'án 'unj se vaa navij cacun' xráá sí nihánj, rá soj a na'. Ca'vee cataj un ní' navij cacun' xráá sí nihánj na'. Ase ca'vee doj cataj ní' naxagaa so', ne cachee so' cuaj, cataj ní' xa'. ⁶ Dan me se me rá 'unj xcaj soj cuentá se vaa sí ca'néé Diose nicaj yu'unj man yuvij mej ne no xcúún 'unj tinaví 'unj cacun' xráá nij yuvij man rihaan chumij nihánj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan sí na'vee cachee a:

—Nacue so' tuvée so', ne nan' so' tucua so' á —taj Jesucristó rihaan sí naj rihaan yuvéé yo' a.

⁷ Gaa ne naxagaa so', ne cavii so', ne quinan' so' tucua so' adonj. ⁸ Ne quene'en nij yuvii se vaa nahuun sa' so', qui'yaj Jesucristó, ne che'é dan cuchu'vi' nimán nij so', quene'en nij so' Jesucristó, ne ve'é ndo'o ca'mii nij so' che'é Diose, se vaa guun nucuaj Jesucristó racuíj ndo'o Jesucristó man yuvii, qui'yaj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan sí cu'naj Mateo se vaa canoco' so' man Jesucristó a

⁹ Gaa ne cavii Jesucristó rej yo', ne quene'en so' man yo'o sí yanj 'o ve' a'néj nii puextó man yuvii a. Mateo cu'naj sí ne rej yo' a.

Dan me se cataj Jesucristó rihaan so', ne:

—Canoco' so' manj, ca'anj ní á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne naxumaan so', ne canoco' so' man Jesucristó, ca'anj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa me rá Jesucristó racuíj so' man nij sí tumé cacun' a

¹⁰ Dan me se 'o güii cayáan Jesucristó rá ve', ne ca'na' ndo'o tuvi' so' sí a'néj puextó do', yo'ó nij sí tumé ndo'o cacun' do', ne catúj nij so' rá ve', ne ca'anj cayáan nij so' ga Jesucristó, ne dan me se man rcua'aan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó do', ne chá cunudanj nij so' chraa a. ¹¹ Ne quene'en nij sí fariseo se vaa chá Jesucristó chraa ga nij sí a'néj puextó do', ga yo'ó nij sí tumé ndo'o cacun' do', ne xná'anj nij so' man nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, cataj nij so':

—Síí tucu'yón nana rihaan soj ro', me che'é chá so' chraa ga nij síí a'néj puextó do', ga yo'ó nij síí tumé ndo'o cacun' do', rá núj a —taj nij síí fariseo rihaan nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó a.

¹² Ne cuno Jesucristó nana ca'mii nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Síí vaa nucuaj ro', ne nano' nij so' man doctor ma'. Maan síí ran' ro', me síí nano' man doctor adonj. Gaa ne ase vaa síí ran' ro', danj vaa nij síí nihánj adonj. ¹³ 'O se vaa che'é ca'anj soj tucu'yón soj daj taj nana nihánj nana no rihaan danj Diose á: “Ne uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvií nago' xcuu rihaan 'unj ma'. Tananj uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvií 'ee rá man tuvi' adonj”. Inanj danj me se-nana Diose nana tucu'yón soj á. Dan me se xcaj soj cuentá se vaa ne ca'na' 'unj canacunj 'unj man síí sa' ma'. Che'é nij síí tumé cacun' ca'naj se vaa canoco' nij so' se-nanaj adonj. Tzaj ne sese síí sa' me soj, rá soj, ne nuveé sij canacunj 'unj man me soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne toco' nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó x'naa man ma'an nij so' a

¹⁴ Gaa ne nij síí tucu'yón se-nana síí cu'naj Juan cuchí' rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me che'é, ne toco' núj x'naa man ma'an núj che'é se aráj guee núj rihaan Diose, ne toco' nij síí fariseo x'naa man ma'an nij so' uún, tzaj ne nij síí tucu'yón se-nana so' me se ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁵ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ase vaa síí cuchruj sa'anj vaa 'unj, ne asa' ca'vee toco' nij síí man gaj x'naa man ma'an nij so', rá soj ga. Ase vaa síí cataj xcaj man chana ne man tuvi' so' do', danj vaa nij síí man nihánj cuano, ne anuû ndo'o cha'anj man nij so', ne se ca'vee toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' ma'. Tzaj ne vaa güii, ne guun yanj 'unj rihaan nij so' qui'yaj yuvi, gaa ne nano rá nij síí nihánj, gaa ne toco' nij so' x'naa man ma'an nij so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nij síí noco' tucuáán nga ro', se guun nucuaj nij so' cunõ nij so' se-nana Jesucristó ma'

¹⁶ "Tzaj ne ase vaa yatzíj sin' vaa tucuáán nga noco' soj, ne se guun na'nej ní' mantá naca man yatzíj nga yo' ma'. 'O se sese qui'yaj ní' danj, ne güii quinanj yuvi yatzíj yo', gaa ne nagüej mantá naca yo', ne sese cuxuun yuvi man yatzíj yo', ne quisin' yo', gaa ne cunu xij doj yu'uj aj taj man yatzíj nga yo' nanj adonj. ¹⁷ Ne dan me se ase vaa nuj nga nuj araa nii na vinó vaa uún soj a. Ne se ca'vee tucu'yón 'unj se-tucuanj 'unj rihaan soj ma'. 'O se ase vaa na vinó naca vaa nana tucu'yón 'unj, ne se guun caraa yuvi na vinó naca rque nuj nga ma'. Sese danj qui'yaj yuvi, ne cuyanj na vinó cunu xee na vinó, ne se cacua nuj nga ma'. Che'é dan canuu yo', ne cayanj na vinó rihaan yo'óo a. Che'é dan araa nii na vinó naca rque nuj naca, ne 'o mán sa' na vinó rque nuj yo' a. Che'é dan inanj rihaan síí naca síí ne noco' tucuáán nga tucu'yón 'unj se-nanaj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana síí cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é chala cunii do', che'é chana chíj do', nahuun sa', qui'yaj Jesucristó a

¹⁸ Asij ca'mii Jesucristó nana yo' rihaan nij síi tucu'yón se-nana síi cu'naj Juan, ne cuchi' 'o síi nicaj suun rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Cuanō cavi' ta'níj chala cunii a. Tzaj ne qui'yáa so' se ndo'o, ca'anj ní', ne cuta' so' ra'á so' xraá no', ne cunu u'ina' uún no' nanj ruguanj —taj so', cachíin ni'yaj so' rihaan Jesucristó a.

¹⁹ Gaa ne naxumaan Jesucristó, ne canoco' so' do', nij síi tucu'yón se-nana so' do', man síi nicaj suun yo' a.

²⁰ Gaa ne ca'na' 'o chana rej xco Jesucristó, ne quisíj 'o chujij yo' xra' ton man chana yo', ne canó ra'a no' doj tu'va sagan' Jesucristó a. ²¹ 'O se: “Sese canō ra'aj sagan' Jesucristó, ne nahuun sa' 'unj nanj adonj”, guun rá no' a.

²² Gaa ne canicaj Jesucristó quene'en Jesucristó man no', ne cataj so':

—No xcuún so' guun niha' rá so', nocoj. 'O se che'é se amán rá so' ni'yaj so' manj ro', che'é dan nahuun sa' so' á —taj Jesucristó rihaan chana yo' a.

Ne veé maan orá dan nahuun sa' chana yo' adonj.

²³ Gaa ne ca'anj Jesucristó ve' tucua' síi nicaj suun yo', ne catúj so' rá ve', ne quene'en so' se vaa man síi o' chra' man rihuu flauta, ne quene'en so' se vaa man ndo'o yuvij rá ve', ne nanó ndo'o rá nij yuvij che'é se cavi' chala cunii yo' adonj. ²⁴ Gaa ne cataj so':

—Curihanj soj xe' á. 'O se ne cavi' chala cunii nihánj ma'. Maan se otoj uun no' nanj á —taj Jesucristó rihaan nij yuvi man rá ve' yo' a.

Gaa ne ca'nga' nacoo nij yuvi ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

²⁵ Gaa quisij quirii Jesucristó man cunudanj nij yuvi xe', ne catúj Jesucristó rej táa chala cunii yo', ne quita'aa so' ra'a no', ne cunuu i'na' uún chala cunii, ne naxagaa no' adonj. ²⁶ Ne cuchi' nana rihaan cunudanj nij yuvi man rej yo' che'é se vaa qui'yaj Jesucristó, se vaa cunuu i'na' chala cunii yo' qui'yaj so' adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan vij sí tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

²⁷ Dan me se gaa cavii Jesucristó tucua sí nicaj suun yo', ne canoco' vij sí tuchrii man so' a. Ne caguáj roj so', cataj roj so':

—Ne'en rój se vaa tuvi' sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so' á. Che'é dan cunuu 'ee rá so' man rój rujanj —taj roj so', caguáj roj so' a.

²⁸ Dan me se catúj Jesucristó rá ve', ne cuchi' roj sí tuchrii yo' rihaan so' a. Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj so':

—Amán rá roj soj se vaa guun nucuáj naxra' rihaan roj soj qui'yáj na' —taj Jesucristó, xna'anj Jesucristó man roj so' a.

—Amán rá rój, Señor —taj roj so' rihaan Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cuta' ra'a Jesucristó rihaan roj so', ne cataj Jesucristó:

—Che'é se amán rá roj soj, ne che'é dan naxra' rihaan roj soj adonj —taj Jesucristó a.

³⁰ Veé dan, ne naxra' rihaan roj so' nanj adonj.

Gaa ne caxrij yuvaã Jesucristó rihaan roj so', ne cataj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cutumé uxrá roj soj man roj soj, ne a 'ó yuvii se cuno se vaa qui'yáá 'unj che'é roj soj á. —Dan me se nucuaj ndo'o ca'mii Jesucristó nana yo' rihaan roj so' a.

³¹ Tzaj ne curihanj roj so' ca'anj roj so', ne uxrá nata' roj so' rihaan cunudanj nij yuvii man rej yo' che'é yan qui'yaj sa' Jesucristó che'é roj so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee ca'mii 'o síi ya'mii, qui'yaj Jesucristó a

³² Dan me se tanáj roj so' man Jesucristó, gaa ne ca'anj Jesucristó, gaa ne cuchí' yuvii rihaan so' a. Dan me se nicaj nij yuvii man 'o síi ya'mii cuchí' nij yuvii rihaan Jesucristó a. Síi ya'mii yo' me se nana chree nuú nimán so', ne che'é dan ne ca'mii so', qui'yaj nana chree yo' a. ³³ Dan me se quirii Jesucristó man nana chree yo' nimán so', gaa ne guun che'e síi ya'mii ca'mii so' nanj adonj. Veé dan quene'en nij yuvii, ne caráya'anj uxrá nij yuvii, ne cataj nij so':

—Xa' ní' sij israelitá, tzaj ne a 'ó síi 'yaj danj ne quene'en ní' ma' —taj nij yuvii che'é Jesucristó a.

³⁴ Tzaj ne nij síi fariseo cataj me se:

—Guun nucuaj so' quirii so' man nana chree, che'é se a'mii so' ga ma'an síi chree uun chij adonj —taj nij síi fariseo, ca'mii ne nij so' che'é Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cunuu 'ee ndo'o rá so' man nij yuvii a

³⁵ Gaa ne ca'anj Jesucristó nu' nij chuman' nocoo nu' nij chuman' cunii nu', ne tucu'yón so' rihaan nij yuvii man rá ve' tucu'yón nij yuvii israelitá se-tucuanj Moisés, ne ca'mii natáj so' nana sa' che'é güii guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne nahuun sa' taran' nij síí ran' do', nij síí ninaj do', qui'yaj uún so' adonj. ³⁶ Ne quene'en so' man cunudanj nij yuvii, ne cunuu 'ee rá so' man nij yuvii yo' a. 'O se quene'en so' se vaa ase vaa matzinj vaj ma'an vaa nij yuvii, nuvi' síí tumé man nij so', ne aj quiran' ndo'o nij so' sayuun, ne ninaj ndo'o nij so' adonj. ³⁷ Gaa ne cataj so' rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a:

—Ya uxrá, ne vaa ndo'o suun rihaan ní', ne nij síí 'yaj suun me se doj nij so' nanj adonj. ³⁸ Ne cachinj ni'yaj ní' doj nij síí qui'yaj suun rihaan Diose síí uun chij 'nij ra'a suun, gaa ne ca'nej so' doj yuvii qui'yaj suun se-suun so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

10

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'néé Jesucristó man chuvij nij síí tucu'yón se-nana so' ca'anj ca'mii natáj nij so' a

¹ Gaa ne canacúun Jesucristó man chuvij nij síí tucu'yón se-nana so', ne cuchi' nij so' rihaan so', ne go' so' rej nucuaj man nij so', gaa ne ca'vee qui'yaj canaán nij so' rihaan nij nana chree a. Dan me se guun nucuaj nij so' quirii nij so' man nij nana chree nimán yuvii, ne guun nucuaj nij so' nahuun sa' yuvii ran' do', yuvii ninaj do', qui'yaj uún nij so' a.

² Ne nihánj me se-chuvij chujij nij apóstol cune' Jesucristó man nata' rihaan yuvij che'é so' a. Yo'lo so' me sí cu'naj Simón, ne Pedró cu'naj yo'lo se-chuvij sí cu'naj Simón a. Ne yo'lo so' me tinúú Simón, sí cu'naj Andrés a. Ne yo'lo so' me sí cu'naj Jacobo, ne ta'ní sí cu'naj Zebedeo me so' a. Ne yo'lo so' me tinúú Jacobo, sí cu'naj Juan a. ³ Ne vaa sí cu'naj Felipé vaa sí cu'naj Bartolomé vaa sí cu'naj Tomás vaa a. Ne yo'lo so' me sí cu'naj Mateo sí ca'néj puextó man yuvij a. Ne yo'lo so' me sí cu'naj Jacobo uún, ne ta'ní sí cu'naj Alfeo me so' a. Ne yo'lo so' me sí cu'naj Lebeo, ne Tadeo cu'naj yo'lo se-chuvij sí cu'naj Lebeo a. ⁴ Ne yo'lo so' me sí cu'naj Simón uún, ne so' me tuvi' nij sí me rá cunú' gā gobiernó man Romá a. Ne yo'lo so' me sí cu'naj Judas Iscariote, ne so' me sí tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a.

⁵ Dan me se ca'née Jesucristó man chujij nij snó'o yo', ne cataj xna'anj so' rihaan nij so' daj qui'yaj nij so' a:

—Se ca'anj nij soj rej man nij sí yaníj ma'. Se ca'anj soj chiháán nij yuvij samaritana ma'.

⁶ Rihaan orún' nij yuvij israelitá ca'anj soj á. 'O se ase vaa daán Diosé matzinj vaa nij so', tzaj ne ca'anj ni'ya nij so', ne ne noco' sa' nij so' man Diosé ma'. ⁷ Dan me se ca'anj soj, ne ca'mij natáj soj rihaan nij so', cataj soj: “Nichrun' quisij güi guun chij Diosé rihaan chumij nihánj adonj”. Danj cataj soj á. ⁸ Nahun sa' nij sí ran', qui'yaj soj, ne cunúu i'na' uún nij sí cavi', qui'yaj soj, ne nahun sa' nij sí ran' luj ri'yuj, qui'yaj uún soj, ne quirij soj man nij nana chree nimán nij yuvij á. Cuanó nihánj

me rquej rej nucuj man soj qui'yaj soj danj a. Che'é dan nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se ca'néj soj sa'anj man nij yuvij ma'.

⁹ "Se nano' soj aga' oró míi do', aga' platá catzii do', naj guun sa'anj do', caraa soj rque se-caxran' soj a ma'. ¹⁰ Se nicaj soj xnánj soj ma'. Se ca'anj vij cotoó gā soj ma'. Se qui'nij tacóó soj canj ma'. Ne chruun garroté se coró' soj cachee soj ma'. Maan se gaa un soj ca'anj soj á. 'O se no xcúun yuvij rque yuvij chraa chá soj che'é suun sa' 'yaj suun soj nanj adonj. ¹¹ Asa' catúj soj chuman' nocoo do', chuman' ra'a do', ne xna'anj soj man nij yuvij me síi ne chuman' yo' me síi sa', gaa ne cuchí' soj tucua síi sa' yo', ne cayáán soj tucua so' ndaa se cavii uún soj ca'anj soj á. ¹² Asa' cuchí' soj tucua síi sa' yo', ne ve'é ca'mii soj nana sa' rihaan nij síi tucua yo', cataj soj se vaa dínj gaa cumān nij so' á. ¹³ Ne sese ya síi sa' me nij síi tucua yo', ne ya dínj gaa cumān nij so', qui'yáj a. Tzaj ne sese nuveé sij sa' me nij so', ne canicaj uún nana sa' ca'mii soj rihaan ma'an soj, qui'yáj, tzaj ne se cavii sa' nij síi tucua yo' a ma'. ¹⁴ Ne naj guun yuvij se ca'mii sa' gā soj do', naj guun yuvij se ca'vej rá cunō nana a'mii soj do', cavii soj ve' tucua so' cavii soj chiháán so' cavii soj, ne nacunan' soj tacóó soj tucuyuu soj yo'óó tachruu avii chuman' yo' rihaan yo'óó, ne ndaa dan, gaa ne quene'en yuvij se vaa síi man chuman' yo' tumé cacun' se vaa ne uno nij so' rihaan Diose ma'. ¹⁵ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij, gaa ne quirān' yuvij man chuman' yo' doj sayuun rihaan nij síi chi'ii man

chuman' Sodoma do', rihaan yuvij man chuman'
Gomorra do' adonj.

*Nana nihanj me taj xna'anj Jesucristó rihaan nij
sí tucu'yón se-nana so' daj gaá sayuun quiran' nij
so' a*

¹⁶ "Dan me se ca'nej 'unj man soj rej man sí me rá qui'yaj sayuun man soj a. Ase vaa matzinj vaj rej man xca'yanj ca'nu' ro', danj gaá soj adonj. Che'é dan gaá cuu raá soj á. Ase cacujj raá xtaa ro', danj cacujj gaá raá soj á. Tzaj ne ase vaa taj vaj cacun' tumé cha'aan ro', danj gaá soj, se cutumé soj cacun' ma'. ¹⁷ Cutumé ndo'o soj man soj se qui'yaj yuvij sayuun man soj ma'. Dan me se ca'anj nicaj nij yuvij man soj rihaan cuese, ne go' ndo'o nij so' vará xráá soj rá ve' tucu'yón nij so' se-tucuanj Moisés a. ¹⁸ Ne ca'anj nicaj nij yuvij man soj rihaan sí nicaj suun do', rihaan sí nicaj suun rey do', che'é se me soj sí nocó' manj a. Ne cataj xna'anj soj rihaan nij sí nicaj suun do', rihaan nij sí yaníj do', che'ej a. ¹⁹ Asa' tacuachén nij so' man soj rihaan nij sí nicaj suun, ne se nanó rá soj daj ca'mijj soj rihaan nij so' ma'. Maan Nimán Diose rque nu' nana ca'mijj soj maan orá yo' nanj adonj. ²⁰ 'O se nuveé ma'an soj me nij sí ca'mijj rihaan nij so' ma'. 'O se Nimán Rej ní' me sí rque nana ca'mijj soj nanj adonj.

²¹ "Dan me se ca'anj nicaj snó'o man tinúú snó'o rihaan yuvij, ne ticavj' nii man tinúú snó'o yo', qui'yaj ma'an so' nanj adonj. Ne ca'anj nicaj snó'o man ta'níí snó'o rihaan yuvij, ne ticavj' nii man ta'níí snó'o yo', qui'yaj so' ei. Ne cunu' xnii ga rej xnii, ne ca'anj nicaj xnii man rej xnii rihaan

yuvii, ne ticavi' nii man rej xnii yo', qui'yaj xnii ei.
²² Ne quitaj ri'yunj cunudanj yuvii man soj che'é se me soj sí noco' manj a. Tzaj ne sí yo'o canoco' manj ndaa se quisij nu' sayuun yo' ro', ve'é cavii sa' so' rihaan Diose adonj. ²³ Ne sese qui'yaj nij sí man yo'o chuman' sayuun man soj, ne cunanj soj ca'anj soj yo'ó chuman' á. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa se canó cunudanj nij chuman' man nij yuvii israelitá ca'anj soj, ne ca'na' uún 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvii rihaan chumii nihánj adonj.

²⁴ ”Dan me se tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan soj, ne noco' soj se-nanaj a. Ne ase vaa uno mozó rihaan se-ru'vee mozó ro', danj vaa uno soj rihanj nanj á. Ne ne'en soj se vaa ase vaa 'yaj yuvii man sí tucu'yón nana rihaan tuvi' ro', danj qui'yaj uún nij yuvii man sí noco' nana yo' a. Ne ase vaa 'yaj yuvii man nij ru'vee ro', danj qui'yaj uún nij yuvii man se-mozó ru'vee yo' a. ²⁵ Dan me se ne'en sí noco' nana ne'en mozó ne'en daj qui'yaj yuvii man ma'an so', tzaj ne me inanj rá so' gıun so' ndaa vaa sí tucu'yón nana man so' do', ndaa vaa se-ru'vee so' do' a. Dan me se tucu'náj nij yuvii Beelzebú manj, cataj nij yuvii se vaa sí chree mej a. Ne ase vaa rej soj vaa 'unj a. Che'é dan danj ca'mii nij yuvii nana vaa danj che'é ma'an soj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa se cuchu'vi' ní quene'en ní' yuvii ma'

²⁶ ”Che'é dan se cuchu'vi' soj ni'yaj soj yuvii me rá qui'yaj sayuun man soj ma'. 'O se nu' nana ca'mii yuve nij yuvii do', nu' se vaa qui'yaj yuve nij

yuvii do', nu' yo' ro', nurihanj quene'en cunudanj yuvii vaa güii adonj. ²⁷ Nana a'mii yuve 'unj rihaan soj cuano ro', ca'mii ranga' soj á. Ne nu' se vaa a'mii 'unj xrée soj ro', cavii soj rej quene'en yuvii man soj, ne ca'mii natáj soj nana yo' á.

²⁸ "Ne se kuchu'vi' soj quene'en soj nij síi guun nucuaj ticavi' man inan nee man soj ma'. 'O se se guun nucuaj nij so' ticavi' nij so' man nimán soj a ma'. Tzaj ne vaa che'é kuchu'vi' soj ni'yaj soj Diose nanj á. 'O se so' me síi guun nucuaj qui'yaj cacaa nimán soj cacaa nee man soj cacaa rihaan ya'an adonj.

²⁹ "Ne'en soj daj vaa nij xtâj chrin' se vaa vij un' yo' nó yo'o sa'anj nii cuartó a. Tzaj ne se guun cavi' yo'o xo' quini' xo' rihaan yo'óó, sese na'vej Rej soj síi nicun' xta' cavi' yo'o xo' ma'. ³⁰ Ne Diose me se vaa cuentá yuvé raaj soj 'yaj so', ne ne'en so' me daj yuvé raaj soj, ³¹ ne che'é dan se kuchu'vi' soj che'é sayuun qui'yaj yuvii man soj ma'. 'O se uxrá vaa yu'vee doj nó soj rihaan xtâj chrin' yo', 'yaj Diose adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa no xcuún ní cataj xna'anj ní rihaan yuvii che'é Jesucristó a

³² "Che'é se tumé Diose man soj, che'é dan no xcuún soj nata' ya soj rihaan yuvii se vaa me soj síi noco' manj, ne nu' síi 'yaj danj ro', vaa güii, ne nata' 'unj rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' se vaa sij noco' manj me so' a. ³³ Ne síi taj xna'anj rihaan yuvii se vaa ne noco' so' manj ro', vaa güii, ne cataj xna'anj 'unj rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' se vaa nuveé sij noco' manj me so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunu' ndo'o yuvii ga tuvi' yuvii che'é Jesucristó a

³⁴ "Se guun rá soj se vaa ca'ná' 'un̄j rihaan chumii nihánj che'é rej dínj doj cayáán nij yuvii man rihaan chumii nihánj ga tuvi' yuvii ma'. Ne quí'yáj danj ma'. 'O se che'é se ca'ná' 'un̄j rihaan chumii nihánj, che'é dan cunu' ndo'o yuvii ga tuvi' yuvii adonj. ³⁵ 'O se ca'ná' 'un̄j che'é rej nata' 'un̄j se-nanaj rihaan yuvii, tzaj ne se cuno cunudan̄j nij yuvii rihanj ma'. Che'é dan cunu' snó'o ga rej ma'an so', ne xa' chana, tzaj ne cunu' no' ga nii no' do', ga nii chej no' do', che'ej a. ³⁶ Ne nij tuvi' yuvii síi man rá ve' tucúa yuvii cunu' ga yuvii nanj á. ³⁷ Sese guun rá yo'o so' se vaa sa' doj vaa rej so' do', nii so' do', rihanj, ne taj che'é cataj so' se vaa sij noco' manj me so' ma'. Ne sese guun rá yo'o so' se vaa sa' doj vaa ta'níi so' rihanj, ne taj che'é cataj so' se vaa sij noco' manj me so' ma'. ³⁸ Ne síi na'vej rá quiran' sayuun che'é se me so' síi noco' manj ro', taj che'é cataj so' se vaa me so' síi noco' manj ma'. ³⁹ Síi cavii sa' nimán rihaan chumii nihánj ro', cavii nu' so' a. Ne síi cavi' che'é se noco' so' manj ro', so' me síi gaá i'na' nimán nu' cavii nu' ca'anj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' nij yuvii racuíj man nij síi 'yaj suun rihaan Diose a

⁴⁰ "Sese a'mii sa' yo'o so' ga soj, ne sij a'mii sa' gaj me so' adonj. Ne sese a'mii sa' so' gaj, ne sij a'mii sa' ga síi ca'néé manj rihaan chumii nihánj me uún so' adonj. ⁴¹ Sese a'mii sa' yo'o so' ga 'o síi nata' se-nana Diose, che'é se ve'é 'yaj so' nata' so' se-nana Diose, ne rá se vaa ma'an síi nata' se-nana Diose vaa so' uún adonj. Dan me se

'o cyaan naru'vee Diose rihaan so' ga ma'an sí nata' se-nana Diose ei. Ne sese a'mii sa' yo'o so' ga yo'o sí sa' 'yaj, ne naru'vee Diose rihaan so' uún adonj. 'O cyaan naru'vee Diose rihaan so' ga ma'an sí sa' 'yaj ei. ⁴² Dan me se a me ma'an yo'o sí rqué doj na acoj co'o yo'o nij sí noco' uun nihánj che'é se-chuvií 'unj, ne ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa daj chihaa mij se quinavij se sa' naru'vee Diose rihaan sí rqué doj na yo' ma'.

11

¹ Dan me se quisí nana yo' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan chuvij nij sí tucu'yón se-nana so', ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' chiháan nij yuvií israelitá tucu'yón so' rihaan nij so' ne ca'mii natáj so' rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana ca'mii Jesucristó che'é sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvií a

² Dan me se 'nij sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvií taga', ne cuchi' nana rihaan so' che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. Che'é dan ca'née so' vij tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan Jesucristó a. ³ Ne nana nihánj ro', xná'anj roj so' man Jesucristó, qui'yaj sí cu'naj Juan a:

—So' me sí ca'na' tñanii man yuvií rihaan sayuun na'. Ase na'vij ní' ca'na' yo'ó so' xa'. —Dan me nana me rá sí cu'naj Juan xna'anj roj so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a:

—Cavii roj soj cuchí' uún roj soj rihaan sí cu'naj Juan, ne cataj xna'anj roj soj rihaan so' nu' nana cuno roj soj do', nu' se vaa quene'en roj soj do' á.

⁵ Dan me se nij sí tuchrii ro', naxra' rihaan, ne nij sí na'vee cachee ro', chée nij so', ne nij sí ran' luj ri'yuj ro', nahuun sa', ne nij sí so'o ro', nachuguun xréé nij so', ne nij sí cavi' ro', cunuu i'na' uún, ne nij sí nique ro', uno nij so' nana sa' a. Nu' nihánj cataj xna'anj roj soj rihaan sí cu'naj Juan yo' á. ⁶ Ne cataj uún roj soj rihaan sí cu'naj Juan se vaa cavii sa' so' qui'yaj Diose, sese se guun na'aj so' ni'yaj so' manj a. Danj ca'mii roj soj rihaan sí cu'naj Juan yo' á —taj Jesucristó rihaan roj sí tucu'yón se-nana Juan yo' a.

⁷ Dan me se ca'anj roj so', gaa ne guun che'e Jesucristó ca'mii so' rihaan cunudanj nij yuvii che'é sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii a:

—Asij ca'anj soj rej tacaan quene'en soj man sí cu'naj Juan ro', ne daj gaa so' quene'en soj, rá soj ga. Ase vaa yo'o rcoo naan ndo'o 'yaj nana vaa so', rá soj na'. Guun vij nimán so' che'é tucuaán noco' so', rá soj na'. Taj ma'. ⁸ Maan se daj gaa so' rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nuu yatzíj laruu ndo'o me so', rá soj na'. Taj ma'. 'O se nij sí nuu yatzíj laruu ro', yanj rá ve' tucua' sí nicaj suun rey adonj. ⁹ Maan se daj gaa sí cu'naj Juan rá soj, asij ca'anj soj quene'en soj man so' ga. Sij nata' se-nana Diose me so', rá soj na'. Ya uxrá ei. Ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sa' doj vaa so' rihaan cunudanj nij sí nata' se-nana Diose adonj.

¹⁰ 'O se nana nihánj nana no rihaan danj Diose ro', taj xna'anj che'é sí cu'naj Juan a: “Vaa sí ca'anj suun che'é 'unj, ne ca'nej 'unj man so' quitaj yaan so' rihaan so', ne nuchran' nimán yuvii ve'é

ca'mii nij yuvii ga so', qui'yaj so' a". Danj taj danj Diose che'é sí cu'naj Juan se vaa nuchran' nimán yuvii ve'é ca'mii nij yuvii ga sí ca'na' tñanii man nij yuvii rihaan sayuun, qui'yaj sí cu'naj Juan, taj danj Diose, ne danj qui'yaj so' adonj.

¹¹ "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sij sa' doj rihaan cunudanj nij yuvii man rihaan chumii me sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii a. A 'ó yuvii ne vaa sa' doj rihaan so' ma'. Tzaj ne cuano ro', uun chij Diose nimán yuvii man rihaan chumii nihánj, ne naj guun yuvii uun chij Diose nimán ro', me sí sa' doj rihaan sí cu'naj Juan a. ¹² Dan me se asij tucu'yón sí cu'naj Juan rihaan yuvii ndaa cuano me se naqui'yajino ndo'o yuvii se-nana Diose se vaa guun chij so' rihaan chumii nihánj, ne vaa sí sca' ndo'o sí me inanj rá cataj daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose adonj. ¹³ 'O se nij sí nata' se-nana Diose rihaan yuvii gaa naá do', nu' se-tucuanj Moisés do', ndaa ma'an sí cu'naj Juan do', cataj xna'anj ndo'o nij so' che'é güii guun chij Diose nimán yuvii man rihaan chumii nihánj nanj á. ¹⁴ Dan me se aj ne'en soj se vaa sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose rihaan yuvii gaa naá ro', ca'na' uún so' rihaan chumii nihánj, taj danj Diose a. Dan me se sese me rá soj guun ya rá soj cunō soj nana nihánj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sí cu'naj Juan me sí atā se-suun sí cu'naj Elías sí cane gaa naá yo' á. ¹⁵ Sese taj yu'uj xréé soj, ne cunō soj nana nihánj ei.

¹⁶ "Ne daj vaa yuvii man rihaan chumii nihánj cuano, rá soj ga. Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Ase vaa xnii ca'anj rihaan yu'vee ne

tico gā tuvi' ro', vaa nij yuvii man rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se yáán nij xnii yo' rihaan yo'óó, ¹⁷ ne aguáj nij xnii rihaan tuvi' xnii, taj nij xnii: “Nicaĵ núj ta'ánj núj, go' núj chra' choco', tzaj ne me che'é ne ra'anĵ soĵ gā. Ne go' núj chra' xnangá, tzaj ne me che'é ne ta'vee soĵ gā. Me che'é ne 'yaj soĵ ndāa vaa me rá núj gā”, taj nij xnii rihaan tuvi' nij so' a. ¹⁸ 'Q se ca'na' sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii, gāa ne ne chá so' do', ne co'o so' do', ma'. Ne che'é dan taj nij yuvii se vaa nuu nana chree nimán so', taj nij yuvii a. ¹⁹ Ne ca'ná' 'unĵ sij ca'néé Diose nicaĵ yu'unĵ man yuvii, gāa ne niha' rá 'unĵ chá 'unĵ do', co'o 'unĵ do', gāa ne che'é dan taj uún nij yuvii se vaa sí cachén chá do', sí cachén co'o do', mé 'unĵ, taj uún nij yuvii a. Ne taj uún nij so' se vaa tuví' 'unĵ me sí a'néj puextó man yuvii do', yo'ó nij sí tumé cacun' do', taj nii a. Danĵ tu'va nij so', tzaj ne ne ne'en uxrá nij so' ma'. Sese xcaĵ yuvii cuentá daj vaa 'yaj róĵ, ne guun ya rá nij yuvii se vaa sij cuu raā me róĵ gā sí cu'naj Juan yo' adonĵ —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

Nana nihánj taj xna'anĵ se vaa cataĵ xna'anĵ Jesucristó che'é sayuun quira'n' yuvii man va'nuj chuman' yuvii ne ca'veĵ rá cunō se-nana Jesucristó a

²⁰ Síj, gāa ne guun che'e Jesucristó cuta' Jesucristó cacun' xráá nij yuvii man va'nuj chuman' a. Dan me se cuta' so' cacun' xráá nij so' se vaa guun nichraĵ nimán nij so' a. Dan me se ndā' se doĵ a vaa suun sa' qui'yaj suun so' chiháán nij so' quene'en nij so' rihaan suun sa' qui'yaj suun so' yo'ó chuman', tzaj ne ne canicaĵ nimán nij so' a

ma', taj Jesucristó a. ²¹ Ne nihánj me nana ca'mii Jesucristó che'é nij yuvii man nij chuman' yo' a:

—Nique soj sij man chuman' Corazín a. Nique soj sij man chuman' Betsaida a. 'O se quiran' uxrá soj sayuun nanj á. Dan me se nij síi man chuman' Tiro do', nij síi man chuman' Sidón do', me síi chi'ii nimán nanj á. Tzaj ne sese ca'anj 'unj chiháán nij so' ne sese qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj nij so', gaa ne cuno nij so' se-nanaj, ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne quinano ndo'o rá nij so' che'é cacun' tumé nij so', ne ndaa yatzíj ya' cunuú nij so', ne ndaa yaj chruun acaa ruvaj caraa nij so' raaj nij so', che'é se quinano rá nij so' che'é cacun' tumé nij so' asuun saj adonj. Nihánj, ne ne ca'anj 'unj ma'. Maan inanj chiháán soj 'naj, ne qui'yáj suun sa' nocoo quene'en ma'an soj, tzaj ne ne canicaj nimán nij soj a ma'. ²² Dan me se yaj cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvii ro', doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij síi chi'ii man chuman' Tiro do', man chuman' Sidón do' adonj.

²³ "Ne vaa soj sij man chuman' Capernaum uún á. Ne síi sa' inanj me ma'an soj, rá soj na'. Nuveé sij sa' me soj ma'. Síi ca'anj rihaan ya'an guun soj á. Dan me se nij síi man chuman' Sodoma ro', me síi chi'ii nimán a. Tzaj ne sese ca'anj 'unj chiháán nij so' ne sese qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj nij so', ne cuno nij so' se-nanaj, ne guun ya rá nij so' se vaa tumé nij so' cacun', ne canicaj nimán nij so', ne ne cacaa chiháán nij so' ma'. Ne naj chiháán nij so' ndaa cuano asuun saj a. Tzaj ne ne ca'anj 'unj ma'. Maan se inanj chiháán soj 'naj, ne qui'yáj suun sa'

noco yo' quene'en ma'an soj, tzaj ne ne canicaj nimán nij soj a ma'. ²⁴ Dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa güii ca'ne' 'unj cacun' che'é nij yuvij ro', doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij síi chi'ii man chuman' Sodoma yo' adonj —taj Jesucristó che'é nij yuvij ne ca'vej rá cunq se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me síi nari' sa' se-nana Jesucristó a

²⁵ Dan me se güii yo' cachín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose, cataj so':

—Síi 'nij ra'a xta' do', síi 'nij ra'a chumij do', mé so', Ataj Chij. Ne sa' uxrá qui'yáa so' caráán so' rihaan nij síi avii raq do', rihaan nij síi acaj cuentá do', se vaa se cuno nij so' se-nanaj ma'. Maan nij síi vaa nica' nimán ro', ve'é cuno nij so', qui'yáa so' á. ²⁶ Danj inanj qui'yáa so', che'é yan danj me rá so' qui'yáa so', Ataj —taj Jesucristó rihaan Rej so' Diose a.

²⁷ Canicaj Jesucristó ca'mii so' rihaan nij yuvij, cataj so' a:

—Aj rqué Réé 'unj Diose cunudanj rasuun rihanj á. Ne a 'ó síi ne ne'en daj vaa 'unj; maan orún' Réj ne'en a. 'O se ta'níi so' mej adonj. Ne a 'ó yuvij ne ne'en daj vaa Réj ma'. Maan orún' 'unj ne'en daj vaa so' adonj. Ne sese me rá 'unj cataj xna'anj 'unj rihaan yo'ó nij yuvij daj vaa Réj, ne quene'en yo'ó nij so' uún adonj. ²⁸ Ne sese vaa síi navij ndo'o rá che'é yan nano' uxrá so' tucuáán sa' do', sese vaa síi nanó ndo'o rá che'é yan ne guun nucuaj so' qui'yaj so' nu' tucuáán sa' tucuáán noco' so' do', ne ca'na' nij síi vaa danj rihanj á. 'O se naraan rá nij

sí vaa danj, qui'yáj nanj á. ²⁹ Dan me se canoco' soj manj, ne qui'yaj soj tucuáán tucu'yón 'unj man soj á. 'O se síí vaa nica' nimán mej, ne quinarj' soj chrej quinaaan rá soj adonj. ³⁰ 'O se ne sayuun vaa tucuáán cuchruj 'unj canoco' soj ma'. 'O se guun nucaj soj qui'yaj soj cunudanj adonj —taj Jesucristó a.

12

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii naránj rá ní' a

¹ Dan me se naca ca'mii Jesucristó nana yo', ne 'o güii naránj rá nij yuvií israelitá me yo', ne vaj Jesucristó rque 'o naa 'núú trigó a. Vaj nij síí tucu'yón se-nana so' ga so' a. Veé dan vaj nij so', ne na'aan rque nij so' a. Che'é dan me guun che'e nij so' cuta nij so' doj 'núú trigó chá nij so' a. ² Tzaj ne quene'en nij síí fariseo se vaa cuta nij so' doj 'núú trigó, ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ni'yaj so' ei. Güii naránj rá yuvií me güii cuan' á. Ne nó xcúún nij síí tucu'yón se-nana so' cuta nij so' 'núú trigó cuan' a ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me che'é, ne ne nayaá soj rihaan danj Diose daj qui'yaj síí cu'naj David gaa naá a. Gaa quina'aan rque nij tuvi' nij so', ⁴ gaa ne catúj nij tuvi' nij so' rá nuvíí, ne chá nij so' rachrúún taj rihaan se-mesa Diose a. Ne ne nó xcúún nij so' cha nij so' rachrúún yo'; maan se orún' nij xrej nó xcúún cha rachrúún yo' a. Tzaj ne maan che'é se rque nij so' na'aan uxrá, gaa ne chá nij so'

rachrúun yo' nanj adonj. Tzaj ne ne cataj Diose se vaa tumé sí cu'naj David cacun' ma'.

⁵ Ne ne nayaaj soj me taj se-tucuanj Moisés che'é nij xrej 'yaj suun nuvií na'. 'O se che'é se-suun nij so', 'yaj nij so' se vaa ne nó xcúun yuvií qui'yaj yuvií güii naránj rá ní' sij israelitá ma'. Tzaj ne ne tumé nij so' cacun' che'é se vaa 'yaj nij so' ma'.

⁶ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa vaa sí nicun' rihaan soj cuano, ne sa' doj vaa so' rihaan nuvií yo' adonj. ⁷ Ne vaa yo'ó nana no rihaan danj Diose taj: “Ne uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj sí rqué xcuu rihaan 'unj ma'. 'O se uun niha' rá 'unj ni'yaj 'unj yuvií 'ee rá man tuvi' adonj”. Yo' me se-nana Diose nana no rihaan yanj yo' a. Sese cuno soj me taj nana yo', ne ne cuta' soj cacun' xraá nij sí nihánj saj ma'. Ne ne tumé nij sí nihánj cacun' ma'. ⁸ 'O se sí ca'née Diose nica' yu'unj man yuvií mej, ne no xcúnj quirii ta'ngaj daj qui'yaj yuvií güii naránj rá yuvií adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o sí nacoo ra'a, qui'yaj Jesucristó a

⁹ Gaa ne curihanj Jesucristó rej naj naa yo', ne catúj so' rá ve' tucu'yón nij sí man chuman' yo' se-tucuanj Moisés a. ¹⁰ Dan me se yáán 'o sí nacoo ra'a rá ve' yo' a. Ne xná'anj nij sí fariseo man Jesucristó sese no xcúun yuvií qui'yaj cono'ó yuvií man tuvi' yuvií güii naránj rá yuvií a. Danj tu'va nij so' rihaan Jesucristó, che'é yan me rá nij so' cuta' nij so' cacun' xraá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó adonj. ¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Sese vaa daán yo'o soj matzinj, ne sese quini_j xo' rá yu'uj güii naránj rá yuvi_j, ne cuxuun síi daan man xo' quirii_j so' man xo' rque yu'uj yo', raj a. ¹² Ne sa' uxrá doj vaa yuvi_j rihaan matzinj yo' adonj. Che'é dan no xcuún yuvi_j racuíj yuvi_j man tuvi' yuvi_j güii naránj rá yuvi_j á —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.

¹³ Canicaj Jesucristó cataj Jesucristó rihaan síi nacoq ra'a yo':

—Tucuá so' ra'á so' á —taj Jesucristó rihaan so' a.

Gaa ne tucuá so' ra'a so', ne cunuu sa' ra'a so', ne ase vaa guee nichrej ra'a so' rej vaa sa' ro', danj vaa guee nichrej ra'a so' uún a.

¹⁴ Dan me se curihanj nij síi fariseo rá ve' yo', ne ca'anj nij so' rej yaníj, ne guun rá taran' nij so' daj gaa qui'yaj nij so' ne cavi' Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'ne' Jesucristó suun rihaan yuvi_j se vaa se nata' nij yuvi_j rihaan tuvi' yuvi_j che'é so' a

¹⁵ Tzaj ne quene'en Jesucristó daj me rá nij síi fariseo qui'yaj nij so' man Jesucristó a. Che'é dan cavi_j so' rej yo', ne ca'anj ndo'o yuvi_j ga so', ne nahuun cunudanj nij síi ran' vaj ga nij yuvi_j, qui'yaj Jesucristó a. ¹⁶ Ne ca'ne' so' suun rihaan nij yuvi_j se vaa se nata' nij yuvi_j rihaan tuvi' yuvi_j che'é yan vaa 'yaj so' a.

¹⁷ Danj ca'mii Jesucristó, gaa ne quisíj ya nu' nana nihánj nana cataj xna'anj Diose rihaan yuvi_j gaa naá a. Dan me se ca'mii Diose nana nihánj cuno síi cu'naj Isaías síi nata' se-nana Diose gaa naá, ne nata' síi cu'naj Isaías nana nihánj rihaan

yuvij che'é Diose a. Nana ca'mii ma'an Diose, cataj xna'anj Diose che'é Jesucristó me nana nihánj a: ¹⁸“Xcaj soj cuentá se vaa síi nihánj me síi 'yaj suun rihanj a. Narii 'unj man so' cunuû so' rihanj, ne 'ee rá 'unj man so', ne aran' raj ni'yaj 'unj man so' a. Ca'nej 'unj Nimanj nimán so', ne nata' so' rihaan nij síi yaníj se vaa ve'é ca'ne' 'unj cacun' che'é nij so' a. ¹⁹ Se cunu' so' ga yuvij ma'. Se caguáj so' rihaan yuvij ma'. Se canicun' so' chrej ca'aan ca'mii natáj so' rihaan yuvij ma'. ²⁰ Ne sese nari' so' man yo'o síi quiri' rá síi ne uun nucuaj nocó' chrej sa', ne se tiri' nu' so' man síi quiri' rá yo' ma'. 'O se racuíj so' man so' adonj. Dan me se ca'vee se ase vaa rcoo xtun' do', ca'vee se ase vaa aga' ya'an navij na acaa rque do', vaa síi quiri' rá yo', tzaj ne racuíj so' man so', yan cunu sa' so' adonj. Dan me se qui'yaj canaán nana ya ca'mii síi 'yaj suun rihanj gaa ve'é ca'ne' so' cacun' che'é yuvij nanj adonj. ²¹ Ne gaa nucuaj rá nij síi yaníj man so' se vaa racuíj so' man nij síi yaníj adonj”, taj Diose gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuta' nij síi fariseo cacun' rmi' xraá Jesucristó se vaa ca'mii Jesucristó ga síi chree a

²² Guun naá doj, gaa ne ca'na' yuvij rihaan Jesucristó, ne nicaj nij yuvij man 'o síi ya'mii aráan rihaan nuu nana chree nimán a. Xa' síi nuu nana chree nimán, tzaj ne caráan rihaan so', ne ya'mii so' a. Ne nahuun nu' so', qui'yaj Jesucristó, ne naxra' rihaan so', ne ca'mii so' adonj. ²³ Dan me se quene'en nij yuvij se vaa nahuun sa' so' qui'yaj

Jesucristó, ne guun niha' rá nij yuvii, ne cataj nij yuvii:

—Síi nihánj me tuvi' síi cu'naj David gaa naá, rá soj na'. Síi t̄inani man ní' rihaan sayuun me síi nihánj, rá soj na' —taj nij yuvii, xná'anj nij yuvii man tuvi' yuvii me síi me Jesucristó a.

²⁴ Tzaj ne cuno nij síi fariseo daj ca'mii nij yuvii che'é Jesucristó, ne cataj nij so':

—Nuveé ma'an síi nihánj rii nana chree ma'. Maan se a'mii so' ga síi chree uun chij síi cu'naj Beelzebú, ne che'é dan rii so' nij nana chree nimán yuvii adonj —taj nij síi fariseo che'é Jesucristó, ca'mii ne nij so' a.

²⁵ Dan me se quene'en Jesucristó daj vaa nimán nij síi fariseo yo', gaa ne ca'mii so' rihaan nij síi fariseo a:

—Ne'en soj se vaa sese vaa 'o nación, ne sese xra' ta'aj nij síi uun chij rihaan nación yo' ne cunu' nij ma'an nij so' ga tuvi' nij so', ne vaa güii, ne nu' nación yo' quirí' nu' nanj adonj. Ne sese cunu' ta'aj nij yuvii man ma'an chuman' ga tuvi' yuvii, ne vaa güii quirí' nu' chiháán nij so', qui'yaj nij so' nanj adonj. Ne sese cunu' ta'aj nij yuvii man 'o barrio ga ma'an tuvi' yuvii síi man ma'an barrio yo', ne vaa güii quirí' nu' barrio yo', qui'yaj nij so' nanj adonj. ²⁶ Che'é dan me sese racuúj síi chree síi cu'naj Satanás manj rii 'unj tuvi' so' nana chree nimán nij yuvii, gaa ne asa' ca'vee guun chij ndo'o so' rihaan nij yuvii man rihaan chumii nihánj, rá soj ga. ²⁷ Dan me se sese rii 'unj nana chree nimán nij yuvii, 'yaj síi chree cu'naj Beelzebú, che'é se a'mii 'unj ga so', rá soj a. Tzaj ne nij síi tucu'yón se-nana soj me se veé danj rii uún nij so' nij nana

chree nimán yuvii uún á. Ne asa' a'vee 'yaj nij so' danj, rá soj ga. Ne vaa nij so' vaa, veé danj a'mii nij so' ga síi chree, rá soj gaa na'. Che'é nana ca'mii soj me se ma'an nij síi tucu'yón se-nana soj cuta' cacun' xraá soj se vaa ca'mii ne soj adonj. ²⁸ Tzaj ne 'unj me se ya Nimán Diose me síi racuíj manj rii 'unj nana chree nimán yuvii adonj. Che'é dan xcaj soj cuentá se vaa aj guun che'e Diose uun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj.

²⁹ "Ne sese me rá yo'o so' catuu so' rá ve' tucua síi ru'vee qui'yaj ituu so' si'yaj síi ru'vee yo', ne asino numíj so' man síi ru'vee yo', gaa ne canicaj so' catzij so' tucua síi ru'vee yo' ei. Ne ase vaa 'yaj síi atúj tucua síi ru'vee ro', danj 'yaj man síi chree yo' chuguanj. Dan me se numíj 'unj man so', ne cuano nihánj a'néj 'unj man nu' nij síi 'nij ra'a so' adonj.

³⁰ "Naj guun síi na'vej rá qui'yaj suun ga 'unj ro', síi taj ri'yunj manj me so' a. Ne naj guun síi ne racuíj manj naqui'yaj chre' 'unj man yuvii canoco' man Diose ro', so' me síi ticha'nuu man nij yuvii, ne aráán so' rihaan nij yuvii se canoco' nij yuvii man Diose ei. ³¹ Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' cacun' tumé yuvii do', nu' nana chi'ii ca'mii yuvii do', ca'vee tinavij Diose cacun' yo' che'é nij yuvii a. Tzaj ne sese nachri' yo'o so' ni'yaj so' man Nimán Diose, ne daj chihaa míj se quinavij cacun' yo' xraá so' a ma'. ³² Dan me se 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvii ro', ca'vee se ca'mii yo'o so' nana chi'ii che'ej, tzaj ne ca'vee navij cacun' yo' xraá so' qui'yaj Diose ei. Tzaj ne sese ca'mii chi'ii yo'o so' che'é Nimán Diose, ne daj chihaa míj se tinavij Diose cacun' yo'

xráá so' a ma'. Dan me se ca'vee se rihaan chumii nihánj do', ca'vee se ndaa cavi' so' do', tzaj ne se quinavij cacun' yo' nu' cavii nu' ca'anj xráá so' a ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nimán yuvii ro', danj vaa nana a'mii yuvii a

³³ "Sese sa' vaa 'o chruun ne sa' vaa chruj man raá chruun yo' a. Sese chi'ii vaa 'o chruun ne chi'ii vaa chruj man raá chruun yo' a. Dan me se sese ne'en yuvii se vaa vaa sa' chruj man raá chruun, ne ne'en yuvii se vaa chruun sa' me yo' a. Ne sese ne'en yuvii se vaa vaa chi'ii chruj man raá chruun, ne ne'en uún yuvii se vaa chruun chi'ii me yo' adonj. ³⁴ 'O se ase vaa xcuáá yuvaa vaa soj ei. Chi'ii vaa nimán soj, ne chi'ii vaa nana a'mii soj ei. 'O se ase vaa se man nimán yuvii ro', danj vaa nana avii tu'va yuvii adonj. ³⁵ Dan me se sí sa' ro', man ndo'o se sa' nimán so', ne inanj nana sa' a'mii so' adonj. Sí chi'ii ro', man ndo'o se chi'ii nimán so', ne inanj nana chi'ii a'mii so' adonj. ³⁶ Ne cuano nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nu' nana a'mii ne nij yuvii ro', cataj xna'anj nij yuvii rihaan Diose me che'é ca'mii nij yuvii nana vaa danj asa' quisij güi ca'ne' Diose cacun' che'é cunudanj nij yuvii man rihaan chumii nihánj adonj. ³⁷ 'O se sese sa' vaa nana ca'mii so', ne cataj Diose se vaa ne tumé so' cacun' ma'. Ne sese chi'ii vaa nana ca'mii so', ne cuta' Diose cacun' xráá so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

Nana nihánj me taj xna'anj Jesucristó me suun sa' nocoo me qui'yaj Jesucristó, gaa ne guun ya rá

yuvii se vaa ya vaa nana a'mii so' a

³⁸ Cachén doj, gaa ne ca'na' uún doj sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés ga doj sí fariseo rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Qui'yáá so' 'o suun sa' nocoo quene'en núj, maestro. Gaa ne guun ya rá núj se vaa ya a'mii so' á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj sji 'na' inanj rej chi'ii do', rej cacun' do', me se me rá gaa soj qui'yáj suun sa' nocoo ni'yaj soj, tzaj ne daj chihaa míj se qui'yáj ndaa vaa me rá soj ma'. Maan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' sí cu'naj Jonás sí nata' se-nana Diose gaa naá ro', danj qui'rán' 'unj, vaa güii, ni'yaj soj adonj. ⁴⁰ 'O se ase vaa cunuú sí cu'naj Jonás va'nuj ya güii rque xcuu xij vaj rque na ya'anj ro', ta'nga' danj gaa va'nuj ya güii nuvii nigan' quináa 'unj rque yo'óo quene'en soj adonj. ⁴¹ Nij sí man chuman' cu'naj Nínive ro', canicun' nij so' ga ma'an soj sji vaa i'na' rihaan chumii nihánj cuano asa' quisíj güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii, ne cuta' nij sí man chuman' Nínive yo' cacun' xráa soj adonj. Cuno nij so' nana ca'mii natáj sí cu'naj Jonás, ne nuchran' nimán nij so', ne canoco' nij so' man Diose adonj. Ne xa' 'unj sji nicun' rihaan soj cuano, tzaj ne sa' doj vaa 'unj rihaan sí cu'naj Jonás yo', tzaj ne taj se qui'yá' nuchran' nimán soj ma'. ⁴² Ne güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii ro', cuchí' chana nicaj suun reiná guun chij rihaan chuman' naj gan' ndo'o rej sur, ne canicun' no' rihaan soj, qui'yaj Diose, ne cuta' no' cacun' xráa soj adonj. 'O se gan' ndo'o cachéé no' cuchí' no'

rihaan sí cu'naj Salomón, ne cuno no' nana cuu tucu'yón Salomón man no' adonj. Ne xa' 'unj sij nicun' rihaan soj cuano, tzaj ne sa' doj vaa 'unj rihaan sí cu'naj Salomón yo' a adonj. Tzaj ne na'vej rá soj cuno soj nana a'mii 'unj rihaan soj a man adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj 'yaj nana chree gaa anicaj uún nana chree nimán yuvii a

43-44 "Ne gaa tihaj yuun avii yo' o nana chree nimán snó'o, ne chéé rma'an nana chree yo' nano' so' rej cayáán so', tzaj ne taj se qui'yá' quirí' nana chree yo' rej cayáán so', gaa ne me rá uún nana chree yo' canicaj so' rej cavii so' gaa naá a. Dan me se taj nana chree yo': "Canicaj uún 'unj nan' 'unj rej cavii 'unj a. Ve'é nanj vaa tucuaaj, ne naruvii rá ve' tucuaaj cuano, ne uun yaj yanj rá ve' tucuaaj cuano adonj", taj nana chree yo' a. ⁴⁵ Gaa ne dan me se anicaj uún nana chree yo' nimán snó'o yo', ne nano' nana chree yo' yo'ó chij tuvi' nana chree yo' sí chí'ijí doj, ne 'na' nique uún so' nimán snó'o yo', gaa ne cayáán taran' nij nana chree yo' a. Dan me se gaa naá gaa cayáán orún' nana chree yo', ne maan ta'nga' quij vaa nimán snó'o yo', tzaj gaa namán yo'ó chij nana chree yo', gaa ne doj a tico nana chree man so', ne doj a quij vaa nimán snó'o yo', 'yaj nana chree yo' a adonj.

"Ne ase vaa ran' snó'o yo' ro', ta'nga' danj quiran' soj sij israelitá sij na'vej rá cuno se-nana 'unj ei. 'Q se che'é se natá' 'unj se-nanaj rihaan soj ro', che'é dan doj a gaa sayuun quiran' soj rihaan sayuun quiran' nij sí ataa cuno se-nanaj

adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', rihaan nij síi fariseo do' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa nii Jesucristó do', ase vaa tinúú Jesucristó do', ase vaa ra'vij Jesucristó do', vaa nij síi uno rihaan Diose a

⁴⁶ Ataa quisij ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvii, ne cuhi' nii Jesucristó do', tinúú Jesucristó do', rihaan ve' a. Nanó rá nij so' daj qui'yaj nij so' ca'mii nij so' ga Jesucristó a. ⁴⁷ Ne cataj yo'o so' rihaan Jesucristó a:

—Xe' ro', nicun' níi so' nicun' tinúú so' nicun', ne me ndo'o rá nij so' ca'mii nij so' ga so' á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁴⁸ Ne cataj uún Jesucristó rihaan síi cataj xna'anj rihaan Jesucristó a:

—Me chana me níi 'unj rihaan 'unj, rá so' ga. Me síi me tinúú 'unj rihaan 'unj, rá so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

⁴⁹ Ne ticun' so' ra'a so' rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ni'yaj so' ei. Ase vaa níi 'unj do', ase vaa tinúú 'unj do', vaa nij síi nihánj adonj. ⁵⁰ Q se yuvii uno rihaan Réé 'unj síi nicun' xta' ro', ase vaa tinúú 'unj do', ase vaa ra'vij 'unj do', ase vaa níi 'unj do', vaa nij so' rihanj adonj —taj Jesucristó a.

13

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é 'núú trigó tix'nuu yo'o so' a

¹ Dan me se guun naá doj, ne curihanj Jesucristó rá ve', ne cane so' tu'va na lacuaná, ² ne ca'na' ndo'o yuvii rihaan so', ne che'é dan cavii so' rque

'o rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj cane so' rque rihoo yo', ne canicun' nij yuviij tu'va na lacuaná yo' a. ³ Ne nanó ndo'o Jesucristó cuentó rihaan nij yuviij, cataj so':

—Dan me se curihañj 'o síi me rá cuchruj naa 'núú trigó, ne tix'nuu so' 'núú trigó yo' rihaan yo'óó, ⁴ ne cayuu doj 'núú trigó yo' rá chrej chéé yuviij, ne ca'na' xtâj chá xtâj man 'núú trigó naj rá chrej yo', ne dan me se navij nu' 'núú trigó yo', qui'yaj nij xtâj nanj adonj. ⁵ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yujej rej taj catun' yo'óó a. Che'é dan cuaj xra' stanj le'ej a. ⁶ Veé dan, ne quisíj güii, ne cuchrii naa le'ej, qui'yaj naán, che'é se ne ca'vee ca'anj nij yáa naa le'ej yo' a man adonj. ⁷ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu sca'núj coj tanj, ne dan me se yoo doj cachij coj tanj yo' rihaan naa le'ej, ne quinavij nu' naa le'ej, qui'yaj coj tanj yo' nanj adonj. ⁸ Ne yo'ó ta'aj 'núú trigó yo' ro', cayuu rihaan yo'óó sa', ne naa yo' ro', cachij sa' a. Dan me se rihaan ta'aj yo'óó sa' yo' cientó ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo', ne rihaan yo'ó ta'aj yo'óó sa' yo' va'núj chihaa ya 'núú cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo', ne rihaan yo'ó ta'aj yo'óó sa' yo' ico chí' ya 'núú trigó cavii, qui'yaj 'o 'o 'núú le'ej nii quinij rihaan yo'óó sa' yo' nanj adonj.

⁹ "Sese taj yu'uj xréé soj, ne cunó soj nana nihánj ei. —Veé dan quisíj cuentó yo' cuentó nanó Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é nanó ndo'o Jesucristó cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuviij a

¹⁰ Gaa ne quinichrun' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', ne xná'anj nij so' man Jesucristó a:

—Me che'é nanó so' cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuviij ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Xa' soj, tzaj ne tihaan Diose nana rihaan soj daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumiij nihánj adonj. Dan me se nana ne ne'en cunudanj yuviij me nana tihaan Diose rihaan soj adonj. Ne ne racuíj Diose man yo'ó ta'aj nij yuviij quene'en nij yuviij daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumiij nihánj ma'. ¹² 'Q se sí aj nari' nana ro', doj a nari' uún so', ne uxrá quene'en ndo'o so', qui'yaj Diose nanj adonj. Ne sí na'vej rá nari' sa' nana ro', tananj ca'nee Diose doj nij nana nari' so' man so', ne quinaj uun so' nanj adonj.

¹³ Che'é dan nanej cuentó che'é nij rasuun rihaan nij yuviij yo', che'é se ni'yaj nij so' do', nanó xrej nij so' do', tzaj ne ne ne'en nij so' do', ne acaj nij so' cuentá do', ma'. ¹⁴ Ne ase vaa nana nihánj nana nata' sí cu'naj Isaías che'é Diose gaa naá ro', veé danj vaa nij yuviij ne veé danj 'yaj nij yuviij cuano ei: “Catuu uxrá nana xréé soj, tzaj ne se xcaj soj cuentá ma'. Ne ni'yaj uxrá soj, tzaj ne se quene'en soj ma'. ¹⁵ 'Q se caráán ma'an nij yuviij nihánj rihaan nij so', che'é rej na'vej rá nij so' quene'en ma'an nij so', ne caráán nij so' xréé nij so', che'é rej na'vej rá nij so' cunō nij so' uún a. Ne ne atúj nana nimán nij so', 'yaj nij so', che'é yan na'vej rá nij so' xcaj nij so' cuentá ne canicaj nimán nij so' a ma'. 'Q se na'vej uxrá rá nij so' quinahuun sa' nimán

nij so' qui'yáá 'un̄j a man adon̄j". Yo' me se-nan̄a Diose nan̄a nata' síí cu'naj Isaías che'é ma'an̄ Diose gaa naá a.

¹⁶ "Tzaj ne vaa che'é gaa niha' rá soj che'é rihaan soj do', che'é xréé soj do' ei. 'O se aj quene'en soj se vaa qui'yáj, ne aj cuno soj nan̄a ca'mij á. ¹⁷ Ya ya cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj se vaa man̄ ndo'o síí man̄ gaa naá síí nata' se-nan̄a Diose do', síí sa' do', guun rá quene'en se vaa quene'en nij soj, tzaj ne ne quene'en nij so' ma'. Ne guun rá nij so' cun̄o nij so' se vaa uno soj, tzaj ne ne cun̄o nij so' man adon̄j —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nan̄a so' a.

Nan̄a nihan̄j taj xna'an̄j me taj cuentó che'é 'núú trigó yo' a

¹⁸ Gaa ne cataj uún Jesucristó:

—Che'é dan cun̄o ma'an̄ soj, cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj me taj cuentó che'é 'núú trigó tix'nuu síí cuchruj naa yo' á. ¹⁹ Cunudan̄j yuvīj uno nan̄a che'é daj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij ro', sese ne acaj sa' nij so' cuentá, ne 'na' síí chree, ne a'néj síí chree nan̄a yo' nimán yuvīj yo' a. Dan me se ase vaa 'núú trigó cayuu rá chrej chéé yuvīj vaa yuvīj yo' a. ²⁰ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óó taj rihaan yuvej ro', ase vaa síí uno se-nan̄a Diose vaa yo', ne cuaj uun niha' rá so' canoco' so' nan̄a yo', ²¹ tzaj ne ataa xcaj sa' so' cuentá, ne gaa uun che'e yuvīj 'yaj yuvīj sayuun man so' che'é nan̄a noco' so', ne cuaj nu' uun na'aj so', ne tanáj so' nan̄a yo' cuaj nan̄j adon̄j. ²² Ne 'núú trigó cayuu sca'núj coj tanj ro', ase vaa síí uno se-nan̄a Diose vaa yo', tzaj ne nanó ndo'o rá so' che'é rasuun man

rihaan chumiġ nihánj, ne me ndo'o rá so' qui'yaj canaán so' sa'anj, ne che'é dan tiha' yu'unj so' man ma'an so' che'é sa'anj a. Che'é dan me taj se 'yá' canoco' sa' so' nana nari' so', ne ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose ma'. ²³ Ne 'núú trigó cayuu rihaan yo'óo sa' ro', ase vaa síi uno se-nana Diose vaa yo', ne xcaj sa' so' cuentá, ne nuu sa' nimán so' rihaan Diose a. Ne sa' uxrá 'yaj ta'aj nij so', ne sa' doj 'yaj yo'ó ta'aj nij so', ne sa' doj tzin' 'yaj yo'ó ta'aj nij so' nanj adonj. —Veé danj quisíj nana ca'mii Jesucristó che'é cuentó yo' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó a

²⁴ Ne nanó so' yo'ó cuentó nii rihaan nij so', cataj so':

—Ase vaa qui'yaj 'o síi tix'nuu 'núú trigó sa' to'óo so' ro', danj gaa qui'yaj Diose asa' guun chíj Diose rihaan chumiġ nihánj adonj. ²⁵ Dan me se quisíj tix'nuu so' 'núú trigó yo', ne rej nij orá otoj yuviġ catúj 'o síi taj ri'yunj man so' to'óo so', ne tix'nuu síi chí'ii yo' caân coj chí'ii rihaan yo'óo naj 'núú trigó yo', ne veé dan me se ca'anj uún so', ²⁶ ne dan me se xra' 'núú trigó xra' coj xra', gaa ne quichihón caa raá 'núú trigó do', raá coj do', ne xcaj nij se-mozó síi to'oj yo' cuentá se vaa nuveé 'nuj trigó me nu' naa a. Maan se man uxrá coj rque naa yo' nanj adonj. ²⁷ Che'é dan cuchí' nij se-mozó síi to'oj yo' rihaan síi to'oj, ne cataj xna'anj nij so' rihaan so', cataj nij so': “Ya inanġ 'núú trigó sa' tix'nuú so' na'. Me rej cavii coj chí'ii nihánj ga, señor”, taj nij mozó rihaan síi to'oj yo' a.

²⁸ Gaa ne cataj so' rihaan nij se-mozó so' a: “Síi taj

ri'yunj manj me sí tix'nuu caân coj chi'ii rihaan to'ój ei", taj so' rihaan nij se-mozó so' a. "Ne me rá so' quirihaa núj coj ne naqui'yaj chre' núj coj na", taj nij mozó rihaan ru'vee yo' a. ²⁹ "Taj che'é qui'yaj soj danj ma'. Sese quirihaa soj man coj yo', gaa ne quirihaa uún soj man ta'aj 'núú trigó yo' gaa nanj adonj. ³⁰ Maan se ca'ne' rá soj cachij rcua'aan coj yo' ga 'núú trigó yo', gaa ne yavii quirii ní' naa trigó, gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan nij sí quirii naa se vaa asino naqui'yaj chre' nij so' coj yo', gaa ne numíj nij so' coj yo', gaa ne cacaa coj yo' adonj. Gaa ne naqui'yaj chre' nij so' 'núú trigó sa', gaa ne caraa sa' nij so' man yo' rá cuchruu adonj", cataj sí to'oj rihaan se-mozó so' a —cataj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é caân cuêj mostazá xlá a

³¹ Ne nihánj me yo'ó cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvij a:

—Ase vaa achij caân cuêj mostazá xlá ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nicaj yo'o so' man caân cuêj mostazá xlá, ne axrij so' caân yo' rihaan to'óo so' a. ³² Dan me se le'ej doj vaa caân cuêj mostazá xlá rihaan cunudanj nij caân, tzaj ne asa' cachij yo', ne xij doj vaa yo' rihaan nu' coj man tacaan, ne ase vaa chruun vaa yo' a. Dan me se ayuu nij xtâj vaj rej xtâ' raa cuêj yo', ne 'yaj nij xo' se-sca' nij xo' raa cuêj yo' adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij so' a.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúún a

³³ Ne nihánj me yo'ó cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvii a:

—Dan me se naqui'yaj ní' 'o chana caxrj yo'ó levadura rque cunj hariná gaa 'yaj no' rachrúún a. Dan me se ase vaa 'o chana, ne cuxra' ta'aj no' 'o va'núj ya aga' yo'óo hariná, ne caxrj ndo'o no' yo'óo levadura, ne caxrj yuve no' man yo' ndaa navij naraa ndo'o nana rque yo' a. Ase vaa uun chij yo'óo levadura rihaan cunj hariná ro', danj gaa guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. —Danj ca'mii Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa inanjanj cuentó nanó Jesucristó rihaan nij yuvii a

³⁴ Inanjanj cuentó che'é nij rasuun nanó Jesucristó rihaan nij yuvii, gaa ne a'vee nata' so' rihaan nij yuvii a. ³⁵ Danj qui'yaj so', che'é yan me rá so' qui'yaj so' nu' se vaa cataj 'o síi nata' se-nana Diose gaa naá, cataj so': “Inanjanj cuentó che'é nij rasuun nana 'unj rihaan yuvii, ne dan me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij so' che'é se vaa qui'yaj Diose asij qui'yaj Diose man nu' chumii nihánj adonj”. Danj ca'mii síi nata' se-nana Diose gaa naá a.

Nana nihánj taj xna'anj me taj cuentó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó yo' a

³⁶ Gaa ne na'née Jesucristó chrej man nij yuvii, ne catúj so' rá ve', gaa ne cuchi' nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan so' a. Ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Cataj xna'anj so' rihaan núj me taj cuentó che'é coj cachij sca'núj 'núú trigó yo' á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³⁷ Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Síi tix'nuu 'núú trigó sa' rihaan yo'óó ro', ase vaa 'unj sij ca'néé Diose nıcaj yu'unj man yuvıi vaa so', ³⁸ ne ase vaa chumiıi nihánj vaa yo'óó yo', ne 'núú trigó sa' ro', ase vaa nij síi cayáán ga Diose asa' guun chíj Diose rihaan chumiıi vaa yo', ne ase vaa coj chí'ıi yo' ro', vaa nij síi noco' man síi chree, ³⁹ ne ase vaa síi tix'nuu caán coj chí'ıi rihaan yo'óó yo' ro', vaa ma'an síi chree yo', ne ase vaa güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvıi man rihaan chumiıi nihánj ro', danj vaa güii quirıi nii naa yo', ne ase vaa nij se-mozó Diose vaa nij síi quirıi naa yo' á. ⁴⁰ Dan me se ase vaa naqui'yaj chre' nii man coj yo' ne cacaa yo' rihaan ya'an ro', danj gaa quiran' nij síi noco' man síi chree güii ca'ne' Diose cacun' che'é yuvıi man rihaan chumiıi nihánj adonj. ⁴¹ Dan me se síi ca'néé Diose nıcaj yu'unj man yuvıi mej, ne güii dan ca'nej 'unj man nij se-mozó 'unj, ne nariıi nij so' man nij síi chí'ıi 'nij sca'núj nij yuvıi guun chíj 'unj rihaan a. Dan me se nu' síi tumé cacun' do', nu' síi na'vej rá cunó rihaan Diose do', quirıi nij se-mozó 'unj man nij so' rihaan chumiıi nihánj, ⁴² ne ca'nej nij so' man nij síi chí'ıi rque chrúún acaa ndo'o nanj adonj. Ne yuvıi cuman rej yo' me se ta'vee ndo'o nij so', ne ndaa cha ruj ma'an nij so' cúú yan' nij so' nanj adonj. ⁴³ Gaa ne cuchuguun nij síi sa' yo' adonj. Dan me se ase vaa chuguun güii ro', danj gaa cuchuguun nij so', ne guun chíj Rej nij so' síi nicun' xta' rihaan nij so' ei.

”Dan me se sese taj yu'uj xréé soj, ne cunó soj

nana nihánj ei.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chrúún sa'anj nari' yo' o so' a

⁴⁴ "Ase vaa 'o chrúún sa'anj 'nij yuve rque yo'óó vaa rej rihaan soj se vaa cayáán soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. Dan me se nari' 'o snó'o man chrúún sa'anj yo', gaa ne naráán uún so' yo'óó xráá yo', ne guun niha' uxrá rá so' che'é chrúún sa'anj nari' so', ne ca'anj so' cutu'vej so' nu' si'yaj so', ne nicaj so' sa'anj, ca'anj so', quiránj so' nu' yo'óó 'nij chrúún sa'anj yo' nanj adonj.

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chruj perlá tu'vee ndo'o a

⁴⁵ "Ne ase vaa sí ne tiendá ne nano' chruj perlá tu'vee ndo'o quiraan ro', danj vaa sí cayáán ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj adonj. ⁴⁶ Dan me se nari' sí ne tiendá yo' 'o chruj perlá sa' uxrá doj rihaan yo'ó perlá, gaa ne ca'anj so' cutu'vej so' cunudanj si'yaj so', ne nicaj so' sa'anj, quiránj so' man chruj perlá sa' doj yo' nanj adonj.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é xcuj atúj rque nanj tiguíj nii rá na a

⁴⁷ "Ne ase vaa quiran' xcuj catúj rque nanj tiguíj nii rá na ro', danj gaa quiran' yuvij asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj ei. Dan me se tiguíj yuvij man nanj yo' rque na, ne dan me se me ma'an xcuj catúj rque nanj yo' a. ⁴⁸ Ndaa síj gaa caraa nanj yo', gaa ne cuxuun nij yuvij man nanj yo' ndaa tu'va na yo', gaa ne ca'anj cayáán nij so'

rihaan yo'óó, gaa ne narii nij so' man xcuaj sa', ne narii nij so' man xcuaj nij uún a. Gaa ne xcuaj sa' yo' me se caraa nij so' man xcuaj sa' yo' rá scaa a. Tzaj ne xcuaj nij me se quiri'íj uun nij so' man yo' nanj ei. ⁴⁹ Ne ase vaa quiran' nij xcuaj yo' ro', danj quiran' yuvií asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvií, ne cavii nij se-mozó Diose ne cuxra' ta'aj nij so' man nij síi chi'ii ga' nij síi vaa sa', ⁵⁰ ne quiri'ij nij so' man nij síi chi'ii yo' rque chrúún ya'aan ndo'o, gaa ne dan me se ta'vee uxrá nij so', ne ndaa cha ruj ma'an nij so' cúu yan' nij so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é síi ne'en cunudanj se-nana Diose a

⁵¹ Ne xná'anj Jesucristó man nij síi tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Cuno soj nu' cuentó nanó 'unj cuano na' —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi tucu'yón se-nana so' a.

—Cuno núj nu' cuentó yo' á —taj nij so' a.

⁵² Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é dan cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa nij síi naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés me se sese nari' uún nij so' nana che'é güii guun chij Diose rihaan chumií nihánj, ne síi ne'en nu' nana me nij so', ne síi cuu raa guun nij so', qui'yaj nu' nana nari' nij so' adonj. Dan me se ase vaa síi ru'vee ne man rasuun nga do', rasuun naca do', rihaan ro', danj gaa nij so', ne cavii sa' uxrá nij so' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá nij síi man chiháán Jesucristó chuman' cu'naj Nazaret cunō nij so' nana ca'mii Jesucristó ma'

⁵³ Dan me se quisíj nanó Jesucristó nu' cuentó nihánj rihaan yuvií, ne curihañj so' rej yo', ne ca'anj so' a. ⁵⁴ Gaa ne nucui' so' rej chiháán so', ne ca'anj so' ve' tucu'yón nij síi man chiháán so' se-tucuañj Moisés, ne tucu'yón so' man nij síi man rá ve' yo' a. Dan me se caráya'anj nij so', ne cataj nij so':

—Me rej nari' síi nihánj nana cuu avii raá síi nihánj ga. Me rej nari' so' suun sa' 'yaj suun so' ga. ⁵⁵ Nuveé ta'nij síi acój chruun síi ne chiháán ní' me so' na'. Ne nii so' me chana cu'naj Mariá á. Ne tinúú so' me síi cu'naj Jacobo do', síi cu'naj José do', síi cu'naj Simón do', síi cu'naj Judas do' á. ⁵⁶ Ne nij ra'vij so' me chana ne chiháán ní' á. Tzaj ne ne ne'enj me rej me nari' so' suun nihánj qui'yaj suun so' ma' —taj nij síi man chiháán Jesucristó rihaan tuvi' nij so' a.

⁵⁷ Ne guun nacoō rá nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Me rej ma'an vaj 'o síi nata' se-nana Diose, ne aráj cochroj nij yuvií rihaan so', tzaj ne nij yuvií man chiháán so' do', nij tuvi' so' síi yanj tucua so' do', na'vej rá caraā cochroj rihaan so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi man chiháán so' chuman' cu'naj Nazaret yo' a.

⁵⁸ Ne doj vaa suun sa' qui'yaj suun Jesucristó chiháán so', che'é se ne cuchuman rá nij síi man chiháán so' ni'yaj nij so' man so' a.

14

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cavi' Juan síi cuta' ne man yuvi, qui'yaj síi nicaj suun cu'naj Herodes a

¹ Dan me se cachén doj güii, gaa ne cuchi' nana rihaan síi nicaj suun cu'naj Herodes che'é nu' se vaa qui'yaj Jesucristó a. ² Gaa ne cataj so' rihaan nij se-mozó so' a:

—Síi cu'naj Jesucristó ro', ya síi cu'naj Juan síi cuta' ne man yuvi me so' á. Dan me se cunuu i'na' ya uún síi cu'naj Juan, raj á. Ése síi cu'naj Juan me síi guun nucuaj qui'yaj nij suun sa' nocoo yo' nanj adonj —taj Herodes rihaan nij se-mozó so' a.

³ Danj ca'mii síi cu'naj Herodes, che'é se gaa rque doj, ne so' me síi qui'yaj quita'aa nij tanuu man síi cu'naj Juan, ne numíj nij tanuu man síi cu'naj Juan, ne caxríj síi cu'naj Herodes taga' man síi cu'naj Juan gaa rque doj a. Danj qui'yaj so' che'é chana cu'naj Herodías nica tinúú Herodes síi cu'naj Felipe a. ⁴ Dan me se xcaj síi cu'naj Herodes man no', ne cataj xna'anj síi cu'naj Juan rihaan so' se vaa ne nó xcúún so' xcaj so' man chocq' so' ma'. ⁵ Che'é se cataj síi cu'naj Juan rihaan so', gaa ne guun ndo'o rá síi cu'naj Herodes cavi' síi cu'naj Juan yo' a. Tzaj ne cuchu'vi' so' se vaa ca'maan rá nij yuvi a. 'O se síi nata' se-nana Diose me síi cu'naj Juan, rá nij yuvi a.

⁶ Dan me se quisíj güii canuû se-cha'anj ma'an síi cu'naj Herodes, gaa ne quira'ánj ndo'o ta'níi chana cu'naj Herodías ni'yaj cunudanj nij síi ca'na' a. Ne guun niha' rá síi cu'naj Herodes quene'en so' man chana yaan quira'ánj, ⁷ gaa ne che'é dan cata' tu'va so' se vaa ya uxrá rque so' rihaan no' me ma'an

rasuun cachinj no' rihaan so' a. ⁸ Dan me se cataj xna'anj chana cu'naj Herodías rihaan ta'níi no' daj ca'mii no' rihaan síi cu'naj Herodes, gaa ne canicun' chana yaan yo' rihaan síi cu'naj Herodes, qui'yaj nii no' chana cu'naj Herodías a. Ne cataj chana yaan yo':

—Ca'nej so' cúu yave síi cu'naj Juan rque aga' rco'oo, ne rque so' manj nihánj á —taj chana yaan yo' rihaan síi cu'naj Herodes, qui'yaj nii no' chana cu'naj Herodías a.

⁹ Gaa ne quinanó ndo'o rá síi cu'naj Herodes yo' gaa cuno so' nana yo' a. Quinanó rá so' se vaa cuno cunudanj nij síi ca'na' nana ca'mii so' se vaa rque so' me ma'an rasuun rihaan chana yaan yo' a. Tzaj ne cataj xna'anj so' se vaa nicaj ya chana yaan se vaa cachín no' rihaan so' nanj á. ¹⁰ Ne ca'ne' so' suun rihaan tanuu ca'anj tanuu taga' ca'ne' tanuu cúu yave síi cu'naj Juan yo' a. Ne danj qui'yaj nij tanuu a. ¹¹ Ne ca'neé nij tanuu cúu yave Juan rque aga' rco'oo, ne ca'anj nicaj nij tanuu cúu yave Juan rihaan chana yaan yo', ne caxrij nij so' man yo' ston chana yaan yo' a. Ne ca'anj nicaj chana yaan yo' man cúu yave Juan rihaan nii no' a.

¹² Gaa ne cuchi' nij síi tucu'yón se-nana Juan taga', ne ca'anj nacaj nij so' cúu man síi cu'naj Juan, ne cachin' nij so' man so' rque yo'óo a. Gaa ne ca'anj nij so', cataj xna'anj nij so' rihaan Jesucristó se vaa cavi' síi cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'vee quirii Jesucristó se chá 'un' mij snó'o a

¹³ Dan me se cuno Jesucristó daj cataj síi cu'naj Herodes che'é so', ne che'é dan curihanj Jesucristó

rej yo', ne dan me se cavii so' rque rihoo chéé rihaan na, ne ca'anj so' rej quij rej taj vaj yuvii mán a. Ne cuno nij yuvii nana se vaa ca'anj so' rej quij yo' a. Che'é dan curihanj nij yuvii chiháán nij yuvii, ne cachéé tacoj nij yuvii tu'va na lacuaná, ne ca'anj nij yuvii rej ca'anj Jesucristó a. ¹⁴ Ne naniJ Jesucristó rá rihoo, ne quene'en so' se vaa aj mán uxrá yuvii, ne cunuu 'eé rá so' man nij yuvii, ne nahuun sa' taran' nij síí ran' ca'na', qui'yaj so' nanj adonj.

¹⁵ Dan me se cachén ndo'o orá, ne naniJ güii, ne cuchi' nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', ne cataj nij so':

—Rco' quij uun me nihánj, ne taj se chá cha nij yuvii nihánj, ne cachén ndo'o orá nanj á. Qui'yáá so' se ndo'o, ne na'nej so' chrej man nij yuvii, ca'anj nij yuvii chuman' quiraan nij yuvii se cha nij yuvii á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁶ —Taj che'é ca'anj nij yuvii ma'. Maan se go' ma'an soj se chá cha nij yuvii á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁷ —Tzaj ne taj se chá rihaan núj nihánj ma'. Maan orún' 'un' rachrúún do', vij guee xcuaJ do', vaa rihaan núj nanj á —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ —Rque soj man yo' rihanj nihánj á —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁹ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvii ca'anj cayáán nij yuvii rihaan coj chrin', gaa ne coro' so' 'un' nij rachrúún ne vij roj xcuaJ, ne ni'yaj so' rej xta', ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' ta'aj so' man rachrúún yo', ne caxrj so' ston nij síí tucu'yón se-nana so', ne caxrj nij so' ston

nij yuvii a. ²⁰ Gaa ne chá taran' nij yuvii, ne caraa rque cunudanj nij so', ne ndaa quináj ndo'o se chá, qui'yaj nij yuvii a. Gaa ne naqui'yaj chre' nii man se quináj tu'va nij yuvii, ne caraa yo'ó chuvij ya scaa a. ²¹ Ne nij snó'o rqué Jesucristó chraa me se 'un' mój snó'o me nij so', ne ne qui'yaj contá nii man chana man xnii man chá se chá yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachée Jesucristó rihaan na a

²² Gaa ne ra'yanj ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa cavii nij so' rihoo chée rihaan na ca'anj nij so' rej xcō na lacuaná yo', quitaj yaan nij so' rihaan Jesucristó, ne dan me se ma'an Jesucristó na'nej chrej man nij yuvii, taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a. ²³ Dan me se ca'anj nij so', ne cataj Jesucristó rihaan nij yuvii se vaa ca'vee ca'anj nij yuvii a. Gaa ne cavii orún' so' raq quij, ne cachín ni'yaj so' rihaan Diose a. Ne daj doj cata' güii raq quij, ne so' me se quináj so' raq quij yo' a.

²⁴ Dan me se gan' uxrá vaj rihoo nuu nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan na, ne güéj ndo'o rihoo yo' rihaan na, qui'yaj nana, che'é se go' nana rej rihaan rihoo yo' a. ²⁵ Dan me se yan' si'nu' ca'anj Jesucristó rej vaj nij so', chée tacoj uun so' rihaan na yo', vaj so' nanj adonj. ²⁶ Ne quene'en nij síi tucu'yón se-nana so' man so' se vaa chée uun so' rihaan na, ne cuchu'vi' ndo'o nimán nij so' a.

—Ta'naj me yo' ei —taj nij so' rihaan tuvi' nij so', ne caguáj nij so', che'é se cuchu'vi' nij so' a.

27 Veé dan, ne nu' cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Naqui'yaj nucuaj soj nimán soj ei. 'Unj 'na' ei. Se_cuchu'vi' soj ma' —taj so' rihaan nij so' a.

28 Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Sese ya ya veé so' 'na', ne qui'yáá so' se ndo'o, ne ca'vee cachee 'unj rihaan na qui'yáá so', Señor —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

29 —Ca'vee ca'na' so' á —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

Ne nanij Pedró rá rihoo, ne cachéé so' rihaan na, ne ca'anj so' rihaan Jesucristó a. 30 Tzaj ne ni'yaj so' na se vaa cavii ndo'o nana yo', ne_cuchu'vi' so', ne guun che'e so' ca'anj nij so' rque na yo' a. Che'é dan caguáj so' rihaan Jesucristó, cataj so':

—Tinanii so' manj rihaan na, Señor —taj so' a.

31 Veé dan, ne nu' quita'aa Jesucristó ra'a Pedró, ne quirii Jesucristó man so' rque na, ne cataj Jesucristó:

—Doj amán rá so' ni'yaj so' manj á. Me che'é guun vij nimán so' ga —taj Jesucristó rihaan so' a.

32 Gaa ne catúj roj so' rque rihoo chéé rihaan na, gaa ne canicun' nana yo' a. 33 Gaa ne canicun' ruj nij síi man rque rihoo rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Ya ta'nij Diose mé so' á —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nari' nucuaj nij síi ran' man rej cu'naj Genesaret, qui'yaj Jesucristó a

34 Gaa ne cuchí' nij so' tu'va na lacuaná, ne ca'anj nij so' rej cu'naj Genesaret a. 35 Ne nuu yaan nij síi man rej yo' man Jesucristó, ne ca'néé nij so' nana rihaan cunudanj nij síi yanj nu' anicaj se vaa

ca'na' Jesucristó a. Ne nicaj nii man cunudañj nij síi ran' yanj rej yo' ca'na' nii rihaan Jesucristó a. ³⁶ Ne cachíin ni'yaj uxrá nij yuviñ rihaan Jesucristó se vaa ca'vej Jesucristó cano ra'a nij so' doj tu'va sagan' so' a. Ne nu' nij síi canó ra'a doj tu'va sagan' so' ro', nahuun sa' cunudañj nij so' cuaj nanj adonj.

15

Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne na'ya' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó gaa chá nij so' chraa a

¹ Gaa ne quinichrun' síi fariseo do', quinichrun' síi naqui'yaj cuu se-tucuañj Moisés do', rihaan Jesucristó, ne síi cavii chuman' Jerusalén me nij so' a. Ne xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

² —Nij síi tucu'yón se-nana so' ro', me che'é ne uno nij so' nana cataj xna'anj nij síi man gaa naá ga. 'O se ne na'ya' nij so' gaa chá nij so' chraa ma' —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

³ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Danj nanj ma'an soj, ne me che'é ne uno ma'an soj se-nana Diose 'yaj ma'an tucuáán noco' soj ga. ⁴ 'O se ca'ne' Diose suun se vaa: “Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan nii so' do' á”. Ne: “Síi a'mii chree rihaan rej do', rihaan nii do', me se vaj so' ne nu' che'e cavi' so' á”. Danj vaa nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' á. ⁵ Tzaj ne taj soj se vaa sese cataj yo'o so' rihaan rej so' do', rihaan nii so' do', se vaa aj rqué so' nu' si'yaj so' rihaan Diose ne che'é dan se ca'vee racuíj so' man rej so' do', man nii so' do', ⁶ ne daj chihaa míj ne nó xcúún so' racuíj so' man rej so' do', man nii

so' do', taj soj a. Dan me se danj inanj a'mii soj gaa tucu'yón soj se-nana nij sí man gaa naá, ne axríj yuve soj man se-nana Diose nanj adonj.

⁷”Dan me se sí tu'va rma'an me soj nanj á. Dan me se ca'mii natáj sí cu'naj Isaías se-nana Diose gaa naá, ne cataj xna'anj so' daj sij me soj a. Cataj so': ⁸“Yuvij nihánj ro', ase vaa nana a'mii sí aráj cochroj rihanj vaa nana a'mii nij so', tzaj ne tu'va rma'an nij so' nanj á. Nimán nij so' me se ino vaa nanj adonj. 'O se ne noco' uxrá nimán nij so' manj ma'. ⁹ Na'víj rma'an nij so' rihanj nanj á. 'O se nanj se-nana yuvij me nana tucu'yón nij so' nanj adonj”. Dan me se-nana Diose nana a'mii che'é soj á —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo do', rihaan nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a.

¹⁰ Gaa ne canacúun Jesucristó man nij yuvij ca'na' nij yuvij rihaan so' a. Gaa ne cataj so' rihaan nij yuvij:

—Cuno soj nana nihánj, ne xcaj soj cuentá nedí'.

¹¹ Nuveé se atúj tu'va yuvij me se 'yaj chi'ii man yuvij ma'. Se avii tu'va yuvij ro', 'yaj chi'ii man yuvij adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvij a.

¹² Gaa ne cuchi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, ne cataj nij so':

—Ne'én so' se vaa ca'maan rá nij sí fariseo che'é nana ca'mii so' rihaan nij so' na' —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Xa' nij so', tzaj ne ase vaa coj xra' ma'an vaa nij so' do', vaa nana tucu'yón nij so' do' adonj. Nuveé sij tucu'yón se-nana Diose me nij so' ma'. Che'é

dan, ase vaa tiri' nii man coj xra' ma'an ro', danj gaa tiri' Diose man nij so' ga nana tucu'yón ma'an nij so' nanj adonj. ¹⁴ Tanáj nij soj man nij so' á. Me rá nij so' cataj xna'anj nij so' rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij á. Tzaj ne ase vaa síí aráán rihaan vaa nij so' adonj. Dan me se ne'en soj se vaa sese guun rá síí tuchrii racuj so' man yo'ó síí tuchrii nari' so' chrej ca'anj so', ne quinij roj síí tuchrii yo' rá yu'uj nanj ei —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

¹⁵ Gaa ne cataj Pedró rihaan so' a:

—Cataj xna'anj so' rihaan núj me taj nana ca'mii so' che'é se atúj tu'va yuvij á —taj Pedró a.

¹⁶ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Vaa soj vaa, ne ataa xcaj ma'an soj do' cuentá a na'. ¹⁷ Ne ne'en soj se vaa nu' se atúj tu'va yuvij ro', achén yo' rque yuvij, ne urihanj yo' gaa re'é yuvij nanj á. ¹⁸ Tzaj ne se urihanj tu'va yuvij ro', yo' me nana avii nimán yuvij, ne nana yo' me 'yaj chi'ii ndo'o man yuvij adonj. ¹⁹ 'O se nihánj me se chi'ii avii nimán yuvij a: se chi'ii do', yan ticavi' man tuvi' do', yan cotoj ga nica tuvi' do', che'é yan qui'yaj ituu si'yaj tuvi' do', che'é yan ca'mii ne che'é tuvi' do', che'é yan nachri' ni'yaj man tuvi' do', me nu' se avii nimán yuvij, ²⁰ ne nu' yo' me se vaa 'yaj chi'ii man yuvij nanj adonj. Tzaj ne che'é nu' se chá yuvij me se ca'vee se ne na'ya' yuvij gaa chá yuvij chraa, tzaj ne se qui'yaj chi'ii yo' man yuvij ma' —taj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cuchumán rá 'o chana cananea se vaa racuj Jesucristó man no' a

²¹ Gaa ne curihanj Jesucristó rej yo', ne ca'anj so' rej naj chuman' cu'naj Tiro do', chuman' cu'naj Sidón do' a. ²² Gaa ne curihanj 'o chana cananea chana ne rej yo' a. Ne caguáj ndo'o no' rihaan Jesucristó, cataj no':

—Ne'enj se vaa tuvi' sí cu'naj David sí cane gaa naá mé so', Señor. Che'é dan cunuu 'ee rá so' manj á. 'O se canó uxrá nana chree man ta'níj chala cunii nanj á —taj chana yo', caguáj no' rihaan Jesucristó a.

²³ Tzaj ne a 'ó nana ne ca'mii Jesucristó rihaan no' a. Gaa ne cuchi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so', ne cachín ni'yaj nij so' rihaan so', cataj nij so':

—Qui'yáa so' se ndo'o, ne cataj xna'anj so' rihaan chana yo' se vaa ca'anj chana yo' nanj ruguanj. 'O se nocó uxrá no' man ní', ne aguáj ndo'o no' nanj asanj —taj nij so' a.

²⁴ Gaa ne cataj so':

—Nanj chana yaníj me no', ne inanj rihaan nij yuvij israelitá ca'née Diose manj nanj á. 'O se ase vaa daán Diose matzinj ro', vaa nij sí israelitá rihaan Diose, ne aj ca'anj ni'ya uxrá nij so', ne che'é yan nano' 'unj man sí ca'anj ni'ya 'naj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

²⁵ Gaa ne cuchi' chana yo' rihaan Jesucristó, ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, ne:

—Racuáj so' manj, Señor —taj no' a.

²⁶ Gaa ne cataj so':

—Dan me se ne'én so' se vaa se ca'vee cata'aa ní' co'oo man rihaan nij xnii ne go' ní' chá nij chuvee ma'. Che'é dan ne nó xcúnj racuáj man soj sij yaníj a man adonj. Maan se inanj ma'an nij

yuvii israelitá me nō xcúún 'un̄j raçuíj 'un̄j nan̄j adon̄j —taj Jesucristó rihaan chanā yo' a.

²⁷ Gaa nē cataj no':

—Veé dan̄j vaa guee, Señor. Nē nij chuvee ro', chá nij xo' tachruū ayuu tu'va se-xqui' nij xo' nan̄j á. Nē ase vaa chuvee chá tachruū vaa 'un̄j rihaan so' nan̄j adon̄j. Che'é dan me ndo'o raj raçuíj so' doj man̄j, raj nan̄j adon̄j —taj chanā yo' rihaan Jesucristó a.

²⁸ Gaa nē cataj Jesucristó:

—Cuchumán uxrá rá so' ni'yaj so' man̄j, nocoj. Che'é dan qui'yáj se vaa achíín so' rihan̄j nan̄j ei —taj Jesucristó rihaan no' a.

Nē veé maan̄ orá dan nahuun sa' ta'níi chanā yo' a.

Nanā nihánj taj xna'an̄j se vaa nahuun sa' uxrá yuvii, qui'yaj Jesucristó a

²⁹ Gaa nē curihan̄j Jesucristó rej yo', nē cachén so' na lacuaná cu'naj Galilea, gaa nē cavii so' raa 'o quij, nē ca'an̄j cayáán so' rihaan yo'óo a. ³⁰ Nē cuchi' uxrá yuvii rihaan so', nē ca'na' nij yuvii nicaj nij yuvii man tuvi' nij yuvii sí ran' rihaan so' a. Dan me se sí chéé rengō do', sí tuchrii do', sí ya'mii do', sí anó chi'ii do', cuchi' rihaan Jesucristó, qui'yaj nij yuvii, nē cuchruj nij yuvii man nij sí ran' yo' tacóo Jesucristó, nē nahuun sa' nij so', qui'yaj Jesucristó a. ³¹ Nē caráya'an̄j ndo'o nij yuvii quene'en nij yuvii se vaa ca'mii nij sí ya'mii yo' do', se vaa cachéé sa' nij sí rengō do', se vaa nachuguun rihaan nij sí tuchrii do' a. Nē sa' uxrá ca'mii nij yuvii che'é Diose se vaa ve'é ndo'o vaa Diose sí noco' nij yuvii israelitá man a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa go' Jesucristó se chá rihaan ca'anj mǐj snó'o a

³² Gaa ne canacúun Jesucristó ca'na' nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan so', ne cataj so':

—Cunuu 'ee raj man nij yuvii nihánj nanj á. 'O se quisíj va'nuj güii mán nij so' gaj, ne taj yan vaj se chá nij so' a ma'. Ne na'vej raj ca'nej 'unj man nij so' ca'anj nij so' ma'. 'O se vaj nij so' chrej, ne na'aan rque nij so', ne ninaj nij so' rá chrej, rá 'unj nanj adonj —taj Jesucristó a.

³³ Ne cataj nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan so' a:

—'O se rco' quij uun me nihánj, ne me rej quirí' ní' rachrúun chá cunudanj nij yuvii nihánj ga —taj nij so' a.

³⁴ —Me daj rachrúun vaa rihaan soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi tucu'yón se-nana so' a.

—Daj 'o chij rachrúun ne daj doj xcuaj le'ej nii ne, vaa rihaan núj nanj adonj —taj nij so' a.

³⁵ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij yuvii se vaa cayáan nij yuvii rihaan yo'óo a. ³⁶ Gaa ne nicaj so' chij rachrúun yo' ne doj xcuaj, ne nago' so' graciá rihaan Diose, gaa ne cuxra' ta'aj so' man rachrúun yo' do', man nee xcuaj yo' do', ne caxríj so' ston nij síi tucu'yón se-nana so', ne rque nij so' rihaan nij yuvii a. ³⁷ Gaa ne chá cunudanj nij yuvii, ne ndaa caraa rque nij so' a. Gaa ne naqui'yaj chre' nii se vaa quináj tu'va nij yuvii yo', ne quisíj 'o cunu' chij ya scaa caraa qui'yaj se quináj tu'va nij yuvii yo' a. ³⁸ Dan me se cunudanj nij so' chá, ne quisíj ndaa ca'anj mǐj nij snó'o chá, ne ino me se chá nij chana do', nij xnii do', nanj

adonj. ³⁹ Gaa ne na'née Jesucristó chrej man nij yuvii, ne cavii so' rá rihoo chée rihaan na, ne ca'anj so' rej cu'naj Magadán a.

16

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachín nij síi fariseo do', nij síi saduceo do', qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en nij so' a

¹ Gaa ne cuchi' nij síi fariseo cuchi' nij síi saduceo cuchi' rihaan Jesucristó, ne me rá nij so' quene'en nij so' sese ya síi ca'née Diose me Jesucristó a. Che'é dan cachín ni'yaj nij so' rihaan Jesucristó se vaa racuíj Diose man Jesucristó, ne qui'yaj Jesucristó 'o suun sa' nocoo quene'en nij so', gaa ne guun ya rá nij so' se vaa síi ca'née ya Diose me Jesucristó, rá nij so' a. ² Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

—Dan me se gaa ata' güii, ne ni'yaj soj xta', ne sese maree vaa xta', ne: “Xraj, ne x'nüü a'yuj”, taj soj á. ³ Ne rej na'yaan ni'yaj soj xta', ne sese maree vaa rej xta', ne sese aráán ndo'o ngaa rej xta', ne: “Corá caman' uxrá maan”, taj uún soj á. Dan me se ne'en soj xcaj soj cuentá che'é se vaa ne'en soj rej xta', tzaj ne ne ne'en soj xcaj soj cuentá che'é sayuun quirán' soj sij man rihaan chumiij nihánj vaa güii a ma'.

⁴ Maan che'é se yuvii 'na' rej chi'ii na'vej rá canoco' sa' man Diose me soj sij israelitá, ne che'é dan me rá soj qui'yáj suun sa' nocoo á. Tzaj ne se qui'yáj suun sa' nocoo ma'. Maan se quene'en soj se vaa ase vaa quiran' síi cu'naj Jonás síi nata' se-nana Diose gaa naá ro', danj quirán' 'unj, vaa

güii nanj á —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo do',
rihaan nij síi saduceo do' a. Gaa ne tanáj Jesucristó
man nij so', ne ca'anj so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ca'vej rá Je-
sucristó cunō nij síi tucu'yón se-nana so' man nana
tucu'yón nij síi fariseo do', nij síi saduceo do' a*

⁵ Gaa ne ca'anj nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó
rej xco na lacuaná, gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa
quini'yón nij so', ne nicaj nij so' rachrúun chá nij
so' a. ⁶ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Cutumé soj man soj se gaa nanj quiran' soj
sayuun, qui'yaj se-levadura nij síi fariseo do', nij
síi saduceo do' á —taj Jesucristó no nij so' a.

⁷ Ne nuchruj raā ndo'o nij síi tucu'yón se-nana
Jesucristó che'é nana ca'mii so', ne:

—Che'é se taj rachrúun nicaj ní', ne che'é dan
a'mii so' che'é levadura se 'yaj naraa nana rque
rachrúun nanj adonj —taj nij so' a.

⁸ Ne aj ne'en Jesucristó daj uun nimán nij so', ne
che'é dan cataj so':

—Me che'é nanó ndo'o rá soj se vaa taj rachrúun
rihaan soj ga. 'O se doj amán rá soj ne'en soj
manj vaa gaa nanj asan. ⁹ Me che'é ataa xcaj soj
cuentá ga. Ne ne nuú rá soj gaa vaa daj 'o 'un' guee
rachrúun rihaan ní' tzaj ne quisíj chá cunū' 'un'
míj snó'o, qui'yáj a. Ne ndaa que'ee scaa se chá
quináj tu'va yuvii gaa naqui'yaj chre' soj a. ¹⁰ Ne
me che'é quini'yón soj che'é chíj rachrúun ga. Ne
nuú rá soj gaa vaa daj 'o chíj guee rachrúun rihaan
ní' tzaj ne quisíj chá cunū' ca'anj míj snó'o, qui'yáj
a. Ne ndaa que'ee scaa se chá quináj gaa naqui'yaj
chre' uún soj a. ¹¹ Daj me che'é ne ne cunō soj ga.

Nuveé che'e nanj rachrúún ca'mij rihaan soj ma'. Maan se cutumé soj man soj se gaa nanj quiran' soj sayuun qui'yaj se-levadura nij síí fariseo do', nij síí saduceo do' adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹² Gaa ne xcaj nij so' cuentá se vaa nuveé che'e nanj levadura se 'yaj naraa nana rque rachrúún me cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' se vaa cutumé nij so' man nij so'; maan ne 'o se che'e se ne ca'vej rá Jesucristó tiha' yu'unj nij síí fariseo do', nij síí saduceo do', man nij so' ga se-nana nij so' ro', che'é dan ca'mii Jesucristó nana vaa danj rihaan nij síí noco' man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Pedro me síí me Jesucristó a

¹³ Gaa ne ca'anj Jesucristó rej naj chuman' cu'naj Cesarea de Filipo, gaa ne xna'anj so' man nij síí tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Daj taj nij yuvij che'é 'unj sij ca'née Diose nijaj yu'unj man yuvij ga. Ne me síí mé 'unj, taj nij yuvij ga —taj Jesucristó, xna'anj so' man nij so' a.

¹⁴ —Vaa síí taj se vaa síí cu'naj Juan síí cuta' ne man yuvij mé so' ei. Ne vaa síí taj uún se vaa síí cu'naj Elías síí nata' se-nana Diose gaa naá me uún so' chuguanj. Ne vaa síí taj uún se vaa síí cu'naj Jeremías do', yo'ó síí nata' se-nana Diose gaa naá do', me uún so' xa'. 'O se danj taj 'o 'o nij yuvij che'é so' nanj adonj —cataj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁵ —Ne ma'an soj, gaa ne me síí mé 'unj, rá ma'an soj ga —taj Jesucristó, xna'anj so' man nij síí tucu'yón se-nana so' a.

¹⁶ Gaa ne cataj síí cu'naj Simón Pedro:

—Síí ca'néé Diose t̄inanii man yuvii rihaan sayuun mé so', ne ta'nij Diose síí vaa i'na' ya mé so' ei —taj so' rihaan Jesucristó a.

17 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan Pedró a:

—Qui'yaj uxrá Diose se luj che'é so', Simón ta'nij síí cu'naj Jonás á. 'O se nuveé nana cataj xna'anj yuvii rihaan so' me nana ca'mii so' cuano ma'. 'O se Réé 'unj síí nicun' xta' me síí racuíj mán so' nari' so' nana yo' nanj adonj. 18 Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa ya Pedró cu'naj so', che'é se ase vaa yujej ne tacóo ve' ro', vaa so', ne síí nucuaj ndo'o nimán mé so' ei. Che'é dan, ase vaa 'yaj nii une' nii ve' xráá yujej ro', danj gaa qui'yáj, cune' 'unj man nij síí noco' manj, se vaa guun nucuaj rá nij so' mán so', ne nıcaj yu'unj so' man nij so', qui'yáj nanj adonj. Ne se cavi' nu' soj sij noco' manj a ma'. 'O se gaa i'na' soj nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj. 19 Ne cune' 'unj mán so' se vaa guún so' síí qui'yaj cayáán yuvii ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj, ne naj guun rasuun cataj xna'anj so' se vaa ne nó xcúún yuvii qui'yaj yuvii me se veé danj ma'an Diose na'vej qui'yaj yuvii danj ma'. Ne naj guun rasuun cataj xna'anj so' se vaa ca'vee qui'yaj yuvii me se veé danj ma'an Diose a'vej qui'yaj yuvii danj adonj. —Inanj danj ca'mii Jesucristó rihaan síí cu'naj Pedró a.

20 Gaa ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij síí tucu'yón se-nana so' se vaa se nata' nij so' rihaan a 'ó yuvii se vaa síí ca'néé Diose t̄inanii man yuvii rihaan sayuun me so', taj so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so', ne cunu u'na' uún so' a

²¹ Dan me se güii yo' guun che'e Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa no xcúún so' cavi' so' chuman' Jerusalén, ne quirán' ndo'o so' sayuun qui'yaj nij síi uun chij do', nij xrej ata suun nocoo doj do', nij síi naqui'yaj cuu se-tucañj Moisés rihaan nij yuvi' do' a. Ne ticavi' nii man so', ne cachén va'nuj güii, gaa ne cunu u'na' uún so', cataj so' a. ²² Gaa ne quirii yaníj síi cu'naj Pedró man Jesucristó, ne guun che'e so' cataj so' se vaa ne nó xcúún Jesucristó ca'mii Jesucristó danj a. Ne cataj Pedró:

—Cunu 'ee rá Diose mán so', Señor. Daj chihaa mij se quirán' so' danj ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

²³ Gaa ne canicaj Jesucristó, ne ca'mii so' rihaan Pedró a:

—Naxuun so' mán so' rihanj á. Na'vej raj quene'enj mán so' ma'. 'O se ase tu'va síi chree síi cu'naj Satanás ro', danj tu'vá so', ne aráán so' chrej rihanj cunoj rihaan Diose ei. Danj tu'vá so', che'é se ne acaj so' cuentá daj me rá Diose adonj. Maan se inanj acaj so' cuentá daj me rá yuvi' nanj adonj —taj Jesucristó rihaan síi cu'naj Pedró yo' a.

²⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a:

—Sese me rá yo'o so' canoco' so' manj, ne se guun rá so' qui'yaj so' se vaa me rá ma'an so' qui'yaj so' ma'. Ne ca'vee se quirán' uxrá so' sayuun do', ca'vee se ndaa cachron nii man so' rihaan rcutze do', tzaj ne yo'o qui'yaj suun so' che'ej, ne yo'o canoco' raan so' manj adonj. ²⁵ Tzaj

ne sese vaa 'o sí me rá t̄inanii man ma'an rihaan sayuun, ne vaa güii yo'o cavi' nimán so' adonj. Tzaj ne sese cavi' yo'o so' che'é se vaa me so' sí noco' manj, ne vaa güii cunu u'na' uún so' adonj. ²⁶ Ne a me se quirii 'o so' sese qui'yaj canaán so' nu' rasuun man rihaan chumii nihánj ne ca'anj ni'ya nimán so', rá soj ga. Daj chihaa m̄j se ca'vee cavii sa' so', qui'yaj rasuun man rihaan chumii nihánj a ma'. Tzaj ne ca'vee se navij nu' si'yaj yo'o so' rihaan chumii nihánj, tzaj ne sese gaa i'na' nimán so' nu' cavii nu' ca'anj, ne quinano rá so', rá soj na'. Daj chihaa m̄j se quinano rá so' a ma'. 'O se cavii sa' uxrá so' nanj adonj.

²⁷ "'O se ya ya ca'na' 'un̄j sij ca'née Diose n̄icaj yu'unj man yuvii, ne uxrá ve'é gaa 'un̄j, qui'yaj Réé 'un̄j, ne ca'na' nij se-mozó so' ga 'un̄j nanj adonj. Gaa ne naru'vee 'un̄j rihaan 'o 'o so' che'é suun qui'yaj suun 'o 'o so' nanj adonj. ²⁸ Ya ya cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano se vaa xa' ta'aj soj sij nicun' nihánj cuano me se gaa ataa a cavi' ta'aj soj, ne ya quene'en ta'aj soj asa' ca'ná' 'un̄j guun chij 'un̄j rihaan chumii nihánj, ne quene'en ta'aj soj manj nanj adonj. Dan me se sí ca'née Diose n̄icaj yu'unj man yuvii mej nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

17

Nana nihánj taj xna'anj se vaa chuguun ndo'o man Jesucristó ni'yaj nij sí tucu'yón se-nana so' a

¹ Cachén vatan' güii, gaa ne nicaj Jesucristó man sí cu'naj Pedró do', sí cu'naj Jacobo do', tinúu Jacobo sí cu'naj Juan do', ca'anj so' raa 'o quij

xcaan rej taj vaj a 'ó yuvii ne a. ² Gaa ne yo'o cunuu ino cunudanj man Jesucristó ni'yaaj nij síi tucu'yón se-nana so', ne dan me se chuguun ndo'o rihaan so', ne ase vaa chuguun güii ro', danj chuguun rihaan so' nanj á. Ne nuu catzii ndo'o sagan' so', ne ase vaa ya'an chuguun vaa sagan' so' a. ³ Gaa ne naqui'yaa síi cu'naj Moisés síi cane gaa naá ga síi cu'naj Elías síi cane gaa naá rihaan nij so', ne nanó roj so' cuentó ga Jesucristó a. ⁴ Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Cunaj uxrá vaa mán núj nihánj ga so', Señor. Sese me rá so', ne qui'yáa 'unj va'núj ve' yacataj cane soj nanj á. 'Q ve' cané so', ne yo'ó ve' cané síi cu'naj Moisés, ne yo'ó ve' cané síi cu'naj Elías ei —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

⁵ Ataa quisij ca'mii Pedró, ne ca'na' 'o ngaa chuguun ndo'o, ne caráán ngaa chuguun yo' man taran' nij so' a. Gaa ne Diose ro', ca'mii nana cuno nij so' rque ngaa yo', ne cataj Diose:

—Síi nihánj me ta'níj adonj. 'Ee raj man so', niha' raj ni'yaaj 'unj man so' adonj. Cuno soj rihaan so' ei —taj Diose cuno nij so' a.

⁶ Dan me se cuno nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó nana yo', gaa ne ca'anj quinaj nij so' rihaan yo'óo, ne cuchu'vi' ndo'o nij so' a. ⁷ Gaa ne cuchu' Jesucristó rihaan nij so', ne cuta' ra'a so' xráá nij so', ne cataj so':

—Canicun' caya soj, ne se cuchu'vi' soj ma' —taj so' a.

⁸ Gaa ne naxcaj rihaan nij so' ni'yaaj nij so', ne daj orún' Jesucristó nicun', quene'en nij so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ase vaa sí cu'naj Elías ro', danj vaa sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvī a

⁹ Gaa ne gaa nanij nij so' tacóo quij yo' me se ca'ne' Jesucristó suun rihaan nij so', cataj so':

—Se nata' soj rihaan a 'ó yuvī che'é se vaa quene'en soj cuan' ma'. Yo'ó dínj gaa tu'va soj che'é se vaa quene'en soj á. Ndaa quisíj cavi' 'un̄j ne cunuu i'na' uún 'un̄j, gaa ne ca'vee nata' soj se vaa quene'en soj daj quirán' 'un̄j sij ca'née Diose n̄icaj yu'un̄j man yuvī nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa ne xná'anj nij sí tucu'yón se-nana so' man so', cataj nij so':

—Me che'é taj nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvī se vaa asino ca'na' sí cu'naj Elías sí nata' se-nana Diose gaa naá, gaa ne ca'vee ca'ne' Diose cacun' che'é yuvī ga —taj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ya a'mii nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés, taj nij so' se vaa asino ca'na' sí cu'naj Elías, gaa ne naqui'yaj sa' so' nu' rasuun adonj.

¹² Tzaj ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj se vaa aj ca'na' sí cu'naj Elías yo', tzaj ne ne cun̄o nij yuvī rihaan so' ma'. Maan se qui'yaj ya nij yuvī ndaa vaa me rá ma'an nij yuvī man so' nanj adonj. Ne nda' se sij ca'née Diose n̄icaj yu'un̄j man yuvī mej, tzaj ne ase vaa quiran' so' sayuun qui'yaj nij yuvī ro', danj inanj quirán'

'unj sayuun qui'yaj uún nij yuvii nanj adonj —taj Jesucristó a.

¹³ Gaa ne xcaj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó cuentá se vaa ca'mii Jesucristó che'é sí cu'naj Juan sí cuta' ne man yuvii cataj Jesucristó se vaa sí nacaj se-suun sí cu'naj Elías me sí cu'naj Juan yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nahuun sa' 'o xnii nuu nana chree nimán, qui'yaj Jesucristó a

¹⁴ Gaa ne ca'anj nij so' rej vaj ndo'o yuvii, ne cuchi' 'o snó'o rihaan Jesucristó, gaa ne canicun' ruj so' rihaan Jesucristó, gaa ne cataj so':

¹⁵ —Cunuu 'ee rá so' man ta'níj, Señor. 'O se quisnúú so', qui'yaj yavii, ne inanj naxru' so' rihaan ya'an, ne ran' ndo'o so' sayuun nanj adonj. Veé dan, ne inanj naxru' so' rque na uún, ne ne ni'yanj uxrá ran' so' ma'. ¹⁶ Ne ca'anj nicaj 'unj man so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', tzaj ne taj se qui'yá' nahuun sa' so', qui'yaj nij so' ma' —taj snó'o yo' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Dan me se sí ne amán rá me soj sij man rihaan chumii nihánj cuano, ne chi'ii vaa nimán soj, ne a me daj cachej ga soj, ne a me daj gaa naj nimanj ni'yaj 'unj man soj, gaa ne ca'vee qui'yaj canaán soj ga. Nicaj soj man xnii ca'na' soj rihanj cuaj á —taj Jesucristó a.

¹⁸ Gaa ne ca'ne' Jesucristó suun rihaan nana chree nuu nimán xnii se vaa tanáj so' man xnii yo' a. Gaa ne curihanj so' nimán xnii, ca'anj so', ne veé maan orá dan nahuun sa' xnii yo' a.

19 Gaa ne cuchi' inañj nij ma'an nij sí tucu'yón se-nanā Jesucristó rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me che'é ne guun nucuaj núj ca'vee quirij núj man nanā chree yo' nimán xnii ga —cataj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

20 Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é se doj amán rá soj, che'é dan ne ca'vee guun nucuaj soj ei. Tzaj ne ne'en soj se vaa caân man raā cuêj mostazá xlá, ne nda' se tzin' vaa yo', tzaj ne asa' achij yo', ne ase vaa caân chruun chij ndo'o ro', vaa yo' ei. Ne ase vaa caân cuêj mostazá xlá yo' ro', danj gaa ma'an soj á. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese ya amán rá soj ne sese cataj soj rihaan 'o quij se vaa curihanj quij yo' rej nicun' yo' ne natunā quij yo' rej nicun' quij yo', ne sese ya ya cuchuman rá soj se vaa ca'anj quij yo', ne caviij quij yo' rej nicun' yo', ne ca'anj yo' níchrej ei. Ne guun nucuaj soj qui'yaj soj cunudanj nanj adonj. 21 Ne nanā chree vaa danj ro', se ca'vee qui'yaj ní curihanj nij so' nimán yuvij sese ne achíin ní'yaj ndo'o ní rihaan Diose ne sese ne toco' ní x'naa man ma'an ní che'é se aráj guee ní rihaan Diose a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nanā nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj uún Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunuu i'na' uún so' a

22 Dan me se cunuu chre' uún taran' nij so' estadó Galilea, gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nanā so' a:

—'Q se sí ca'née Diose nīcay yu'unj man yuvij mej, ne vaa güii nago' nii manj rihaan yuvij adonj.

23 Dan me se ticavi' nij yuvij manj, gaa ne cachēn

va'nuj güii, gaa ne cunu i'na' uún 'unj nanj adonj
—taj Jesucristó a.

Gaa ne quinano ndo'o rá nij síi tucu'yón se-nana
so' a.

*Nana nihánj taj xna'anj me che'é ne nó xcúún
Jesucristó go' so' puextó che'é nuvií a*

²⁴ Catúj nij so' chuman' Capernaum, gaa ne
cuchi' nij síi ca'néj puextó che'é nuvií rihaan síi
cu'naj Pedró, ne xná'anj nij so' man Pedró, cataj
nij so':

—Síi tucu'yón nana rihaan soj ro', o' so' puextó
che'é nuvií na' —taj nij so' a.

²⁵ —O' so' ei —taj Pedró rihaan nij so' a.

Gaa ne catúj Pedró rá ve', tzaj ne aj ne'en Jesu-
cristó se vaa me rá Pedró xna'anj Pedró sese ya o'
Jesucristó puextó che'é nuvií a. Che'é dan asino
Jesucristó xná'anj man Pedró, cataj so':

—Daj uun rá so', ga Simón!. Nij síi nicaj suun rey
uun chij rihaan yuvií man rihaan chumií nihánj
me se me síi a'néj nij so' puextó rihaan ga. Rihaan
ma'an ta'níi nij so' na'. Ase rihaan yo'ó yuvií xa'
—taj Jesucristó, xná'anj so' man Pedró a.

²⁶ —Rihaan yo'ó yuvií adonj —taj Pedró rihaan
Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é dan taj che'é go' ta'níi síi nicaj suun
puextó ma'. Ne ase vaa síi nicaj suun vaa Réé 'unj
Diose, ne rii ta'nga' so' rihaan nuvií, ne che'é dan
ne nó xcúnj goj puextó che'é nuvií ma'.

²⁷ "Tzaj ne se guun ca'maan rá nij síi a'néj puextó
che'é nuvií, qui'yaj ní' ma'. Che'é dan ca'anj so'
tu'va na lacuaná, ne tagüéj so' 'o aga' ata'aa xcuj

rque na, ne quita'aa so' xcuaj cano aga' asino yaan á. Gaa ne nuxra' so' tu'va xcuaj yo', ne quiri' so' sa'anj aga' estatero tu'va xcuaj yo', ne go' so' sa'anj yo' che'é ní' rihaan nij síí a'néj puextó á —taj Jesucristó a.

18

Nana nihánj taj xna'anj me síí me síí guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a

¹ Veé maan orá dan cuchí' nij síí tucuyón se-nana Jesucristó rihaan so', ne xná'anj nij so' man so' a:

—Ne me síí me síí guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj ga —taj nij so' a.

² Gaa ne canacúún Jesucristó ca'na' 'o ne'ej rihaan so', ne cachrón so' man ne'ej yo' tanuuj nij síí tucuyón se-nana so', ³ ne cataj so':

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa no xcúún soj nuchran' nimán soj, ne ase vaa ne'ej nihánj ro', danj gaa soj á. Sese na'vej rá soj qui'yaj soj danj, ne daj chihaa míj se cayáán soj ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj a ma'. ⁴ Dan me se sese naqui'yaj nica' yo'o so' nimán so', ne sese ase vaa nimán ne'ej nihánj danj gaa nimán so', ne so' me síí guun chij doj asa' guun chij Diose rihaan chumij nihánj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síí qui'yaj chí'ii nimán 'o síí nica' nimán síí cuchumán rá ni'yaj man Jesucristó a

⁵ "Ne me ma'an 'o síí aráj cochroj ne a'mii sa' ga 'o ne'ej nihánj che'ej, ne adi' ma'anj me aráj cochroj ne a'mii sa' so' ga vaa nanj adonj. ⁶ Dan

me se me ma'an 'o sís qui'yaj chi'ii nimán 'o sís le'ej amán rá ni'yaj manj, ne ca'vee a doj cavii sa' sís qui'yaj danj sese toco' nii 'o yuvej xij váj 'núú trigó gaán chihá so' ne tagüej nii man so' rque na ya'anj nanj adonj. Dan me se doj a sayuun quiran' so', sese qui'yaj chi'ii so' nimán 'o sís le'ej amán rá ni'yaj manj adonj. ⁷Nique ndo'o nij sís man rihaan chumii nihánj, che'é se vaa ya'núx uxrá rihaan nij so' canoco' nij so' chrej chi'ii ei. Ne inanj danj vaa chumii nihánj, man ndo'o chrej chi'ii canoco' yuvii ei. Tzaj ne nique sís 'yaj anoco' yuvii chrej chi'ii yo' nanj adonj. 'O se daj chihaa mǐj se cavii sa' so' ma'.

⁸”Dan me se sese ra'á so' do', tacóo so' do', me rá qui'yaj cacun', ne táa a se ca'ne' so' man yo', gaa ne se gaa nanj ca'anj so' rihaan ya'an qui'yaj yo' ei. Taj se 'yaj sese taj vaj tacóo so' do', ra'á so' do', tzaj ne ca'vee cayáan so' ga Diose gaa ei. Tzaj ne sese quitaj ra'á so' do', tacóo so' do', ne qui'yaj nij yo' cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj nij yo', ne dan me se yo' me se cunuû so' nu' cavii nu' ca'anj ei. ⁹Veé danj uún sese me rá rlij rihaan so' qui'yaj yo' cacun', ne táa a se quirii so' man yo', ne sís rihaan canuu gaa so', tzaj ne ca'vee cayáan so' ga Diose gaa ei. Tzaj ne sese cunuû rlij rihaan so' ne qui'yaj yo' cacun', ne ca'anj so' rihaan ya'an, qui'yaj yo' ei.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ve'é ndo'o tumé Diose man nij sís vaa nica' nimán sís noco' man so' a

¹⁰”Cütumé soj man soj se cataj soj se vaa taj yu'vee nó yo'o tuvi' soj sís nica' nimán ei. 'O se cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa se-mozó Réé 'unj sís nicun' xta' tumé man 'o 'o nij so' nanj

adonj. Ne niganj nicun' nij so' rihaan Réj, ne uno Réj nu' nana nata' nij so' rihaan Réj ei. ¹¹ 'O se xa' 'un̄j sij ca'néé Diose n̄icaj yu'unj man yuvii, tzaj ne ca'ná' 'un̄j che'é rej t̄inanii 'un̄j man nij síí ca'an̄j ni'ya rihaan sayuun a.

¹² "Tumé Diose man nij síí nica' nimán síí noco' man so', rá soj na'. Nihánj me cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj á. Ne'en soj se vaa sese vaa 'o cientó daán yo'o so' matzinj, ne sese ca'an̄j ni'ya orún' matzinj yo', ne tanáj síí daan matzinj yo' man ca'an̄j chihaa xnu' ca'an̄j matzinj yo' raa quij, ne ca'an̄j so' nano' so' matzinj ca'an̄j ni'ya yo' ei. ¹³ Ne cataj xna'an̄j 'un̄j rihaan soj se vaa sese nari' so' daán so' matzinj, ne guun niha' uxrá rá so' nanj adonj. Doj tzin' gaá niha' rá so' che'é ca'an̄j chihaa xnu' ca'an̄j nij matzinj ne ca'an̄j ni'ya a. Tzaj ne che'é matzinj nari' uún so' doj a gaá niha' rá so' nanj adonj. ¹⁴ Dan me se ase vaa na'vej rá so' ca'an̄j ni'ya orún' daán so' matzinj ro', danj vaa na'vej rá Rej ní' síí nicun' xta' ca'an̄j ni'ya a 'ó síí nica' vaa nimán síí noco' man so' nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'an̄j se vaa vaa suun rihaan ní' ca'mīi ní' rihaan tinúú ní' che'é cacun' tumé tinúú ní' a

¹⁵ "Ne sese qui'yaj tinúú so' cacun' rihaan so', ne ca'an̄j orún' so' rihaan so', ne cataj xna'an̄j so' rihaan so' che'é cacun' tumé so' á. Ne sese cun̄o so' rihaan so', ne dan me se aj qui'yaj canaán so', ne yo'o canoco' tinúú so' man Diose ga so' vaa gaá nanj adonj. ¹⁶ Tzaj ne sese ne cun̄o so' rihaan so' ne n̄icaj so' yo'ó do', yavíj do', tinúú so' ca'an̄j so' rihaan tinúú so' síí tumé cacun' yo', ne ndaa síj,

gaa ne canicun' vij va'nuj soj sij cunō nana ca'mii so', gaa ne guun ya rá soj a. Sese 'o cyaan gaa nana ca'mii vij va'nuj sí quene'en, ne ya vaa nana ca'mii nij so' a. ¹⁷ Ne sese ne cunō sí tumé cacun' rihaan vij va'nuj nij tinuj nij soj, gaa ne ca'anj soj nata' soj rihaan taran' nij sí noco' man Diose yanj chiháan soj á. Ne sese ne cunō so' rihaan taran' nij sí noco' man Diose, gaa ne guun yaníj soj rihaan so' á. Dan me se ase vaa 'o sí yaníj do', ase vaa 'o sí tiha' yu'unj che'é puextó do', danj gaa so' rihaan soj ei.

¹⁸ ”Cuanō nihánj me cataj yá 'unj rihaan soj se vaa a me ma'an rasuun se ca'vee qui'yaj yuvií rá soj, ne veé danj na'vej rá Diose qui'yaj yuvií uún a. Ne naj guun rasuun cataj soj se vaa ca'vee qui'yaj yuvií, ne veé danj gaa qui'yaj yuvií, rá ma'an Diose uún a. ¹⁹ Dan me se cataj uún 'unj rihaan soj, ne sese vaa vij soj me rá cachinj ni'yaj rihaan Réj sí nicun' xta', ne cachinj ni'yaj soj se vaa achiin rihaan soj, ne rque so' man soj se vaa achiin man soj a. ²⁰ Ése me rej ma'an nuu chre' 'o vij sí noco' manj cachinj ni'yaj nij so', ne veé danj nicun' ma'anj ga nij so' a —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nō xcúún ndo'o ní caraa x'naa ní che'é tinúú ní a

²¹ Gaa ne cuchi' sí cu'naj Pedró rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man so', cataj so':

—Me daj nó xcúnj caraa x'naj che'é tinúj sí qui'yaj chí'ii manj ga. Chij ya caraa x'naj na' —taj Pedró, xná'anj so' a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ne ne'en uxrá so' á. 'O se naj guun cacun' qui'yaj tinúú so', ne yo'ó caraa x'naa niganj so' che'é tinúú so' nu' cavií nu' ca'anj nanj adonj. ²³ Dan me se ase vaa 'o síí nicaj suun rey ro', danj gaa Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj adonj. Dan me se síí nicaj suun rey yo' me se 'o güii, ne guun rá so' nachin' so' sa'anj man nij se-mozó so' a. ²⁴ Dan me se guun che'e so' ca'nee so' sa'anj vaa xcúún, ne asino yaan nicaj nii man 'o síí 'yaj xcúún que'ee millón pesó ca'na' nii rihaan síí nicaj suun rey yo' a. ²⁵ Ne taj yan vaj a doj sa'anj nicaj síí 'yaj xcúún yo' narque so' rihaan rey a ma'. Che'é dan cataj xna'anj síí nicaj suun rey yo' se vaa cane' mozó cane' nica mozó cane' ta'níí mozó cane' nu' si'yaj mozó cane', gaa ne nari' rey se-sa'anj rey, taj rey a. ²⁶ Gaa ne canicun' ruj mozó yo' rihaan síí nicaj suun rey yo', ne cachín ni'yaj uxrá so', cataj so': “Caraa x'naa uxrá so' doj, ne vaa güii narquej cunudanj sa'anj mán so', síí chij”, taj se-mozó so' rihaan so' a. ²⁷ Gaa ne cunuu 'ee rá síí nicaj suun rey ni'yaj so' man se-mozó so', ne ca'nej so' xcúún xráá mozó yo', ne ca'ne' rá so', ca'anj uun mozó yo', qui'yaj so' a.

²⁸ “Veé dan, gaa ne curihanj mozó yo', ca'anj so', gaa ne nari' tuvi' so' ga yo'ó mozó 'yaj suun rcua'aan ga so', gaa ne yo'ó mozó yo' me síí qui'yaj xcúún doj pesó rihaan mozó caráj x'naa rey a. Gaa ne quita'aa so' man tuvi' so' mozó yo', ne cataj so': “Narque so' nu' se vaa 'yaj xcúún so' rihanj cuaj vij”, taj so' rihaan tuvi' so' a. ²⁹ Gaa ne canicun' ruj yo'ó mozó yo' rihaan tuvi' so' síí nachin' xcúún yo', gaa ne cataj so': “Caraa x'naa so', ne vaa güii,

ne narquej sa'anj mán so' ei", taj mozó yo' rihaan tuvi' so' a. ³⁰ Tzaj ne ne ca'vej rá so' caraꝯ x'naa so' rihaan tuvi' so' mozó yo' a ma'. Maan se ca'anj so', ne caxrj so' taga' man tuvi' so', ne ndaa se narque ya tuvi' so' nu' se vaa 'yaj xcuún yo' rihaan so', gaa ne ca'ne' rá so' a.

³¹ "Veé dan, gaa ne quene'en yo'ó nij se-mozó síi nicaj suun rey daj qui'yaj síi caxrj taga' man tuvi', ne nanó ndo'o rá nij so' che'é síi 'nij taga' yo' a. Che'é dan cuchi' nij so' rihaan síi nicaj suun rey yo', ne nata' nij so' cunudanj rihaan rey a. ³² Gaa ne ca'neé síi nicaj suun rey yo' nana rihaan mozó caxrj taga' man tuvi' se vaa ca'na' so' rihaan so' a. Dan me se ca'na' so' rihaan rey, gaa ne ca'mii rey rihaan so' a: "Mozó chi'ii nimán mé so' ei. 'Uñj me se ca'néj uun 'uñj xcuún xraá so', che'é se cachíin ni'yáá so' rihanj a. ³³ Ne ase vaa cunuu 'ee raj mán so' ro', danj vaa no xcuún so' cunuu 'ee rá so' man tuvi' so' mozó 'yaj suun ga so' adonj", taj so' rihaan se-mozó so' a. ³⁴ Gaa ne ca'maan ndo'o rá síi nicaj suun, ne tacuachén síi nicaj suun man mozó yo' rihaan síi 'nij ra'a taga', ne naqui'yaj naca síi nicaj suun yo' xcuún xraá mozó, ne cataj xna'anj so' se vaa se curihanj mozó yo' taga' ndaa naru'vee ya so' nu' se vaa qui'yaj xcuún so', gaa ne curihanj so' a.

³⁵ "Ne ase vaa qui'yaj síi nicaj suun yo' ro', ta'nga' danj qui'yaj uún Réj síi nicun' xta' che'é soj, sese na'vej rá soj caraꝯ x'naa soj rihaan tinúú soj nanj adonj —taj Jesucristó a.

19

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne nó xcuún yuvi

quiri'ij yuvii man nica yuvii a

¹ Gaa ne quisij ca'mii Jesucristó nana yo', gaa ne curihanj so' estadó Galilea, ne ca'anj so' ndaa rnej tu'va chráa cu'naj Jordán, ndaa estadó Judea a. ² Ne canoco' uxrá yuvii man so', ne nahuun sa' nij síi ran', qui'yaj so' a.

³ Gaa ne cuchi' doj síi fariseo rihaan Jesucristó, ne me rá nij so' cuta' nij so' cacun' xráa Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a. Che'é dan xná'anj nij so' man Jesucristó, cataj nij so':

—Sese ne chihan' 'yaj chana nica yo'o snó'o, rá snó'o yo', ne no xcúun so' quiri'ij so' man no' na' —taj nij so' a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Aj nayaa soj nana no rihaan danj Diose nana taj se vaa asij qui'yaj Diose chumii, ne qui'yaj Diose snó'o, ne qui'yaj Diose chana, ne vij roj so' me yuvii, qui'yaj Diose a. ⁵ Ne vaa yo'ó nana taj: “Che'é dan tanáj snó'o man rej so' do', man nii so' do', ne ve'é nacaj snó'o man chana nica so', ne ase vaa orún' yuvii ro', danj gaa roj so' adonj”. Danj taj danj Diose a. ⁶ Dan me se nuveé vij ran' yuvii me roj so' asij xcaj tuvi' roj so' a ma'. 'O se ase vaa orún' yuvii ro', vaa roj so' nanj adonj. Dan me se ma'an Diose qui'yaj xcaj tuvi' roj so', ne che'é dan ne nó xcúun a 'ó yuvii ca'ne' tanuu yuvii man roj so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo yo' a.

⁷ Gaa ne cataj nij síi fariseo:

—Che'é dan, me che'é cataj xna'anj Moisés se vaa naxcaj snó'o 'o yanj cataj xna'anj se vaa quiri'ij so' chana nica so', ne ca'vee quiri'ij so' man no' ga —taj nij so' a.

⁸ Ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Che'é se nichraj ndo'o nimán soj ro', che'é dan cataj xna'anj Moisés rihaan soj se vaa naxcaj soj yanj yo', ne quiri'ij soj nica soj a. Tzaj ne asij guun che'e Diose qui'yaj Diose man yuvij, ne ne vaa danj ma'. ⁹ Cuanō nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sese ne cotoj chana nica yo'o so' ga yo'ó chii, ne sese ri'ij rma'an so' man chana yo' ne xcaj so' man yo'ó chana, ne sí tumé ndo'o cacun' me ma'an so' nanj adonj. Veé ase vaa sí cotoj ga naj guun chana ro', vaa so' rihaan Diose nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

¹⁰ Gaa ne cataj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan so':

—Sese ne nó xcúún snó'o quiri'ij so' man chana nica so', ne taj che'é xcaj snó'o man chana ma'. Maan se sa' doj cavij sí ne un adonj —taj nij so' a.

¹¹ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Nuveé tucuanj canoco' cunudanj yuvij me nana ca'mii soj ma'. Maan se doj vaa nij yuvij canoco' tucuaán yo', qui'yaj Diose nanj ei. ¹² Dan me se vaa sí asij ca'ngaa so', danj na'vej rá so' xcaj so' man chana, tzaj ne vaa yo'ó so' uún, ne gaa me so' xnii, ne ta'aj nij sí xcoj ruvaa rá ne ma'an nij so' naqui'yaj capuú man ta'aj xnii, ne gaa achij xnii, gaa ne na'vej rá so' xcaj so' man chana gaa a man adonj. Dan me se vaa yo'ó so' uún, ne ca'vee nanj xcaj so' chana, tzaj ne maan se noco' ndo'o so' man Diose, ne me ndo'o rá so' guun chij Diose rihaan chumij nihánj, ne 'yaj suun ndo'o so', ne ne vaa ya'núj rihaan so' xcaj so' chana, rá so', gaa ne che'é dan na'vej inanj rá ma'an so' xcaj so' chana a

man adonj. Sese guun nucuaj yo'o so' canoco' so' tucuáan yo', ne ve'é canoco' so' tucuáan yo' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj me che'é caran' rá Jesucristó ni'yaj so' man ne'ej a

¹³ Gaa ne nicaj nij yuvii man nij ne'ej ca'na' nij yuvii rihaan Jesucristó a. Me rá nij yuvii cuta' Jesucristó ra'a so' raaj nij ne'ej, ne cachinj ni'yaj so' rihaan Diose che'é nij ne'ej yo' a. Tzaj ne cataj xna'anj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan nij yuvii se vaa ne nó xcúún nij ne'ej ca'na' nij ne'ej rihaan Jesucristó, taj nij so' a. ¹⁴ Tzaj ne cataj Jesucristó:

—Ca'ne' rá soj ca'na' nij ne'ej rihanj á. Se caráán soj chrej rihaan nij ne'ej mei. 'O se tucua' nij sí vaa danj ro', me rej yanj Diose uun chij Diose nanj adonj —taj Jesucristó a.

¹⁵ Gaa ne cuta' so' ra'a so' raaj nij ne'ej, gaa ne curihanj so' rej yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é yo'o sí me rá cayáán ga Diose nu' cavii nu' ca'anj a

¹⁶ Dan me se cuchi' yo'o sí tachruu yo' rihaan Jesucristó, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me suun sa' qui'yaj sunj, ne ca'vee cayánj ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ga maestro' —taj so' a.

¹⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Me che'é xná'anj so' manj che'é se sa' ga. 'O se orún' Diose vaa sa' á. Tzaj ne sese me rá so' cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj, ne cunó so' nij nana nocoo ya ya nana cataj xna'anj Diose rihaan ní' á —taj Jesucristó a.

18 —Me nana ga —taj síi tachruu yo', xná'anj so' man Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Nana nihánj a: “Se ticaví' so' yuvii ma'. Se cotoj so' ga chana nica yo'ó yuvii ma'. Se qui'yaj ituu so' si'yaj yo'ó yuvii ma'. Se nanó so' cuentó ne che'é yuvii ma'. ¹⁹ Caraa cochróo so' rihaan rée so' do', rihaan níi so' do' á. Ase vaa 'ee rá so' man ma'án so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á.” Yo' me nana cunó so' ei —taj Jesucristó rihaan síi tachruu yo' a.

²⁰ —Nu' nana yo' unoj adonj. Vaa yo'ó se vaa achiin qui'yáj na' —taj síi tachruu yo' rihaan Jesucristó a.

²¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Sese me rá so' cunuu sa' inanj nimán so', ne cavii so' ca'anj so', ne cutu'vee so' nu' si'yáa so', ne sa'anj quirí' so' ro', caxrii so' ston nij síi nique, ne cumán ndo'o si'yáa so' rej xta', qui'yaj Diose nanj ei. Ne dan me se ca'na' so', ne canocó' so' manj, ca'anj ní' á —taj Jesucristó a.

²² Dan me se cuno síi tachruu yo' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan so', ne ca'anj uun so', ne nanó ndo'o rá so' a. 'O se síi ru'vee me so', ne vaa ndo'o si'yaj so' a.

²³ Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so', cataj so':

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa sayuun uxrá vaa quisij síi ru'vee cayáán síi ru'vee ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj nanj adonj. ²⁴ Dan me se ne'en soj se vaa sayuun ndo'o vaa cachēn xcuu camelló rihaan yu'uj taj tacúún cúu nuvá, tzaj ne cuano nihánj me se cataj

xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ca'vee a doj cachēn xcuu yo' yu'uj taj tacúún cúú nuvá, ndaa rá se vaa sí ru'vee, ne se guun cachēn so' cayáán so' ga Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

²⁵ Dan me se cuno nij sí tucu'yón se-nānā Jesucristó nānā ca'mii so', ne caráya'anj uxrá nij so', cataj nij so':

—Che'é dan me se me sí guun nucuaj quinanii rihaan sayuun ga —taj nij so' a.

²⁶ Ni'yaj Jesucristó man nij so', ne cataj so':

—Se guun nucuaj yuvii quinanii ma'an nij yuvii rihaan sayuun ma'. Sayuun uxrá vaa rihaan nij so' nanj adonj. Tzaj ne xa' Diose me se ne sayuun a doj vaa rihaan so' a ma'. Canó rasuun ca'vee qui'yaj so' nanj adonj —taj so' a.

²⁷ Gaa ne cataj Pedró rihaan Jesucristó a:

—Ne núj ga. Aj tanáj núj nu' si'yaj núj, ne canoco' núj mán so' á. Daj quiran' núj ga —taj Pedró, xná'anj so' a.

²⁸ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Veé sí nocó' manj me soj, ne sí ca'née Diose nīcaj yu'unj man yuvii mej adonj. Ne ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa asa' cunuu naca chumii nihánj, ne asa' guun che'ej cayánj gunj sí rii ta'nga' rihaan chumii nihánj, ne cayáán chuvij nij soj ca'ne' soj cacun' che'é chuvij nij x'ne' nij yuvii israelitá adonj. ²⁹ Ne sí tanáj ve' tucúa tanáj tinúú tanáj ra'vij tanáj rej tanáj nii tanáj ta'níi tanáj yo'óo tanáj canoco' so' manj ro', uxrá doj rasuun quirī' uún so', ne cayáán so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj adonj. ³⁰ Tzaj ne que'ee nij sí guun

chij ndo'o rihaan chumiꞑ nihánj ro', guun nij so' síí noco' ei. Ne que'ee nij síí ne guun chij rihaan chumiꞑ nihánj me se guun chij nij so', qui'yaj Diose nanj adonj.

20

Cuentó nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Diose naru'vee Diose rihaan taran' ní sij yaj suun che'é so' a

¹ "Ase vaa qui'yaj 'o síí to'oj rej man ndo'o coj chruj uvá ro', danj qui'yaj Diose asa' guun chij Diose rihaan chumiꞑ nihánj adonj. Dan me se síí to'oj yo' ro', rej taxrej curihanj so' nano' so' síí qui'yaj suun rihaan to'óo so' rej man coj chruj uvá yo' a. ² Gaa ne yo'o ca'mii so' ga' nij síí qui'yaj suun rihaan to'óo so', se vaa 'o sa'anj denario go' so' che'é suun qui'yaj suun 'o 'o nij so' 'o güii, ne ca'née so' man nij so', qui'yaj suun nij so' rihaan to'óo so' a.

³ "Gaa ne aga' uun curihanj uún síí to'oj yo', ca'anj so' rihaan yu'vee, gaa ne quene'en so' doj snó'o nicun' ma'an uun rihaan yu'vee, ne taj vaj suun rihaan nij so' a. ⁴ Gaa ne cataj so' rihaan nij so': "Ca'anj soj qui'yaj suun soj rihaan to'ój ei. Naru'vee 'unj rihaan soj che'é nu' suun qui'yaj suun soj ei", taj so' rihaan nij mozó a. ⁵ Dan me se ca'anj nij snó'o yo' qui'yaj suun nij so' uún to'óo síí to'oj yo' a.

"Gaa ne caxuj do', aga' va'nuj do', curihanj uún síí to'oj yo', ne nari' so' doj síí qui'yaj suun rihaan to'óo so', ne ca'née so' man nij so' qui'yaj suun nij so' rihaan to'óo so' uún a.

6 "Gaa ne aga' 'un' curihanj uún sí to'oj yo', ne nari' so' doj sí nicun' ma'an rihaan yu'vee a. "Me che'é nicun' ma'an soj nu' güii nihánj ga. Taj vaj suun qui'yaj suun soj á", taj so', xná'anj so' man nij so' a. 7 "Maan se taj sí rqué suun man núj qui'yaj suun núj ma'", taj nij so' a. "Ca'anj soj qui'yaj suun soj rihaan to'ój ei", taj so' rihaan nij so' a.

8 "Veé dan, gaa ne nichrun' cata' güii tu'va quij, gaa ne ca'ne' sí to'oj yo' suun rihaan se-mozó so' sí tumé sa'anj se vaa naru'vee so' sa'anj rihaan nij sí qui'yaj suun rihaan to'óo so' yo' a. "Canacunj so' ca'na' nij sí qui'yaj suun yo', ne naru'vee so' rihaan nij so' á. Asino yaan naru'vee so' rihaan nij sí catúj suun aga' 'un', gaa ne naru'vee so' rihaan nij sí catúj suun rej na'yaan á", taj so' rihaan sí tumé sa'anj yo' a.

9 "Dan me se asino yaan ca'na' nij sí catúj naa aga' 'un' rihaan sí tumé sa'anj, ne 'o sa'anj denario quiri' 'o 'o nij so' a. 10 Gaa ne ca'na' nij sí catúj suun rej na'yaan rihaan sí tumé sa'anj yo' a. Nocoqoj sa'anj quiri' nij so', rá nij so', tzaj ne veé danj 'o sa'anj denario quiri' 'o 'o nij so' uún a. 11 Nicaj nij so' sa'anj, gaa ne guun che'e nij so' ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' sí to'oj yo', 12 gaa ne cataj nij so': "Sí nihánj me se orún' orá guee qui'yaj suun nij so', tzaj ne 'o cuyaan naru'vee so' rihaan nij so' ga núj, ne qui'yaj suun núj nu' güii, ne go' uxrá naán xráá núj á", taj nij so' rihaan sí to'oj yo' a. 13 Gaa ne sí to'oj yo' cataj rihaan yo'o tuvi' nij mozó: "Ne tayunj mán so', man tinuj. Maan se aj ca'mii ní che'é se vaa qui'yaj suun so' che'é 'o sa'anj denario che'é 'o güii a. 14 Nacaj so' sa'anj

qui'yaj canaán so', ca'anj so' á. Maan se inanj me raj cuyaan naru'vej rihaan soj nanj adonj. ¹⁵ Ne nó xcúnj qui'yáj se vaa rii nimanj, rá so' na'. Xcoj ruvaá rá so', che'é se qui'yáj se luj rihaan tuví' so' na'", taj síí to'oj yo' rihaan síí qui'yaj suun rihaan to'óó so' a.

¹⁶”Dan me se ase vaa qui'yaj síí to'oj yo' ro', danj qui'yaj uún Diose che'é nij síí 'yaj suun che'é Diose nanj adonj. Che'é dan nij síí ne guun chij rihaan chumií nihánj me se xta' ro', guun chij nij so' a. Ne nij síí guun chij ndo'o rihaan chumií nihánj me se xta' ro', guun nij so' síí noco', qui'yaj Diose nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa síj va'nuj cataj xna'anj Jesucristó se vaa cavi' so' ne cunuú i'na' uún so' a

¹⁷ Gaa ne cavii Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne ca'anj chuvij nij síí tucu'yón se-nana so' ga so', qui'yaj so' a. Veé asij vaj orún' cha'nuj nij so' ga Jesucristó chrej, ne ca'mii Jesucristó rihaan nij so', cataj so':

¹⁸ —Nihánj me ca'anj ní' chuman' Jerusalén, ne quita'aa nii manj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij, ne nago' nii manj rihaan nij xrej ata suun nocoó doj do', rihaan nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvij do' a. Ne cuta' nij so' cacun' xráj, ne cataj nij so' se vaa cavi' 'unj a. ¹⁹ Gaa ne nago' nij so' manj rihaan nij síí yaníj, ne ca'nga' nacoó nij síí yaníj quene'en nij so' manj, ne go' nij so' quartá xráj, ne cachron nij so' manj rihaan rcutze a. Gaa ne cachen va'nuj güii,

gaa ne cunu i'na' uún 'unj, qui'yaj Diose ei —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachín ni'yaj nii sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', se vaa cata roj so' suun sa' doj qui'yaj Jesucristó a

²⁰ Gaa ne cuchi' nii sí cu'naj Jacobo do', sí cu'naj Juan do', rihaan Jesucristó, ne ta'níí sí cu'naj Zebedeo me uún roj so' a. Dan me se cuchi' nij ta'nij no' rihaan Jesucristó, gaa ne canicun' ruj no' rihaan Jesucristó, ne cataj no' se vaa vaa se cachin' ni'yaj no' rihaan so', rá no' a.

²¹ —Me se achiin mán so' ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man no' a.

Ne cataj no':

—Cataj xna'anj so' se vaa asa' guun chij so' rihaan chumi' nihánj, ne quitaj roj ta'nij x'núú so', ne cata roj so' suun sa' doj qui'yáá so' á. Dan me se yo'ó so' cayáán rej nuva' so', ne yo'ó so' cayáán rej nichruún so', ne quirii ta'nga' roj so' ga so', cataj so', raj a —taj chana yo' a.

²² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj tinuj roj so' a:

—Ne ne'en roj soj me rasuun cachín ni'yaj roj soj rihanj nihánj a ma'. 'Q se guun nucuaj roj soj quirán' roj soj sayuun ndaa vaa quirán' 'unj na' —taj Jesucristó, xná'anj so' a.

—Guun nucuaj rój nanj adonj —taj roj so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Ya ya quirán' soj sayuun gaj nanj á. Tzaj ne ne nó xcúnj cataj xna'anj 'unj me sí cayáán x'núú 'unj rej nuva' 'unj do', rej nichrunj do', ma'. Orún' Réj

sí nicun' xta' cataj xna'anj me sí quirii ta'nga' gaj nanj adonj —taj Jesucristó a.

²⁴ Gaa ne cuno yo'ó chi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó se vaa ca'mii roj tinuj roj so' rihaan Jesucristó, ne ca'maan rá nij so' ni'yaj nij so' man roj so' a. ²⁵ Gaa ne canacúún Jesucristó man cunudanj nij so' se vaa ca'na' nij so' rihaan so', ne cataj so':

—Ne'en soj se vaa nij sí atá suun man rihaan chumii nihánj me se rii ta'nga' uxrá nij so' rihaan tuvi' nij so' nanj adonj. ²⁶ Tzaj ne se gaa danj sca'núj nij soj a ma'. 'Q se sese me rá nij soj guun chij nij soj rihaan tuvi' nij soj, ne guun nij soj sí qui'yaj suun rihaan taran' tuvi' nij soj, ²⁷ ne ase vaa mozó ro', danj gaa xa' nij soj rihaan taran' tuvi' nij soj nanj adonj. ²⁸ Dan me se ca'née Diose manj nicaj yu'unj 'unj man yuvii, tzaj ne ne ca'na' 'unj ne guun nij yuvii mozó rihanj ma'. 'Q se ca'ná' 'unj qui'yaj suun ma'anj rihaan nij yuvii nanj adonj. Ne ca'ná' 'unj nayon ma'anj rihaan yuvii ne cavii' 'unj che'é cacun' atá nij so', gaa ne cavii sa' uxrá nij so', qui'yáj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa naxra' rihaan vij sí tuchrii, qui'yaj Jesucristó a

²⁹ Gaa ne cavii nij so' chuman' Jericó, ne cachée ndo'o yuvii xcó Jesucristó a. ³⁰ Ne vaa vij sí tuchrii ne tu'va chrej, ne cuno roj so' cuentó se vaa cachén Jesucristó rej ne roj so' a. Che'é dan caguáj roj so', cataj roj so':

—Ya ya ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Señor. Cunuu 'ee rá so' man rój ei —taj roj so' a.

³¹ Tzaj ne:

—Dínj tu'va roj soj á —taj nij yuvii rihaan roj so' a.

Tzaj ne doj a nucuaj caguáj roj so', cataj roj so':

—Ta'níi ta'nij si'no síi cu'naj David síi cane gaa naá mé so', Señor. Cunuu 'ee rá so' man rój ei —taj uún roj so' a.

³² Gaa ne canicun' Jesucristó, ne canacúún Jesucristó man roj so' se vaa ca'ná' roj so' rihaan so', ne cataj so':

—Daj qui'yáj man roj soj, rá roj soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man roj so' a.

³³ —Cunuu sa' rihaan rój, rá rój, Señor —cataj roj so' a.

³⁴ Gaa ne cunuu 'ee rá Jesucristó man roj so', ne cuta' Jesucristó ra'a Jesucristó rihaan roj so', gaa ne veé maan orá dan cunuu sa' rihaan roj so' nanj adonj. Gaa ne ca'anj roj so' ga Jesucristó a.

21

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa catúj Jesucristó chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne cuchi' Jesucristó cuchi' nij síi tucu'yón se-nana so' cuchi' tu'va chuman' cu'naj Betfagé a. Naj chuman' yo' tacóo quij cu'naj Quij man Chruun Olivó, ne nichrun' naj chuman' Jerusalén ga chuman' cu'naj Betfagé yo' a. Gaa ne ca'née Jesucristó man vij tuvi' nij síi tucu'yón se-nana so' ca'anj roj so' rque chuman' yo', ² ne cataj so' rihaan roj so' a:

—Catuu roj soj chuman' nihánj, chuman' naj rihaan ní', ne nari' nu' roj soj yo'o burró chana numii, ne vaa ta'níi xo' burró le'ej ya'anj nicun' ga xo' adonj. Nache roj soj man burró chana yo', ne nicaj roj soj man roj xo' ca'na' roj soj rihaan 'unj á. ³ Ne sese xna'anj nii man roj soj me che'é nache roj soj burró, ne cataj roj soj: “Síi 'nij ra'a man ní' achiin xcuu nihánj rihaan chuguanj”, cataj roj soj, gaa ne nu' ca'nej nij so' man roj xcuu ca'na' roj xcuu ga roj soj ei —taj Jesucristó rihaan roj so' a.

⁴ Dan me se nu' yo' qui'yaj Jesucristó, qui'yaj guee so' ndaa vaa taj síi nata' se-nana Diose gaa naá a. Ne síi nata' yo' ro', cataj so': ⁵ “Dan me se cataj xna'anj soj rihaan nij síi man chuman' Jerusalén se vaa xcax nij so' cuentá se vaa ca'na' síi guun chij rihaan nij so' adonj. Dan me se síi nica' nimán me so', quitaj so' xráá burró a. Dan me se quitaj so' xráá ta'níi xcuu 'yaj suun nanj adonj”, taj síi nata' yo' a.

⁶ Dan me se ca'anj roj síi tucu'yón se-nana Jesucristó, ne qui'yaj roj so' nu' ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan roj so' a. ⁷ Dan me se nicaj roj so' man roj ta'nij roj burró chana yo' ca'anj roj so' rihaan Jesucristó, ne cuta' roj so' yatzíj xráá roj xcuu, ne cavii Jesucristó a. ⁸ Ne que'ee nij yuvii cuchruj yatzíj sagan' nij yuvii rá chrej, ne ta'aj nij tuvi' nij so' ro', ca'ne' ra'a chruun, ne caraa nij so' rá chrej, cachee roj burró yo' rihaan yatzíj do', rihaan ra'a chruun do' a. ⁹ Ne man uxrá yuvii quitáa yaan rihaan Jesucristó, ne man uxrá yuvii noco' rej xco Jesucristó a. Ne caguáj nij yuvii, cataj nij yuvii:

—Caraa guee ní' rihaan ta'núí ta'nij si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá nanj á. Cunaj ndo'o vaa ca'na' síí ca'néé síí 'nij ra'a man ní' adonj. Se luj ndo'o me 'yaj Diose che'é ní' á. Caraa guee ní' rihaan Diose síí nicun' xta' ei —taj nij yuvij, caguáj nij yuvij a.

¹⁰ Dan me se catúj Jesucristó chuman' Jerusalén, ne caráya'anj taran' nij yuvij man chuman' yo', ne cataj nij so':

—Me síí atúj chuman' ga —cataj nij síí man chuman' Jerusalén, xná'anj nij so' man nij yuvij atúj chuman' Jerusalén a.

¹¹ —Síí nihánj me Jesucristó síí cavii chuman' Nazaret chuman' naj estadó Galilea, ne síí nata' se-nana Diose me so' adonj —taj nij yuvij catúj chuman' Jerusalén, ni'yaj nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa quirii Jesucristó man nij yuvij tu'vej rasuun man rá nuvií nocoo a

¹² Gaa ne catúj Jesucristó rá nuvií nocoo, gaa ne quirii so' man taran' nij síí tu'vej rasuun do', man taran' nij síí quiránj rasuun man rá nuvií do' a. Ne tiguúj ra'a so' nij chruun mesá natuná nii sa'anj rihaan, ne tiguúj ra'a so' chruun xlá taj nij síí tu'vej cha'aan a. ¹³ Gaa ne ca'mii so' rihaan nij so', cataj so':

—Danj Diose taj se vaa tucúa Diose rej na'víj yuvij rihaan Diose me nihánj á. Tzaj ne guun tucúa síí ituu man tucúa Diose nihánj, qui'yaj soj nanj á —taj Jesucristó a.

¹⁴ Gaa ne catúj síí tuchrii catúj síí rengo catúj rá nuvií, ne nahuun sa' nij so', qui'yaj Jesucristó a.

15 Ne man xnii catúj rá nuvií, ne caguáj nij xnii cataj nij xnii:

—Caraa guee ní' rihaan síí nihánj ta'níí ta'nij si'no síí cu'naj David síí cane gaa naá ei —taj nij xnii a.

Ne vaa xrej atá suun nocoo doj vaa síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés vaa, ne quene'en nij so' nu' suun sa' qui'yaj Jesucristó rá nuvií, ne cuno nij so' nana caguáj nij xnii a. Gaa ne ca'maan rá nij so',
16 ne cataj nij so':

—Unó so' nana aguáj xnii nihánj na'. Me che'é a'vej so' caguaj xnii danj ga —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

Ne cataj Jesucristó:

—Unó 'unj ei. Me che'é na'vej rá nij soj ca'mii xnii danj ga. Ne ni'yaj soj, ne Diose ca'neé nana vaa danj nimán xnii ca'mii xnii danj a. Me che'é ne nayaá nij soj nana no rihaan danj Diose ga. Ése gaa naá, ne ca'mii yo'o so' rihaan Diose, cataj so' se vaa ve'é ca'mii xnii do', ve'é ca'mii ne'ej utzii too do', rihaan Diose, qui'yaj ma'an Diose, taj nana no rihaan danj Diose a —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

17 Gaa ne tanáj Jesucristó man nij so', ne curihanj so' chuman' Jerusalén, ne ca'anj so' chuman' Betania, ne caran' so' 'o yan' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canacoo 'o chruun man chruj higó, qui'yaj Jesucristó a

18 Rej ranga' cavii uún Jesucristó ca'anj so' chuman' Jerusalén, ne na'aan rque so' a. 19 Gaa ne quene'en so' 'o chruun man chruj higó nicun' tu'va chrej, ne ca'anj so' tacóo chruun yo', tzaj ne

taj vaj a 'ó chruj higó ne quirí' so' a ma'. Maan nanj coj uun táá raá chruun yo' a. Gaa ne ca'mii so' rihaan chruun yo', cataj so':

—Daj chihaa míj se cumán chruj raá so' ma' —taj Jesucristó a.

Ne nu' ca'mii so' ga chruun, ne maan orá dan canaco chruun man chruj higó yo' a. ²⁰ Gaa ne caráya'anj nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó, quene'en nij so' se vaa quiran' chruun yo' a. Ne cataj nij so':

—Asa' ca'vee nu' naco chruun nihánj cuano ga —taj nij so', caráya'anj nij so' a.

²¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa sese se guun vij rá soj ne yo'o cuchuman rá soj, ne doj a qui'yaj soj vaa güii, se vaa qui'yáá 'unj man chruun nihánj a adonj. Dan me se cataj xna'anj nij soj rihaan quij xcaan yo' se vaa curihanj quij rej nicun' quij ne ca'anj nij quij rque na ya'anj, ne ya ca'anj nij yo' rque na ya'anj, qui'yaj soj adonj. ²² Ne nu' se vaa cachinj ni'yaj soj rihaan Diose ro', rque Diose rihaan soj, sese ya ya cuchuman rá soj nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa xná'anj nii man Jesucristó me síí ca'ne' suun rihaan so' qui'yaj so' ndaa vaa 'yaj so' a

²³ Gaa ne catúj Jesucristó rá nuvíí, ne tucu'yón so' nana man nij síí man rá nuvíí yo' a. Gaa ne cuchi' nij xrej atá suun noco doj do', nij síí uun chij rihaan nij yuvij do', rihaan so', ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me sí ca'ne' suun rihaan so' qui'yáá so' ndaa vaa 'yáá so' ga —taj nij so' a.

²⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne vaa yo'o nana xna'anj 'unj man nij soj, ne sese ya cataj xna'anj nij soj nana yo' rihanj, ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj me sí ca'ne' suun rihanj a. ²⁵ Dan me se me sí ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, rá soj ga. Ma'an Juan cavii raá na'. Ase Diose cataj xna'anj rihaan so' xa'. Cataj xna'anj nij soj rihanj á —taj Jesucristó a.

Gaa ne nuchruj raá ndo'o nij so' ga tuvi' nij so', cataj nij so':

—Sese cataj ní' se vaa Diose ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij, ne cataj Jesucristó rihaan ní' me che'é ne cuchuman rá ní' nana ca'mii Juan, cataj so' a. ²⁶ Tzaj ne sese cataj ní' se vaa nuveé sjj ca'ne' Diose suun rihaan me sí cu'naj Juan, ne ca'maan rá nij yuvij, ne quiran' ní' sayuun, qui'yaj nij yuvij nanj á. 'O se nij yuvij me se sí ca'neé Diose nata' se-nana Diose me sí cu'naj Juan, rá cunudanj nij yuvij nanj á —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

²⁷ Gaa ne cataj nij so' rihaan Jesucristó:

—Ne ne'en núj me sí ca'ne' suun rihaan sí cu'naj Juan cuta' ne so' man yuvij ma' —taj nij so' a.

—Che'é dan se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj me sí ca'ne' suun rihanj qui'yáj ndaa vaa 'yá ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é roj ta'nú' 'o so' a

28 Gaa ne nanó Jesucristó cuentó nihánj cuno nij so' a:

—Ne daj vaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj, rá soj ga. Vaa vij ta'níi 'o so' a. Ne cuchi' so' rihaan yo'o ta'níi so', cataj so': “Cuan' cavii so' qui'yaj suun so' rque naa chruj uvá, rej”, taj so' rihaan ta'níi so' a. 29 “Se ca'anj 'unj ma”, taj xnii yo' rihaan rej so' a. Tzaj ne orá nii doj naqui'yaj nica' so' nimán so', ne ca'anj qui'yaj suun so' a. 30 Gaa ne cuchi' rej xnii rihaan yo'ó ta'níi so', ne cataj xna'anj so' se vaa ca'anj xnii yo', qui'yaj suun yo' a. “Ca'anj 'unj, ataj”, taj so' rihaan rej so' a. Tzaj ne ne ca'anj so' qui'yaj suun so', ne tiha' so' man rej so' a. 31 Ne me ta'níi snó'o yo' cuno sa' rihaan so', rá soj ga —taj Jesucristó, xna'anj Jesucristó man nij so' a.

—Xnii ca'anj qui'yaj suun ro', cuno ya so' rihaan rej so' ei —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj cuano se vaa nij síi tiha' yu'unj man yuvií che'é puextó do', nij chana niha' rá ga chii do', quitaj yaan rihaan soj catuú nij so' rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumií nihánj, ne quinaj xcó nij soj adonj. 32 'O se cuchi' síi cu'naj Juan rihaan nij soj, ne tucu'yón so' rihaan nij soj daj qui'yaj soj cuno sa' soj rihaan Diose, tzaj ne ne cuchuman rá nij soj nana ca'mii so' ma'. Tzaj ne nij síi tiha' yu'unj man yuvií che'é puextó do', nij chana niha' rá ga chii do', cuchumán rá nana ca'mii Juan nanj adonj. Ne quene'en soj se vaa cuchumán rá nij so', tzaj ne ne nuchran' nimán soj, ne ne cuchuman rá ma'an soj ma'.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é yuvii chí'ii 'yaj suun rihaan yo'óo a

³³”Ne cunō uún nij soj yo'ó cuentó nihánj á. Dan me se vaa yo'ō sít to'oj, ne cuchruj so' yo'ō naa chruj uvá, ne qui'yaj so' chingá nu' anicaj tu'va naa yo', gaa ne gáán so' yu'uj rej xtun' chruj uvá ne cavii na, ne cune' so' 'ō ve' nata' cayáán nij sít cūtumé naa yo' a. Gaa ne tanáj so' man naa yo' rihaan sít qui'yaj suun naa yo', ne curihañj so' ca'anj so' gan' a. ³⁴ Cachén doj yavii, ne quisij yavii cuta nii chruj uvá, ne ca'néé sít xnaa yo' man yo'ó ta'aj nij se-mozó so' rihaan nij sít nuu tumé xnaa so' a. Me rá so' ca'na' nīcaj yo'ó nij se-mozó so' doj chruj uvá rihaan ma'an so' a. ³⁵ Gaa ne quita'aa nij sít nuu tumé naa man yo'ó nij mozó cuchi' uún a. Dan me se go' uxrá nij so' chruun xráa yo'ō mozó yo', ne ticavi' nij so' man yo'ó mozó yo', ne go' uxrá nij so' yahij man yo'ó mozó yo' ne yuun che'e cavi' so' nanj adonj. ³⁶ Gaa ne ca'néé uún sít xnaa yo' man yo'ó danj mozó ca'anj uún rej naj xnaa so' a. Tzaj ne nij sít nuu tumé naa ro', yo'ó danj qui'yaj uún nij so' man uún nij sít cuchi' uún a. ³⁷ Veé dan, gaa ne ca'néé sít xnaa yo' ta'níi so' rej man nij sít nuu tumé xnaa so' a. “Caraa cochroj nij sít tumé naa rihaan ta'nij sese ca'anj ta'nij saj xee”, taj sít xnaa yo' a. ³⁸ Tzaj ne quene'en nij sít tumé naa man ta'níi sít xnaa, ne cataj nij so': “Sít nihánj me sít guun sít xnaa naa nihánj vaa güii ei. Che'é dan ticavi' ní' man so', ne vaa güii, ne guun xnaa ma'an ní' man naa nihánj chuguñj”, taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a. ³⁹ Gaa ne quita'aa nij so' man ta'níi sít xnaa yo', ne quirii nij so' xe', ne ticavi' nij so'

man ta'núí síí xnaa adonj. ⁴⁰ Ne vaa güüi, ne ca'na' uún síí xnaa yo', ne daj qui'yaj so' man nij síí nuu tumé xnaa so', rá nij soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij xrej do', man nij síí uun chij do' a.

⁴¹ —Qui'yaj ndo'o síí xnaa yo' sayuun man nij síí chi'ij 'yaj suun xnaa so', ticavj' so' man nij so' nanj á. Ne tacuachén so' xnaa so' rihaan yo'ó síí tumé xnaa so', ne yavii cuta nii chruj uvá ro', ve'é rque nij so' chruj yo' rihaan síí xnaa yo' nanj adonj —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

⁴² Gaa ne cataj Jesucristó:

—Me che'é ne nayaá nij soj nana nihánj nana no rihaan danj Diose ga: “Yuvej qui'íj nij síí cune' ve' ro', guun yuvej sa' doj rihaan cunudanj nij yuvej man tacóo ve' yo' nanj adonj. Ma'an síí 'nij ra'a man ní' qui'yaj yo', ne cunaj uxrá vaa yo', rá ní' á”, taj danj Diose a. ⁴³ Che'é dan cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan nij soj se vaa ca'nee Diose se-suun soj suun guun chij ga Diose rihaan chumii nihánj, gaa ne cune' Diose man yo'ó yuvij se vaa guun chij yo'ó nij yuvij rihaan chumii nihánj ga so', ne ve'é qui'yaj yo'ó nij yuvij yo' nu' se vaa me rá Diose qui'yaj nij so' nanj á. ⁴⁴ Ne yuvej yo' me se ase vaa yuvej yo' vaa 'unj, ne ase vaa yuvij tíxé yuvej yo' vaa yuvij na'vej rá cunó rihaan 'unj, ne uxrá quiran' nij so' sayuun nanj adonj. Ne ase vaa yuvij quiniy yuvej yo' xráa vaa nij yuvij qui'yáa 'unj sayuun man, ne yuun che'e quina'vij nij so' nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó a.

⁴⁵ Dan me se cuno nij xrej ata suun nocoo doj cuno nij síí fariseo cuno cuentó nanó Jesucristó,

ne quene'en nij so' se vaa che'e ma'an nij so' me cuentó nanó Jesucristó a. Ase vaa nij síi nuu tumé naa vaa ma'an nij so' ni'yaj Jesucristó, ne quene'en nij so' se vaa che'é dan nanó Jesucristó cuentó yo' a. ⁴⁶ Gaa ne nanó rá nij so' daj gaa quita'aa nij so' man Jesucristó, tzaj ne cuchu'vi' nij so' ni'yaj nij so' man nij yuvii a. 'O se síi nata' se-nana Diose me Jesucristó, rá nij yuvii a.

22

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é nij síi catuu rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj a

¹ Gaa ne ca'mii uún Jesucristó, nanó so' doj cuentó rihaan nij so', cataj so':

² —Ase vaa qui'yaj yo'o síi nicaj suun rey ro', danj qui'yaj uún Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj ei. Dan me se síi nicaj suun rey yo' me se qui'yaj so' cha'anj che'é ta'nú' so' síi nara'aa, ³ ne vaa yuvii navij rá cha'anj ga so', ne ca'née so' se-mozó so' ca'anj nij so' rihaan nij yuvii, cataj xna'anj se-mozó so' rihaan nij yuvii se vaa ca'na' nij so' tucua' so' navij rá nij so' cha'anj nara'aa yo', tzaj ne ne ca'vej nij yuvii yo' ca'na' nij so' tucua' síi nicaj suun rey a. ⁴ Gaa ne ca'née uún so' man doj se-mozó so' rihaan nij síi navij rá cha'anj ga so', ne ca'née so' nana rihaan nij yuvii yo' se vaa aj qui'yaj chuvii so' cha' ni'yanj nij so' do', se vaa aj ticavi' so' scúj aj ticavi' so' scúj le'ej ramii ndo'o aj ticavi' so' do', se vaa aj vaa chuvii nu' rasuun qui'yaj so' a. Che'é dan ca'na' nij so', ne navij rá

nij so' cha'anj ga so', ne che'é dan ca'néé so' nana rihaan nij sí navij rá cha'anj ga so' a.

⁵”Tzaj ne ne ca'na' a 'ó nij so' a ma'. Maan se ta'aj nij so' ca'anj qui'yaj suun xnaa nij so', ne yo'ó ta'aj nij so' ca'anj cutu'vee rasuun rihaan yuvii uún a.

⁶Ne yo'ó nij so' quita'aa man nij se-mozó sí nicaj suun rey, ne qui'yaj chi'ii nij so' man mozó yo', ne ticavi' nij so' man mozó nacúún man nij so' a.

⁷Gaa ne ca'maan ndo'o rá sí nicaj suun rey yo', ne ca'néé so' man nij se-tanu so' ca'anj ticavi' nij so' man sí ticavi' man se-mozó so' a. Cuchi' nij tanuu rihaan nij sí ticavi' man mozó yo', ne ticavi' nij tanuu man nij so', ne caxríj ya'an nij tanuu man se-chuman' nij so', ne cacaa nu' chuman' yo' a.

⁸”Gaa ne ca'mii sí nicaj suun rey rihaan nij se-mozó so', cataj so': “Sij qui'yaj chuvii ní' navij rá ní' cha'anj, tzaj ne nij sí me rá 'unj navij rá cha'anj gaj me se nuveé sij sa' me nij so' a ma'. Ne nó xcúún nij so' ca'na' nij so' ma'. ⁹Che'é dan ca'anj soj rej nuná tuvi' chrej, ne naj guun yuvii nari' soj ro', cataj xna'anj soj rihaan yuvii yo' se vaa ca'na' nij so' navij rá nij so' cha'anj ga ní' á”. Danj ca'mii so' rihaan se-mozó so', ¹⁰gaa ne curihaanj nij mozó, ne naqui'yaj chre' nij so' man cunudaanj nij yuvii nari' nij so' rá chrej, ne dan me se ta'aj nij yuvii yo' me sí chi'ii, ne ta'aj nij yuvii yo' me sí sa' a. Dan me se quisíj caraa nu' ve' canuû cha'anj, gaa ne ca'anj cayáán taran' nij yuvii rihaan mesá cha ni'yánj nij so' a.

¹¹”Gaa ne catúj sí nicaj suun rey yo' rá ve' chá ni'yánj nij so', ne quene'en so' man yo'ó so', se vaa nuvi' yatzíj nuu nij sí navij rá cha'anj nara'aa nuû so' a. ¹²Gaa ne ca'mii sí nicaj suun rey rihaan

so', cataj so': "Me che'é catúj so' rá ve' nihánj ve' anuû cha'anj, ne nuvi' yatzíj nara'aa nuû so', ga tinu'", taj so' a. Ne guun na'aj so', ne ne ca'mii so' a. ¹³ Gaa ne ca'ne' síí nicaj suun rey yo' suun rihaan nij se-mozó so', cataj so': "Numíj soj tacóó síí nihánj numíj soj ra'a síí nihánj numíj soj, ne quiri'ij soj man so' xe' ca'anj so' rej rmi' á", taj síí nicaj suun rey yo' a. Rej rmi' yo' me se yo' me rej ta'vee ndo'o yuvií ne ndaa chá ruj yuvií cúú yan' yuvií adonj. ¹⁴ Q se nacúún Diose man uxrá yuvií ca'na' nij yuvií cayáán nij yuvií ga so', tzaj ne doj vaa nij yuvií narií Diose cane ga so' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é puextó go' ní' rihaan gobiernó ne che'é se rque ní' rihaan Diose do' a

¹⁵ Gaa ne curihanj nij síí fariseo, ne nuchruj raa nij so' ga tuvi' nij so' daj qui'yaj nij so' cuta' nij so' cacun' xraá Jesucristó che'é nana ca'mii Jesucristó a. ¹⁶ Gaa ne ca'née nij so' man nij síí tucu'yón se-nana ma'an nij so' do', man nij síí noco' man síí cu'naj Herodes do', cuchí' nij so' rihaan Jesucristó a. Ne cataj nij so' rihaan Jesucristó a:

—Ne'en núj se vaa nana ya inanj a'mii so', ne ya tucu'yón so' rihaan yuvií daj qui'yaj yuvií canoco' yuvií man Diose, maestro. Ne ne chu'ví' so' ni'yaj so' man nij yuvií daj cataj yuvií ma'. Ne 'o' cyaan vaa nu' yuvií rihaan so' chuguanj. ¹⁷ Che'é dan cataj xna'anj so' rihaan núj daj qui'yaj yuvií, rá so' á. No xcuún yuvií go' yuvií puextó rihaan síí nicaj suun cu'naj César na'. Ase se go' yuvií xa' —taj nij so', xná'anj nij so' nana tiha' yu'unj man Jesucristó a.

18 Tzaj ne quene'en Jesucristó se vaa me rá nij so' qui'yaj chi'ii nij so' man so' a. Che'é dan cataj so':

—Me che'é me rá soj tihá' yu'unj soj manj ne cutá' soj cacun' xráj ga. 'Q se síi tihá' yu'unj man yuvií me soj, ne quiij vaa nimán soj adonj.
19 Tihaan soj rihanj daj vaa sa'anj o' nii che'é puextó á —taj Jesucristó rihaan nij síi me rá tihá' yu'unj yo' a.

Gaa ne nano' nij so' sa'anj aga' o' yuvií che'é puextó, ne tihaan nij so' sa'anj aga' yo' rihaan Jesucristó a.

20 —Me síi nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga. Ne me síi se-chuvií nó rihaan sa'anj aga' nihánj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij síi me rá tihá' yu'unj yo' a.

21 —Síi nicaj suun cu'naj César me nó rihaan sa'anj aga' yo', ne nó se-chuvií so' rihaan sa'anj ei —taj nij so' a.

Gaa ne cataj Jesucristó:

—Che'é dan go' soj si'yaj síi nicaj suun cu'naj César rihaan ma'an so', ne rque soj si'yaj Diose rihaan Diose á —taj Jesucristó a.

22 Dan me se cuno nij so' nana ca'mii Jesucristó, ne ca'anj rá nij so', ne tanáj nij so' man Jesucristó, ca'anj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya cunuu i'na' uún nij síi cavi' a

23 Ne corá cuchi' doj nij síi saduceo rihaan Jesucristó a. Nij síi saduceo ro', a'mii nana nihánj se vaa daj chihaa mój se cunuu i'na' uún yuvií asa'

cavi' yuvi, taj nij so' a. Dan me se xná'anj nij so' man Jesucristó, ²⁴ ne cataj nij so' nana nihánj a:

—Cataj xna'anj sí cu'naj Moisés nana nihánj cunó ní a: “Sese cavi' yo'o so', ne sese taj vaj ta'ní so', ne no xcuún tinúú so' xcaj tinúú so' man choco' so' chana quináj, ne cotoj tinúú sí cavi' ga choco' so', ne cuchruj no' ne'ej, ne guun ta'nij sí cavi' man ne'ej yo', ne cunuú ne'ej yo' rihaan to'óó sí cavi' yo' a”, taj sí cu'naj Moisés gaa naá, maestro. ²⁵ Dan me se vaa chij nij tinuj 'o nij so' ne ga núj a. Sí chava' ro', xcaj man chana, tzaj ne cavi' so', ne taj vaj ne'ej cuchruj chana nica so', qui'yaj so', ne che'é dan quináj uun chana yo', ne che'é dan xcaj scue'ee sí cavi' yo' man choco' so' a. ²⁶ Tzaj ne cavi' so' uún, ne quináj uun chana xcaj scue'ee so' uún, ne veé dan me se xcaj chij nij tinuj nij so' man chana yo', tzaj ne cavi' taran' nij so' nanj á. ²⁷ Síj, gaa ne cavi' ma'an chana yo' uún, ²⁸ ne dan me se asa' cunuu i'na' uún nij sí cavi', gaa ne me nij tinuj nij so' nica man chana yo', rá so' ga. 'O se gaa vaa i'na' nij so', ne nica taran' nij tinuj nij so' guun orún' no' a —taj nij sí saduceo, xná'anj nij so' man Jesucristó a.

²⁹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Ne ne'en uxrá soj ma'. 'O se ne ne'en soj me taj danj Diose, ne ne ne'en soj sese nucuaj ndo'o Diose a. ³⁰ 'O se asa' cunuu i'na' uún nij sí cavi', ne se xcaj tuvi' nij so' a ma'. 'O se ase vaa yáán nij se-mozó Diose rej xta' ro', danj gaa cayáán nij so' nanj adonj. ³¹ Gaa ne cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj gaa quene'en soj se vaa ya ya cunuu i'na' uún yuvi asa' cavi' yuvi ei. Ataa naya soj nana nihánj

nana ca'mii ma'an Diose na'. Dan me se se-nana Diose taj: ³² “Diose sí noco' nij sí man gaa naá sí cu'naj Abraham do', sí cu'naj Isaac do', sí cu'naj Jacob do', mej a.” Danj ca'mii Diose che'é nij sí man gaa naá yo' a. Dan me se nuveé se-Diose nij xngá me Diose ma'. Inanj nij sí vaa i'na' a'vee noco' man Diose nanj adonj. Che'é dan, nda' se sí cane gaa naá me va'núj nij so', tzaj ne vaa i'na' nij so' rihaan Diose nanj ei —taj Jesucristó a.

³³ Dan me se cuno nij yuvij nana ca'mii Jesucristó, gaa ne guun niha' uxrá rá nij so' se vaa ve'é uxrá tucu'yón so' a.

Nana nihánj taj xna'anj me nana me nana nocoj doj cunó ní a

³⁴ Dan me se cuchí' nana rihaan nij sí fariseo se vaa sa' uxrá ca'mii Jesucristó rihaan nij sí saduceo ne taj vaj nana nari' nij sí saduceo ca'mii uún nij so' rihaan Jesucristó ma'. Gaa ne cunuu chre' nij sí fariseo nuchruj raa nij so' daj qui'yaj ma'an nij so' a. ³⁵ Gaa ne xná'anj yo'o tuvi' nij so' yo'o nana man Jesucristó, quene'en so' sese guun nucuaj Jesucristó cataj xna'anj Jesucristó nana yo' a. Dan me se cataj so':

³⁶ —Me nana cataj xna'anj Moisés me nana nocoj ndo'o nana cunó uxrá ní ga —taj so', xná'anj so' a.

³⁷ Gaa ne cataj Jesucristó:

—“Ndaa nimán yá so' guun rá so' ni'yaj so' man Diose sí 'nij ra'a man ní', ne yo'o ndaa cúu yave mán so' cuchuman rá ni'yaj man Diose nanj adonj”. ³⁸ Ne nihánj me ya nana uun chij ya nanj ei. ³⁹ Ne ase vaa nana yo', danj vaa yo'ó nana

nihánj nana me rá Diose cunō uún ní' a: “Adi' se 'ee rá so' man ma'án so' ro', danj gaa 'ee rá so' man tuví' so' á”. ⁴⁰ 'O cyaan a'mii roj nana nihánj ga nu' tucuaán cuchruj sí cu'naj Moisés gaa naá do', ga nu' nana nata' nij sí nata' se-nana Diose gaa naá do' nanj adonj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa sí ca'nej Diose tñanii man yuvi rihaan sayuun ro', nuveé nanj yuvi me so' ma'

⁴¹ Dan me se nuu chre' nij sí fariseo rihaan Jesucristó, gaa ne xná'anj Jesucristó man nij so', cataj so':

⁴² —Daj sij me sí ca'nej Diose tñanii man yuvi rihaan sayuun, rá nij soj ga. Me sí tuví' me so', rá soj ga —taj Jesucristó, xná'anj so' man nij sí fariseo a.

—Ta'ní ta'nij si'no sí cu'naj David sí cane gaa naá me sí ca'na' tñanii man yuvi rihaan sayuun nanj á —taj nij sí fariseo a.

⁴³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Tzaj ne gaa cunuû Nimán Diose nimán sí cu'naj David, ne cataj David se vaa sí 'nij ra'a man ma'án so' me sí ca'nej Diose tñanii man yuvi rihaan sayuun nanj á. Dan me se cataj so':

⁴⁴ “Ca'mii Diose sí 'nij ra'a man ní' rihaan sí 'nij ra'a manj, cataj so' se vaa cayáán sí 'nij ra'a manj x'núú Diose rej nuva' Diose ndaa se quisij qui'yaj canaán Diose rihaan taran' nij sí taj ri'yunj man sí 'nij ra'a manj ne quirij ta'nga' sí 'nij ra'a manj rihaan nij so' nanj adonj”, taj sí cu'naj David yo' a. ⁴⁵ Dan me se sí 'nij ra'a man sí cu'naj David me sí ca'nej Diose tñanii man yuvi rihaan sayuun,

taj sí cu'naj David yo' a. Sese 'nij ra'a so' man David, ne me che'é taj soj se vaa nanj ta'ní ta'nij si'no David me so' ga. Taj che'é cataj soj se vaa nanj yuvij me so' ma' —taj Jesucristó rihaan nij sí fariseo yo' a.

⁴⁶ Ne a 'ó nij so' ne guun nucuaj cataj xna'anj 'o nana rihaan Jesucristó, ne a 'ó nij so' ne quisij rá xna'anj doj nana man Jesucristó a ma'.

23

Nana nihánj taj xna'anj che'é cacun' tumé nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', che'é cacun' tumé nij sí fariseo do' a

¹ Gaa ne ca'mii Jesucristó rihaan nij yuvij do', rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' do', ² cataj so':

—Nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij sí fariseo do', ata nij so' se-suun sí cu'naj Moisés sí cane gaa naá a. ³ Che'é dan, naj guun nana cataj nij so' rihaan soj ro', cunō soj nu' nana yo', ne danj qui'yaj guee soj á. Tzaj ne se qui'yaj soj ndaa vaa 'yaj nij so' a ma'. 'O se taj xna'anj nij so' daj qui'yaj yuvij, tzaj ne ne 'yaj ma'an nij so' se vaa taj nij so' ma'. ⁴ Ne a'ne' uxrá nij so' suun rihaan yuvij daj qui'yaj yuvij canoco' yuvij man Diose, ne dan me se ase vaa yuvij araa ndo'o rasuun 'ee xráa tuvi' vaa nij so', tzaj ne a doj ne racuíj nij so' man yuvij cata yuvij rasuun 'ee yo' a ma'. A 'ó raa ra'a nij so' ne racuíj nij so' man yuvij nanj man adonj. ⁵ Naj guun suun sa' 'yaj nij so' ro', tzaj ne maan che'é rej me rá nij so' quene'en yuvij, ne che'é dan 'yaj nij so' danj nanj adonj. 'O se caxra' ndo'o vaa nij caxran' nuu se-nana Diose noco' rihaan nij so',

'yaj nij so', ne xcaan ndo'o vaa yiquitzij noco' tu'va sagan' nij so', 'yaj uún nij so', ⁶ ne niha' rá nij so' nano' nij so' rej sa' doj quitaj nij so' gaa 'anj nij so' cha'anj, ne niha' rá nij so' nano' nij so' chruun xlá sa' doj quitaj nij so' rá ve' tucu'yón yuvii se-tucuanj Moisés, ⁷ ne niha' rá nij so' gaa ve'é a'mii yuvii ga nij so' gaa chéé nij so' yu'vee, ne niha' rá nij so' cataj yuvii “Síi guun chij” rihaan nij so', ⁸ tzaj ne ma'an soj ro', se guun cataj yuvii “Síi guun chij” rihaan ma'an soj, qui'yaj soj a ma'. 'O se vaa orún' síi uun chij rihaan soj, ne tinuj taran' soj nanj á. ⁹ Ne se guun cataj soj “Ataj chij” rihaan yuvii man rihaan chumii nihánj a ma'. 'O se vaa orún' Rej soj síi nicun' xta' á. ¹⁰ Ne se guun cataj yuvii se vaa noco' nij yuvii man soj, qui'yaj soj a ma'. 'O se orún' síi ca'néé Diose tinanii man yuvii rihaan sayuun me síi canoco' soj man nanj adonj. ¹¹ Ne me ma'an tuvi' soj síi 'yaj suun che'é soj ro', yo' me síi sa' doj rihaan taran' soj, ¹² ne xa' síi me rá tjavii sa' man ma'an, tzaj ne quirí' so', ne guun na'aj so', ne xa' síi 'yaj nica' nimán, tzaj ne cavii sa' so' adonj —taj Jesucristó rihaan nij yuvii a.

¹³ Gaa ne canicaj Jesucristó ca'mii Jesucristó rihaan nij síi fariseo do', rihaan nij síi naquiyaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', cataj so':

—Nique soj sij fariseo do', sij naquiyaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do' a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Dan me se a'néj nij soj ve' tucua chana cavi' nica, ne yuun che'e guun tucua nij soj man ve' yo', 'yaj ma'an nij soj, ne raan ndo'o achíin ni'yaj nij soj rihaan Diose, che'é rej sa' doj guun nucuaj nij soj tiha' yu'unj soj man yuvii a. Che'é

dan doj a gaa sayuun quiran' soj qui'yaj Diose, asa' ca'ne' Diose cacun' che'é yuvii adonj.

14 "Nique soj sij fariseo do', sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do' a. Quiran' uxrá nij soj sayuun nanj adonj. Síí nucui' rá me nij soj adonj. Dan me se aráán soj chrej catuu yuvii rihaan Diose asa' guun chij Diose rihaan chumii nihánj á. 'O se ne uun chij Diose nimán soj, 'yaj soj ma'. Ne ndaa nij síí me rá guun chij Diose nimán ro', aráán soj chrej cunõ nij so' rihaan Diose adonj.

15 "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', sij fariseo do' ei. Quiran' uxrá nij soj sayuun nanj adonj. Síí nucui' rá me nij soj á. Dan me se chéé soj ndaa rej xco tu'va na ya'anj do', ndaa rej xco quij do', nano' soj yo'o síí canoco' man soj, gaa ne quisij canoco' yo'o so' man soj 'yaj soj, gaa ne nuu chi'ij doj nimán so' rihaan nimán soj, 'yaj soj, ne quitaj yaan so' rihaan soj ca'anj taran' nij soj rihaan ya'an adonj.

16 "Nique soj che'é sayuun quiran' soj nanj á. Ase vaa síí tuchrii vaa soj, tzaj ne me rá soj tihaañ soj rihaan yuvii daj gaa qui'yaj yuvii a. Ca'vee se cuta' yo'o so' raq nuvií nocõ se vaa ya vaa nana ca'mii so', tzaj ne taj se 'yaj sese ca'mii ne so' ma', taj soj a. Tzaj ne sese cuta' yo'o so' raq aga' oró mii nuu rá nuvií, gaa ne che'é dan ya vaa nana ca'mii so', ne nõ xcúún so' qui'yaj so' nu' ndaa vaa cataj so', taj soj a. 17 Ase vaa síí ni'yõn do', ase vaa síí tuchrii do', vaa soj adonj. Me che'é ne ne'en soj se vaa nuvií nocõ me se sa' doj vaa yo' rihaan aga' oró mii nuu rque nuvií yo' ga. 'O se ne'en soj se vaa che'é ma'an nuvií nocõ yo' ro', nuu guee aga' oró

míi yo' rihaan Diose á. ¹⁸ Ne taj uún soj se vaa sese cuta' yo' o so' raā chraan altar acaa xcuu rqué yuvii rihaan Diose se vaa ya vaa nana ca'mii so', ne taj se 'yaj sese ca'mii ne so' ma', taj uún soj a. Tzaj ne sese cuta' so' raā xcuu naj rihaan chraan altar yo', ne no xcuún so' qui'yaj so' nu' ndaa vaa cataj so', taj uún soj a. ¹⁹ Dan me se ase vaa síi tuchrii vaa soj adonj. Me che'é ne ne'en soj se vaa sa' doj vaa chraan altar yo' rihaan xcuu naj rihaan yo' ga. 'Q se che'é ma'an chraan altar ro', che'é dan nuu guee xcuu yo' rihaan Diose nanj á. ²⁰ Che'é dan sese cuta' yo' o so' raā chraan altar yo', ne nuveé raā chraan altar yo' me se cuta' so' raā ma'. 'Q se cuta' so' raā chraan altar do', raā nu' se taj rihaan chraan altar yo' do' adonj. ²¹ Ne sese cuta' yo' o so' raā nuvií nocoo, ne nuveé inanj raā nuvií nocoo me se cuta' so' raā ma'. 'Q se cuta' so' raā nuvií nocoo do', raā ma'an Diose síi yanj nuvií nocoo do' adonj. ²² Ne sese cuta' yo' o so' raā rej xta', ne nuveé inanj rej xta' me se cuta' so' raā ma'. 'Q se cuta' so' raā rej xta' do', raā chruun xlá chruun taj ma'an Diose gaa rii ta'nga' Diose do', raā ma'an Diose síi taj rihaan chruun xlá yo' do', cuta' so' nanj adonj.

²³ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', sij fariseo do' ei. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Síi nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se sese vaa nuu xlá do', coj eneldo do', coj cominó do', rihaan soj, ne rqué soj 'o nánj coj rihaan Diose rihaan daj a chi' nánj coj yo' a. Tzaj ne nana nocoo doj ne 'yaj soj ma'. Ne a'ne' nica soj cacun' che'é tuvi' soj ma'. Ne 'ee rá soj tuvi' soj ma'. Ne uun nucuaj rá tuvi' soj man soj ma'.

Tzaj ne Diose ro', me rá qui'yaj soj nu' nana nocoo nihánj, ne na'vej rá Diose tanáj xco soj a yo'ó nana le'ej doj ma'. ²⁴ Dan me se ase vaa sí tuchrii vaa soj, tzaj ne me rá soj tihan soj rihaan yuvii daj qui'yaj yuvii adonj. Ase vaa sí rii ndaa 'o yacoo le'ej rque na co'o ro', vaa soj, tzaj ne chumánj uun soj cunu' xcuu camelló vaa guee nanj adonj.

²⁵ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá nij soj sayuun adonj. Sí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se ase vaa rasuun, ne sa' uxrá na'nu' nii xráá yo', tzaj ne rque yo' ro', me se vaa nacaj guee yo', ta'nga' danj vaa guee soj, ne xráá soj me se ve'é naruvii, tzaj ne nimán soj me se quij vaa, ne niha' uxrá rá soj ca'nee soj si'yaj tuvi' soj, ne taj se 'yá' ca'ne' rá soj a ma'. ²⁶ Ase vaa sí tuchrii vaa soj sij fariseo ei. Ase vaa 'yaj yuvii na'nu' rque rasuun ro', danj qui'yaj uún soj, naqui'yaj sa' soj nimán soj á. Ndaa síj, gaa ne sa' inanj qui'yaj soj quene'en yuvii ei.

²⁷ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés rihaan yuvii do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá nij soj sayuun adonj. Sí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se ase vaa chraan naj xngá rihaan santó ro', vaa soj, ne xráá soj ro', vaa catzii, ne ve'é ndo'o ruvi' man soj, tzaj ne nimán soj me se adi' se vaa cúu ri'yuj ro', vaa nimán soj, ne chi'ii vaa nu' nimán soj adonj. ²⁸ Dan me se ase vaa sí nica nimán vaa soj chéé soj ni'yaj yuvii, tzaj ne 'yaj yuve ndo'o soj se chi'ii, ne ne uno uxrá soj rihaan Diose a ma'. Inanj danj vaa nimán soj nanj adonj.

²⁹ "Nique soj sij naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés

rihaan yuvij do', sij fariseo do' a. Quiran' uxrá soj sayuun adonj. Síí nucui' rá me nij soj nanj á. Dan me se ve'é une' soj chraan yan naj cúú man nij síí nata' se-nanā Diose gaa naá do', man nij síí vaa sa' cane gaa naá do', ne ve'é tumé soj man chraan yo' a. ³⁰ Ne taj soj se vaa sese cayáán soj ga xii soj nij síí man gaa naá ro', ne ne ticavi' soj man nij síí nata' se-nanā Diose ndaa vaa qui'yaj ma'an xii soj a ma'. Danj a'mii soj, ³¹ taj xna'anj ma'an soj se vaa ya tuvi' nij síí ticavi' man nij síí nata' se-nanā Diose gaa naá me ma'an soj nanj á. ³² Ne ataa quisij cacun' qui'yaj nij tuvi' soj nij síí man gaa naá yo' a. Tzaj ne tisij soj cacun' yo' adonj.

³³ "Ase vaa xcuáá yuvaa vaa soj, ne taj se qui'yá' quinanií soj rihaan sayuun qui'yaj Diose man soj ma'. Cacaá soj rihaan ya'an adonj. ³⁴ Che'é dan xa' soj, tzaj ne ca'nej 'unj síí nata' se-nanā Diose ca'nej 'unj síí ca'mii nanā cuu ca'nej 'unj síí tucu'yón se-nanā Diose ca'nej 'unj rihaan soj, gaa ne ticavi' soj man ta'aj nij so', ne cachron soj man ta'aj nij so' rihaan rcutze, ne go' soj cuartá xráá ta'aj nij so', ne cunanj nij so' rihaan soj, curihanj nij so' 'o chuman', ne canoco' uxrá soj man nij so' ndaa 'ó chuman' uún, qui'yaj soj vaa güii nanj adonj. ³⁵ Ndaa síj, gaa ne nu' ton cayanj man nij síí sa' rihaan Diose rihaan chumií nihánj ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá nij soj a. Dan me se asij ton cayanj man síí sa' cu'naj Abel ne ndaa ton cayanj man síí cu'naj Zacarías ta'níí síí cu'naj Berequías gaa cavi' so' rihaan nuvií yan nicun' chraan altar ro', nu' cacun' yo' ro', nata' xráá nij soj a. ³⁶ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano

se vaa quiraṅ' ma'an nij tuvi' nij soj sayuun che'é nu' cacun' yo' adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi fariseo do', rihaan nij síi naqui'yaj cuu se-tucuaṅj Moisés rihaan yuviḡ do' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiraṅ' nij síi man chuman' Jerusalén a

³⁷ Gaa ne cataj uún Jesucristó a:

—Naná uxrá raj che'é soj sḡj man chuman' Jerusalén nihánj nanj á. Dan me se ticavi' soj man nij síi nata' se-nana Dióse, ne go' soj yahij man nij síi ca'née Dióse cuchi' rihaan soj á. Guun que'ee ndo'o guun rá 'unḡ naqui'yaj chre' 'unḡ man soj cutumé 'unḡ man soj, tzaj ne taj se qui'yá' ca'vee ma'. Dan me se ase vaa 'yaj chuchee naqui'yaj chre' chuchee man ta'níi xo' caráán xo' xcóo xo' xráá ta'níi xo' ro', danj guun raj qui'yáj man soj, tzaj ne ne ca'vej rá soj qui'yáj danj a ma'. ³⁸ Yaj me se cutumé ma'an soj man soj nanj adonj. ³⁹ 'Q se cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unḡ rihaan soj se vaa rej rihaan ní' ro', se quene'en uún soj manj ma'. Tzaj ne ndaa güii ca'na' uún 'unḡ rihaan chumiḡ nihánj quene'en soj manj, ne cataj soj: “Ve'é uxrá 'na' síi a'née síi 'niḡ ra'a man ní' á”, cataj soj a —taj Jesucristó ni'yaj so' man nij síi man Jerusalén yo' a.

24

Nana nihánj taj xna'anj se vaa canee nu' nuvií nocoo ne chuman' Jerusalén a

¹ Gaa ne curihaṅj Jesucristó nuvií nocoo, ca'anj so', ne cuchi' nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan so' a. Guun rá nij so' quene'en Jesucristó daj vaa nij

ve' mañ nuvií nocoo yo' a. ² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Dan me se ne'en soj nu' ve' mañ nuvií nocoo nihánj na'. Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa vaa güii, ne canee nu' nuvií nocoo nihánj, ne a 'ó yuvej se quitáa xráa tuvi' yuvej nihánj a ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é sayuun guun rihaan chumij nihánj vaa güii a

³ Dan me se ca'anj cayáan Jesucristó raaj quij cu'naj Quij mañ Chruun Olivó, ne cuchi' orún' nij síi tucu'yón se-nana so' rihaan so', ne cataj nij so':

—Cataj xna'anj so' rihaan núj aman canee nu' nuvií nocoo yo' do', a me rasuun ca'na' qui'yáa so' asa' quisíj ca'na' so' quene'en núj ne quinavij nu' chumij nihánj, maestro —taj nij so', xná'anj nij so' man Jesucristó a.

⁴ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Cutumé ndo'o soj man soj se gaa nanj tihá' yu'unj yuvij man soj á. ⁵ 'O se ca'na' uxrá yuvij cataj: “Unj me síi ca'née Diose tinanii man yuvij rihaan sayuun”, cataj nij so', ne dan me se tihá' yu'unj uxrá nij so' man tuvi' nij so' nanj á.

⁶ ”Dan me se vaa güii, ne quene'en soj se vaa cunu' uxrá chuman' ga tuvi' chuman' a. Ne cunoo uxrá soj nana se vaa unu' chuman' mañ gan' ga tuvi' chuman' yo' a. Cutumé soj man soj se chuchuvi' nimán soj ma'. Mañ se vaa che'é guun sayuun yo' rihaan chumij nihánj adonj. Tzaj ne asa' quisíj guun danj, gaa ne se ca'anj ni'ya chumij nihánj nu' orá ma'. 'O se quinaj chumij nihánj doj adonj. ⁷ Dan me se cunu' uxrá yuvij mañ chuman'

noco_o ga yo'ó chuman' noco_o, ne cunu' gobiernó ga tuvi' gobiernó a. Ne cachēn x'naa cachēn yuún noco_o cachēn que'ee chuman' a. ⁸ Nu' sayuun nihánj ro', ase vaa guun che'e 'o chana ve'ee rque no' cuchruj no' ne'ej ro', danj gaa nu' sayuun nihánj nanj ei. Dan me se nu' ne'en chana ve'ee rque yo', ne ne'en no' doj a quirān' no' sayuun rej rihaan, ne ase uun rá chana yo', danj guun rá soj gaa ca'na' sayuun yo', guun rá soj se vaa daj doj guun uxrá sayuun rihaan chumi_i nihánj nanj adonj.

⁹ "Gaa ne ca'anj nicaj yuvi_i man ta'aj soj rihaan nij sí nicaj suun, ne quirān' ta'aj soj sayuun ne cavi' ta'aj soj nanj á. Ne nachri' cunudanj nij sí yanj ni'yaj nij so' man soj, che'é se me soj sí noco' manj adonj. ¹⁰ Gaa ne tanáj que'ee tinúú soj chrej sa', ne tacuachén tinúú soj sí tanáj chrej sa' man yo'ó tinúú soj rihaan sí nicaj suun, ne nachri' uún tinúú soj sí tanáj chrej sa' man ta'aj soj sij noco' manj nanj á. ¹¹ Gaa ne ca'na' uxrá sí nata' rihaan yuvi_i se vaa sij nata' se-nana Diose me nij so', cataj nij so', tzaj ne ca'mi_i ne uun nij so', ne tiha' yu'unj uxrá nij so' man yuvi_i adonj. ¹² Gaa ne xna'anj ndo'o se chi'ii qui'yaj yuvi_i, ne ca'ne' rá nij yuvi_i ga suun noco' se-nana Diose, ne che'é dan tanáj uxrá nij sí noco' manj chrej sa' chrej 'ee rá man tuvi' a. ¹³ Tzaj ne sí noco' raan manj ndaa se ca'anj ni'ya chumi_i nihánj ro', so' me sí quinani_i rihaan sayuun adonj. ¹⁴ Ne ca'mi_i natáj yuvi_i nana sa' nihánj nana che'é güi_i guun chij Diose rihaan chumi_i nihánj cun_o yuvi_i man cunudanj chuman' man rihaan chumi_i, ne xcaj nij yuvi_i cuentá che'ej,

gaa ne guun che'e chumij nihánj quinavij chumij nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' a.

¹⁵ Ne soj sij nayaa nana nihánj nana cachronj rihaan yanj nihánj ro', xcaj uxrá soj cuentá me taj nana nihánj nana ca'mii Jesucristó che'é se chi'ij á.

Dan me se cataj uún Jesucristó:

—Aj ne'en soj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Daniel síi nata' se-nana Diose gaa naá che'é yo'o se chi'ii qui'yaj ndo'o sayuun man yuvii, ne dan me se güii quene'en soj se chi'ii yo' rej guee, ¹⁶ ne yo'o cunanj nij síi man estadó Judea ca'anj nij so' raa quij á. ¹⁷ Ne síi taj xraá ve' tucua ro', se catúj so' rá ve' tucua so' quirii so' si'yaj so' ma'. ¹⁸ Ne síi 'yaj suun tacaan ro', se canicaj so' nano' so' sagan' so' tanáj so' rihaan yo'óo ma'. Se guun raan nij so' ma'. Maan se yo'o cunanj nij so' á. ¹⁹ Nique chana nuu rque do', chana vaa ta'nii ne'ej utzii do', güii ca'na' sayuun yo' a. 'O se se guun nucuaj chana yo' cunanj chana yo' ma'. ²⁰ Cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa se ca'na' sayuun yo' güii gaa maan do', güii no xcúun yuvij naraan rá yuvij do' ma'. ²¹ 'O se güii ca'na' sayuun ro', quij ndo'o guun nanj á. Quij doj gaa sayuun yo' rihaan nu' nij sayuun quiran' yuvij gaa nu' ca'na', ne daj chihaa míj se quiran' uún yuvij sayuun vaa danj ma'. ²² Sese que'ee uxrá güii guun sayuun, ne se quinanii yuvij rihaan sayuun yo' ma'. Tzaj ne vaa güii quisij sayuun, qui'yaj Diose, che'é rej quinanii nij síi narii so' canoco' man so' adonj.

²³ ”Ne güii yo' me se sese cataj yuvij rihaan soj: “Ni'yaj so' ei. Nihánj 'na' síi tinanii man ní' rihaan

sayuun á”, ne se cuchumán rá soj ma'. ²⁴ 'O se ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa síi tinanii man yuvii rihaan sayuun me nij so', ne ca'na' uxrá síi ne síi cataj se vaa nata' nij so' se-naṇa Diose, ne qui'yaj nij so' suun sa' nocoo, ne tiha' yu'unj nij so' man cunudanj nij yuvii man rihaan chumii nanj adonj. Ndaa nij síi narii Diose man ro', sese taj vaj Diose tumé man nij so', ne cuchuman rá nij so' ni'yaj nij so' man nij síi tiha' yu'unj yo' nanj adonj. ²⁵ Nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj daj guun rihaan chumii nihánj nanj á. ²⁶ Che'é dan me sese cataj yuvii rihaan soj se vaa vaj 'unj rej quij, ne se ca'anj soj rej quij nano' soj manj ma'. Ne sese cataj yuvii rihaan soj se vaa yáan 'unj rá 'o ve', ne se cuchumán rá soj ma'. ²⁷ Dan me se ndaa rá se uun gaa raan rej síj güii ne 'o chuguun nu' xta' ndaa rej ata' güii ro', ne ne'en cunudanj yuvii se vaa raan rihaan chumii a. Ne ase uun rá soj ne'en soj gaa raan ro', danj guun rá soj asa' ca'ná' 'unj sij ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvii, ne yo'o quene'en nu' yuvii man rihaan chumii nihánj se vaa ca'ná' 'unj adonj. ²⁸ Aj ne'en soj daj 'yaj yachrúu vaj rej xta', ne ne'en ma'an xo' me rej naj nee chá xo' a. Taj síi nata' rihaan xo' me rej naj nee yo' ma'. Ne ase uun rá yachrúu ro', danj guun rá ma'an soj asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj adonj. Quene'en ma'an soj sij man rihaan chumii nihánj me rej ca'na' 'unj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj daj gaa ca'na' uún Jesu-cristó rihaan chumii nihánj a

²⁹ "Síj quiran' yuvii sayuun yo', gaa ne guun rmi' güii guun rmi' yavii guun rmi', ne cayuu nij yati'

xta' ne quinaan taran' nij rasuun nucuaj man rej xta' do' a. ³⁰ Gaa ne vaa se curuvi' rej xta' quene'en soj, ne quene'en soj se vaa daj doj ca'na' uun 'unj sij ca'neé Diose nıcaj yu'unj man yuvii a. Gaa ne cunudanj nij sıı man rihaan chumiı nihánj ro', quinano ndo'o rá ma'an nij so', gaa ne quene'en nij so' mán 'unj sij ca'neé Diose nıcaj yu'unj man yuvii á. Dan me se xraá ngaa quitaj 'unj ca'na' 'unj, ne guun nucuaj ndo'oj quirii ta'ngaj, ne ve'é uxrá curuvij ca'naj á. ³¹ Gaa ne ca'yanj nii chruun a'yánj, qui'yáj, ne ca'nej 'unj man nij se-mozó 'unj ca'na' nij so' rihaan chumiı nihánj, ne naqui'yaj chre' nij se-mozó 'unj man nij sıı narii Diose man canoco' manj a. Dan me se cachee nij se-mozó 'unj rihaan nu' chumiı nihánj, nano' nij so' taran' nij sıı cunu chre' ga 'unj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ya quene'en ní se vaa nichrun' ca'na' uun Jesucristó a

³² "Tucu'yón soj nana nihánj nana che'é chruun man chruj higó raá á. Gaa quisij guun laruu ra'a chruun, ne naca coj ya'lij raá chruun, ne ne'en soj se vaa nichrun' 'na' dió naman maan a. ³³ Dan me se xcaj uun soj cuentá se vaa asa' quene'en soj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano, ne nichrun' ca'na' uun 'unj nanj adonj. Dan me se ase vaa sıı nicun' ta'yaa ro', gaa 'unj ei. ³⁴ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano quisij nu' rasuun nihánj nu' se vaa cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano ei. Ne ya quene'en soj nu' nihánj gaa ataa cavı' soj ei. ³⁵ Vaa güii ca'anj ni'ya yo'óo do', xta' do', tzaj ne se-nanaj me se daj chihaa mıj se quinavij yo' ma'.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ne ne'en ní' me güii ca'na' uún Jesucristó ma'

³⁶ "Nihánj me cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa a 'ó síí ne ne'en me güii ca'na' uún 'unj rihaan chumií nihánj ma'. Ca'vee se ndaa se-mozó Diose 'yaj suun rej xta', ca'vee se ndaa ma'anj ta'nij Diose, tzaj ne ne ne'en núj me güii me yo' ma'. Orún' Réj me síí ne'en nanj adonj. ³⁷ Ase vaa qui'yaj yuvií gaa cayáán síí cu'naj Noé rihaan chumií ro', danj gaa qui'yaj uún yuvií asa' ca'na' uún 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvií rihaan chumií nihánj adonj. ³⁸ Dan me se gaa cayáán síí cu'naj Noé, ne daj doj caráán na ya'anj rihaan chumií, tzaj ne chá yuvií do', co'o yuvií do', ne xcaj tuvi' nij yuvií do'; inanj danj qui'yaj nij yuvií ndaa quisíj güii catúj nij tuvi' síí cu'naj Noé rque rihoo xij chée rihaan na a. ³⁹ Ne ne xcaj nij yuvií cuentá sese caráán na ya'anj xráá nij so' ma'. Maan se ndaa quisíj caráán na ya'anj xráá cunudanj nij so', ne danj gaa xcaj nij so' cuentá nanj á. Ne ase vaa ne xcaj nij yuvií man gaa naá cuentá se vaa quiran' nij so' sayuun ro', danj gaa uún yuvií asa' quisíj ca'na' uún 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvií rihaan chumií nihánj adonj. 'O se ndaa síj güii quene'en nij so' manj, gaa ne xcaj nij so' cuentá nanj á.

⁴⁰ "Ne asa' quisíj güii yo', ne cunuú vij roj snó'o qui'yaj suun roj so' yo'óó, ne nacaj se-mozó Diose man yo'o so', ne quınaj yo'ó so' a. ⁴¹ Ne cunuú vij roj chana gaj roj no' 'núú trigó, ne nacaj se-mozó Diose man yo'o no', ne quınaj yo'ó no' nanj adonj. ⁴² Che'é dan cıtumé uxrá soj man soj á. 'O se ne ne'en soj me güii ca'na' síí 'nij ra'a man soj a ma'.

⁴³ Dan me se sese 'o sí tucua ve' ro', aj ne'en so' me orá ca'na' sí ituu ne qui'yaj ituu sí ituu rasuun man tucua so', ne uxrá cutumé so' tucua so', ne se qui'yaj ituu sí ituu tucua so' tzaj ma'. Maan se ne ne'en soj me orá ca'na' sí ituu man adonj. ⁴⁴ Dan me se ta'nga' danj vaa guee 'unj sij ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij, ne ne ne'en soj me orá ca'na' uún 'unj man adonj. Che'é dan yo'o nı'yaj soj á.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' sí ve'é 'yaj suun rihaan Diose do', daj quiran' sí ne 'yaj suun sa' rihaan Diose do' a

⁴⁵ "Che'é dan me sese cune' sí tucua yo'o ve' man yo'o se-mozó so' se vaa cutumé mozó yo' man tuvi' mozó rque so' se chá rihaan nij so' orá chá nij so' chraa, ne daj qui'yaj mozó yo', rá soj ga. Sese ya ya sij ve'é 'yaj suun me so' do', sese ya ya sij avii raá me so' do', ne daj qui'yaj so', rá soj ga. ⁴⁶ Gaa ne güii naman se-ru'vee mozó ro', sese quene'en se-ru'vee mozó se vaa ve'é 'yaj suun mozó se-suun ru'vee, ne cavij sa' uxrá mozó yo', qui'yaj se-ru'vee mozó yo' adonj. ⁴⁷ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa cune' ru'vee yo' man mozó yo' guun so' sí tumé man cunudanj si'yaj ru'vee yo' a. ⁴⁸ Tzaj ne sese vaa chi'ii nimán mozó yo', ne guun rá so' se vaa guun raan ndo'o se-ru'vee so', ⁴⁹ gaa ne guun che'e so' go' so' man tuvi' so' mozó, ne cha so' co'o so', ne guun xnó so' a. ⁵⁰ Dan me se ne ne'en so' aman naman se-ru'vee so' a. Ne na'vij so' ca'na' ru'vee a. Tzaj ne síj güii síj orá síj, ne ca'na' ma'an se-ru'vee mozó yo', ⁵¹ gaa ne ca'ne' nu' so' man mozó yo' ne cataj so' se vaa ca'anj mozó yo'

rihaan ya'an ga yo'ó nij sí nucui' rá a. Ne yuvii man rihaan ya'an yo' ro', ta'vee uxrá, ne ndaa chá ruj ma'an nij yuvii cúu yan' yuvii ei.

25

Nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é chí' chana yaan me rá catuu rej anuû cha'anj nara'aa a

¹ "Ne asa' ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj, ne ase vaa chí' chana yaan ro', danj gaá nij yuvii me rá catuu rihaan Diose asa' guun chíj Diose á. Dan me se nicaj nij chana yaan yo' saga' nij no' aga' ya'an, ne ca'anj na'vij nij no' man sí nara'aa a. ² Dan me se 'un' nij chana yaan yo' ro', me chana ni'yon, ne yu'un' nij chana yaan yo' ro', me chana nicaj cuentá a. ³ 'O se nij chana ni'yon yo' ro', nicaj nij no' saga' nij no' aga' ya'an, tzaj ne taj vaj casté acaa nicaj nij no' a ma'. ⁴ Ne nij chana nicaj cuentá ro', nij no' me se nicaj nij no' saga' nij no' aga' ya'an do', aga' nuu casté acaa do' a. ⁵ Dan me se guun raan sí nara'aa, ne ca'na' nej rihaan taran' nij chana yaan yo', ne cotoj taran' nij no' a. ⁶ Guun yan', ne caguáj yuvii cataj yuvii: "Na' sí nara'aa ga chana yaan ei. Cuvá' soj nari' tuvi' soj ga so' ei", cataj yuvii rihaan chí' nij chana yaan yo' a. ⁷ Gaa ne cuno nij chana yaan, ne ra'yanj naxagaa taran' nij no', ne naqui'yaj sa' nij no' saga' nij no' aga' ya'an a. ⁸ Ne cataj nij chana ni'yon rihaan nij chana nicaj cuentá, ne: "Qui'yaj soj doj se ndo'o, rque soj doj casté acaa rihaan núj ruguanj. Quina'áj saga' núj aga' ya'an nanj achuguanj", taj nij chana ni'yon yo' rihaan tuvi' no' a. ⁹ Gaa ne tuvi' no' chana nicaj cuentá me se

cataj: “Maan se se quisíj casté acaa cacaa rihaan taran' ní' ma'. Ca'anj soj rej ane' casté acaa, ne quiraan soj man yo' á”, taj nij chana nicaj cuentá yo' rihaan nij chana ni'yon a. ¹⁰ Veé dan, ne ca'anj nij chana ni'yon yo' quiraan nij no' casté acaa, ne ca'na' síí nara'aa, ne nij chana nicaj cuentá me se ne cachijn casté acaa rihaan nij no' ma'. Che'é dan catúj nij no' rá ve' canuú cha'anj ga síí nara'aa, ne caráán nii ta'yaa yo' a. ¹¹ Cachén doj orá, ga ne ca'na' nij chana ni'yon uún, ne cataj nij no': “Ca'nuu so' ta'yaa catuu núj, socej”, cataj nij no' rihaan síí nara'aa a. ¹² Ne cataj síí nara'aa yo': “Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa ne ne'én 'unj man soj ma'”, taj so' rihaan nij chana ni'yon yo' a.

¹³ “Che'é dan cutumé uxrá nij soj man soj á. 'O se ne ne'en soj me güii ca'na' 'unj ne ne'en soj me orá ca'na' 'unj ne ne'en soj ma'.

Nana nihánj me cuentó nanó Jesucristó che'é síí racuíj sa'anj rihaan se-mozó so' a

¹⁴ “'O se güii ca'na' 'unj me se ase vaa qui'yaj yo' ru'vee ga se-mozó ru'vee ro', danj ga qui'yáj ga soj sij nocó' manj adonj. Dan me se guun rá ru'vee yo' ca'anj so' yo'ó chuman', ne canacúún so' man nij se-mozó so', ne racuíj so' se-sa'anj so' rihaan nij mozó yo' a. ¹⁵ Dan me se rihaan yo' so' racuíj so' 'un' sa'anj nocoo uxrá cu'naj talento a. Rihaan yo'ó so' racuíj so' vij sa'anj talento a. Ne rihaan yo'ó so' racuíj so' yo' sa'anj talento a. Danj qui'yaj so', racuíj so' sa'anj rihaan 'o 'o nij se-mozó so', ne rihaan 'o 'o mozó yo' racuíj so' ndaa vaa guun nucuaj mozó tinaca mozó yo' a. Dan me se me rá so' qui'yaj suun 'o 'o mozó tinaca 'o 'o mozó sa'anj

rqué so' rihaan mozó yo', ne che'é dan qui'yaj so' danj a. Ne cavii so', ca'anj so' a.

¹⁶ "Sij ca'anj so', ne cavii síi nicaj 'un' sa'anj talento ca'anj so', ne qui'yaj suun so', ne quisij, gaa ne qui'yaj canaán so' yu'un' sa'anj talento ga sa'anj uún a. ¹⁷ Ne ase vaa qui'yaj so' ro', danj vaa qui'yaj síi nicaj vij sa'anj talento uún, ne qui'yaj canaán so' yavij sa'anj talento uún a. ¹⁸ Tzaj ne síi quiriri 'o sa'anj talento yo' me se cavii so' ca'anj so', ne gáán so' 'o yu'uj, ne caxrij yuve so' man sa'anj racuíj ru'vee rihaan so' a.

¹⁹ "Veé dan, ne guun raan uxrá, ne namán se-ru'vee va'núj nij mozó, ne xná'anj ru'vee man 'o 'o nij so' daj qui'yaj nij so' a. ²⁰ Ne cuchi' síi nicaj 'un' sa'anj talento rihaan ru'vee, ne rqué so' chí' sa'anj talento man se-ru'vee so', cataj so': "Un' sa'anj talento racuíj so' manj, señor. Ne yaj ro', nuu yo' chí' sa'anj talento, qui'yáj nanj á", taj so' a. ²¹ Ne cataj ru'vee yo' rihaan se-mozó so': "Cunaj uxrá vaa qui'yáá so' ei. Mozó sa' mé so', ne gaa nucuaj raj mán so' adonj. Ve'é cutumé so' man doj si'yáj á. Che'é dan, ne yaj cané so' tumé so' nocoo doj si'yáj á. Cuva' so' cayáán so' ga 'unj, ne ve'é cayáán ní nanj ei", taj so' rihaan se-mozó so' a.

²² "Gaa ne cuchi' síi nicaj vij sa'anj talento uún, ne cataj so': "Racuíj so' vij sa'anj talento rihanj, señor. Ne yaj, ne nuu yo' ca'anj sa'anj talento, qui'yáj nanj á", taj so' a. ²³ Ne cataj ru'vee yo' rihaan so': "Cunaj uxrá vaa qui'yáá so' ei. Mozó sa' mé so' uún, ne gaa nucuaj raj mán so' uún adonj. Ve'é cutumé so' man doj si'yáj, ne che'é dan yaj cané so' tumé so' nocoo doj si'yáj ya ei. Cuva' so',

cayáán sò' ga 'unj, ne ve'é cayáán ní' ya ei", taj ru'vee yo' rihaan yo'ó se-mozó so' a.

24 "Veé dan, ne cuchi' síi nicaj yo'o sa'anj talento uún rihaan se-ru'vee so', ne cataj so': "Ne'én 'unj se vaa sij sca' ndo'o nimán mé so', señor. Ne'én 'unj se vaa yo'ó yuvii unô 'núú, ne ma'án so' me síi rii uun naa nanj adonj. Ne yo'ó yuvii narii squij man 'núú trigó, 'yáá so', ne ma'án so' naran' uun man 'núú trigó sa' yo' nanj adonj. 25 Che'é dan cuchu'ví' 'unj, ne ca'anj 'unj, ne caxrij yuve 'unj se-sa'anj so' rque yo'ó nanj adonj. Dan me se nacaj guee uún so' se-sa'anj so' nanj ei", taj mozó yo' rihaan ru'vee a. 26 Ne cataj ru'vee yo' rihaan mozó: "Mozó chí'ii nimán do', mozó rmií do', mé so' ei. Se danj ne'én so' se vaa yo'ó yuvii unô 'núú, ne ma'anj rii naa, ne ne'én so' se vaa yo'ó yuvii narii squij man 'núú trigó, ne 'unj naran' 'núú trigó sa' yo', 27 ne me che'é ne taçuachén so' se-sa'anj 'unj rihaan nij síi nuta' raá sa'anj ga. Gaa ne asa' 'ná' 'unj, ne nicaj 'unj se-sa'anj 'unj ga sa'anj nata' raá yo' ga", taj ru'vee yo' rihaan yo'ó mozó yo' a.

28 "Ne ca'mii uún ru'vee yo' rihaan yo'ó nij se-mozó so', cataj so': "Ca'nee soj sa'anj nicaj mozó chí'ii nihánj, ne taçuachén soj rihaan síi nicaj chí' sa'anj talento á. 29 'Q se síi ne'en sa' qui'yaj suun rihanj me se vaa güii, ne doj a guun nucuaj so' qui'yaj suun so' rihanj adonj. Ne síi ne ne'en qui'yaj suun rihanj me se ca'nee 'unj suun le'ej nii ata so', ne quinaj uun so', qui'yáj adonj. 30 Ne mozó chí'ii yo' me se taj se uun so' rihanj ma'. Quiri'ij soj man so' xe' rej rmi' á. Ne yuvii man rej rmi' yo' me se ta'vee uxrá ne ndaa chá ruj ma'an nij yuvii cúu

yan' nij so' nanj adonj", taj ru'vee rihaan yo'ó nij se-mozó so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é güii ca'ne' Jesu-cristó cacun' che'é yuvii man rihaan chumii a

³¹ "Dan me se sí ca'née Diose nicaj yu'unj man yuvii mé 'unj, ne ca'na' uún 'unj rihaan chumii nihánj, ne ve'é uxrá gaa ca'na' 'unj, ne ca'na' cunudanj nij se-mozó 'unj, ne asa' ca'ná' 'unj, ne quitaj 'unj rihaan xrúún 'unj chruun xlá sa', ne ca'ne' 'unj cacun' che'é yuvii adonj. ³² Dan me se naqui'yaj chre' nij se-mozó 'unj man cunudanj nij yuvii man rihaan chumii, ne canicun' nij yuvii rihaan 'unj, ne cuxra' ta'aj 'unj man nij yuvii, ne dan me se ase vaa 'yaj sí tumé matzinj uxra' ta'aj so' man nij matzinj ga nij tana ro', danj gaa qui'yáa 'unj, cuxra' ta'aj 'unj man nij yuvii yo' nanj adonj.

³³ Dan me se nij sí sa' ro', ase vaa matzinj gaa nij so' rihanj, ne cachén nij so' canicun' nij so' rej nuva' 'unj, ne nij sí chi'ii ro', ase vaa tana gaa nij so' rihanj, ne cachén nij so' canicun' nij so' rej nichruún 'unj a.

³⁴ "Ne guún 'unj sí nicaj suun rey, quirii ta'ngá' 'unj rihaan nij so', ne dan me se ca'mii 'unj rihaan nij sí nicun' rej nuva' 'unj, cataj 'unj: "Cuva' soj ei. Niha' uxrá rá Réé 'unj ni'yaj so' man soj á. Dan me se asij qui'yaj Réé 'unj man chumii nihánj, ne cachrón so' güii guun chij ma'an soj rihaan chumii nihánj a. Che'é dan ca'na' soj, ne nacaj soj nu' se sa' qui'yaj Réj á. ³⁵ 'O se gaa naá, ne quina'aan rquej, ne rqué soj se chaj á. Ne nacoó 'unj na, ne rqué soj na co'oj á. Ne ase vaa sí 'na' yo'ó chuman' vaa 'unj rihaan soj, tzaj ne ve'é ca'mii soj gaj a. ³⁶ Tachrinj

uun vaa sagan' 'unj, tzaj ne rque' soj yatzij manj á. Ne canó chi'ii manj, ne cuchì' soj rej náj, ne taj ya'anj soj manj á. Qui'nij 'unj taga', ne cuchì' soj taga', ne ca'mii soj gaj adonj", cataj 'unj rihaan nij síi nicun' rej nuva' 'unj a.

³⁷ "Gaa ne ca'mii nij síi sa' yo' rihanj, cataj nij so': "Aman quene'en núj se vaa na'aan rque' so', ne rque' núj se chá so', Señor. Aman quene'en núj se vaa nacoó so' na, ne rque' núj na co'o so' ga. ³⁸ Aman ase vaa síi 'na' yo'ó chuman' vaa so' rihaan núj, ne ca'mii núj ga so' ga. Aman quene'en núj se vaa tachrinj uun vaa sagan' so', ne rque' núj yatzij cunuû so' ga. ³⁹ Aman quene'en núj se vaa canó chi'ii mán so' do', se vaa catúj so' taga' do', ne cuchì' núj racuíj núj mán so' ga", cataj nij síi sa', xna'anj nij so' manj a.

⁴⁰ "Gaa ne cataj 'unj rihaan nij so': "Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa racuíj ndo'o soj man nij tinúú 'unj gaa quiran' nij so' sayuun vaa danj á. Nda' se síi nica' ndo'o me ta'aj nij so', tzaj ne racuíj ndo'o soj man nij so', ne che'é se racuíj ndo'o soj man tinúú 'unj, ne che'é dan nuchruj 'unj cuentá se vaa me soj síi racuíj man ma'anj adonj", cataj 'unj rihaan nij so' a.

⁴¹ "Gaa ne cataj 'unj rihaan nij síi nicun' rej nichruún 'unj a: "Naxuun soj man soj rihanj ei. Maan se cataj ya Diose se vaa inanj sayuun quiran' soj, ca'anj soj rihaan ya'an, cacaa soj nu' cavii nu' ca'anj nanj á. Dan me se qui'yaj Diose ya'an yo' cacaa síi chree cacaa nij nana chree cacaa, ne cacaa nij soj cacaa ga so' adonj. ⁴² 'O se quina'aan rquej gaa naá, tzaj ne ne rque soj a doj se chá chaj

ma'. Nacoó 'un̄j na, tzaj ne ne rque soj a doj na co'oj ma'. ⁴³ Ase vaa sí 'na' yo'ó chuman' vaa 'un̄j rihaan soj, tzaj ne ne ca'mii soj gaj ma'. Tachrinj uun nuû 'un̄j, tzaj ne ne rque soj a doj yatzíj ma'. Canó chi'ii manj do', qui'nij 'un̄j taga' do', tzaj ne a 'ó güii ne cuchi' soj rihanj ma'", cataj 'un̄j rihaan nij so' a.

⁴⁴ "Gaa ne cataj ma'an nij sí chi'ii yo': "Aman quene'en núj mán so' se vaa na'aan rque so' do', se vaa nacoó so' na do', se vaa ase vaa sí ca'na' yo'ó chuman' vaa so' do', se vaa achiin yatzíj cunuû so' do', se vaa canó chi'ii mán so' do', se vaa qui'nij so' taga' do', ne ne racuíj núj mán so', Señor", cataj nij so', xna'anj nij so' manj a.

⁴⁵ "Gaa ne cataj 'un̄j rihaan nij so': "Ya ya cataj xna'anj 'un̄j rihaan soj cuano se vaa a 'ó xco' ne racuíj soj man nij tinúú 'un̄j gaa quiran' nij so' sayuun vaa danj ma'. Ne nda' se sí nica' ndo'o me ta'aj nij so', tzaj ne no xcúún nij soj racuíj soj man nij so' adonj. Ne che'é se ne racuíj soj man nij so' ro', che'é dan nuchruj 'un̄j cuentá se vaa nuveé sij racuíj manj me soj ma'", cataj 'un̄j rihaan nij so' a.

⁴⁶ "Gaa ne cavii nij so' ca'anj nij so', ne quiran' ndo'o nij so' sayuun nu' cavii nu' ca'anj, tzaj ne nij sí sa' ro', ve'é cayáán nij so' ga Diose nu' cavii nu' ca'anj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

26

Nana nihánj taj xna'anj se vaa 'o guun rá nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', se vaa cavi' Jesucristó a

¹ Sij cataj xna'anj Jesucristó nu' nana yo', gaa ne ca'miü uún so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', cataj so':

² —Ne'en soj se vaa cachēn vij güüi, gaa ne canuû cha'anj pascuá, ne taçuachén nü manj rihaan nij sí cachron manj rihaan rcutze nanj adonj. Danj qui'yaj nij so', che'é se sí ca'née Diose nicaj yu'unj man yuviij mej a —taj Jesucristó a.

³ Gaa ne cunuu chre' nij xrej atā suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', rihaan ve' xij tucúá xrej atā suun nocoo doj sí cu'naj Caifás a. ⁴ Ne 'o guun rá cunudanj nij so' se vaa tihā' yu'unj nij so' man Jesucristó, ne quita'aa yuve nij so' man Jesucristó, ne cavi' Jesucristó, qui'yaj nij so', rá nij so' a. ⁵ Tzaj ne cataj nij so':

—Se quita'aa ní' man so' gaa aman anuû cha'anj ma'. Maan se sese danj qui'yaj ní', ne ca'maan rá nij yuviij, ne guun sayuun, qui'yaj nij yuviij nanj adonj —taj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa caxrj 'o chana casté raq Jesucristó a

⁶ Dan me se yáan Jesucristó chuman' cu'naj Betania, ne ne so' rá 'o ve' tucúá sí cu'naj Simón sí canó luj ri'yuj man, ⁷ ne yáan Jesucristó rihaan mesá, ne cuchi' yo'o chana rihaan so', ne nicaj chana yo'o aga' catziij nuu casté gun' daj, ne casté tu'vee ndo'o me yo' a. Gaa ne caxrj chana casté raq Jesucristó a. ⁸ Ne ca'maan rá nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne cataj nij so':

—Me che'é tiri' rma'an chana nihánj casté sa' ga.
⁹ Me che'é ne cutu'vee no' casté, ne quirij' uxrá no'

sa'anj, ne go' no' sa'anj yo' man sí nique ga —cataj nij so', ni'yaj nij so' man chana yo' a.

¹⁰ Ne quene'en Jesucristó daj vaa ca'mii nij so', ne cataj so' rihaan nij so' a:

—Me che'é a'mii soj danj ni'yaj soj man chana ga. 'O se ve'é uxrá vaa qui'yaj no' manj á. ¹¹ 'O se sí nique me se daj a güii mán nij sí nique ga soj, ne ca'vee qui'yaj soj danj ga sí nique ei. Tzaj ne 'unj me se vaa güii ca'anj 'unj, ne quinaj uun soj, ne se ca'vee qui'yaj soj se luj che'ej ma'. ¹² Dan me se caxrj chana nihánj casté raj, ne che'é dan ne'en soj se vaa cachin' nii manj adonj. ¹³ Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj cuano se vaa me rej ma'an ca'mii natáj yuvii se-nanaj nana sa' rihaan nij yuvii man rihaan nu' chumii nihánj ro', ne cataj xna'anj uún nij yuvii rihaan tuvi' yuvii che'é se vaa qui'yaj chana nihánj manj, ne se quini'yón yuvii man chana nihánj ma' —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cutu'vej sí cu'naj Judas man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó a

¹⁴ Gaa ne cavii sí cu'naj Judas Iscariote, ca'anj so' rihaan nij xrej ata suun nocoo doj a. Dan me se yo'o tuvi' chuvij nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó me sí cu'naj Judas yo' a. ¹⁵ Dan me se cataj so' rihaan nij xrej a:

—A me se rque soj manj, ne racuíj 'unj man soj tacuachén 'unj man Jesucristó rihaan soj ga —taj so', xná'anj so' man nij xrej a.

Ne go' nij so' ico chi' sa'anj platá catzii man sí cu'naj Judas yo' a. ¹⁶ Gaa ne guun che'e sí cu'naj Judas nuchruj raá so' aman guun nucuaj so' racuíj

so' man nij xrej atā suun nocoo doj, tacuachén so' man Jesucristó rihaan nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ma'an Jesucristó taj xna'anj se vaa tacuachén yo'o tuvi' nij sí tucu'yón se-nana so' man so' rihaan nij sí taj ri'yunj man so' a

¹⁷ Ne güii canuû cha'anj pascuá ro', cuchi' nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó rihaan Jesucristó, ne xná'anj nij so' man so', cataj nij so':

—Me rej qui'yaj chuvii núj cha xti'nó ní' cha'anj pascuá, rá so' ga —taj nij so' rihaan Jesucristó a.

¹⁸ Ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' se vaa catuu nij so' chuman' Jerusalén, ne cuchi' nij so' rihaan yo'o so', ne ca'mii nij so' nana nihánj rihaan so' a: “Taj xna'anj maestró rihaan so' se vaa daj doj quisij se-ora so' a. Ne cha xti'nó so' do', nij sí tucu'yón se-nana so' do', cha'anj pascuá tucúá so' á”, cataj nij so' rihaan sí ne chuman' yo', taj Jesucristó rihaan nij so' a. ¹⁹ Dan me se qui'yaj nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó ndaa vaa cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so', ne qui'yaj chuvii nij so' cha xti'nó nij so' cha'anj pascuá a. ²⁰ Ne rej ti'nuu, ne cayáán Jesucristó ga chuvij nij sí tucu'yón se-nana so' rihaan mesá a. ²¹ Ne gaa chá nij so' chraa, ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa tacuachén yo'o tuvi' soj manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj ei —taj Jesucristó a.

²² Gaa ne quinano ndo'o rá nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó, ne guun che'e nij so' ndaa 'o 'o nij so' xná'anj man Jesucristó, cataj 'o 'o nij so':

—'Uñj me sí qui'yaj danj ni', Señor' —taj 'o 'o nij so' a.

²³ Gaa ne cataj Jesucristó:

—Sí tiguíj rachrúun ga 'uñj rá co'oo ro', so' me sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj adonj. ²⁴'O se taj danj Diose se vaa ca'anj 'uñj cavi' 'uñj sij ca'née Diose nicaj yu'uñj man yuvii ne ya danj quirán' 'uñj adonj. Tzaj ne niq̄e ndo'o sí tacuachén manj rihaan nij sí taj ri'yunj manj nanj á. Quirán' uxrá so' sayuun nanj á. Snó'o yo' me se sese ne ca'ngaa so', ne cavii sa' so' doj tzaj adonj —taj Jesucristó a.

²⁵ Ne sí cu'naj Judas sí me rá tacuachén man Jesucristó rihaan nij sí taj ri'yunj man Jesucristó me se xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—'Uñj me sí qui'yaj danj ni', maestro' —taj ma'anj so', xná'anj ma'anj so' man Jesucristó uún a.

—Ya uxrá cataj so', veé so' qui'yaj danj ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é rachrúun rque Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' cha nij so' do', che'é na vinó rque so' co'q̄ nij so' do' a

²⁶ Ne gaa chá nij so' chraa ne quita'aa Jesucristó yo'o rachrúun, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne cuxra' ta'aj so' rachrúun, ne rque so' rihaan nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Quita'aa soj rachrúun nihánj, cha soj man yo' á. Ne manj me rachrúun nihánj ei —taj so' a.

²⁷ Gaa ne quita'aa Jesucristó aga' tazá nuu na vinó, ne nago' so' graciá rihaan Diose, ne tacuachén so' aga' nuu na vinó rihaan nij so', ne cataj so':

—Co'ò taran' soj na vinó nihánj á. ²⁸ 'Q se ton manj me na nihánj, ne che'é ton manj ro', rqué Diose 'o nana rihaan soj daj qui'yaj Diose ga soj a. Dan me se che'é se cayanj ton manj ro', che'é dan me caraa x'naa Diose ni'yaj Diose cacun' tumé que'ee yuvij adonj. ²⁹ Ne cuano nihánj me se cataj xna'anj 'unj rihaan soj se vaa veé doj nihánj me co'oj, ne se co'oj yaj a ma'. Tzaj ne asa' quisíj güii guun chij Réé 'unj rihaan chumij nihánj, ne cunu naca chumij nihánj, ne co'ò ní' na vinó naca ei —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

³⁰ Gaa ne cachráa taran' nij so' chra' rihaan Diose, ne cavii nij so', ca'anj nij so' quij cu'naj Quij man Chruun Olivó a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj Jesucristó se vaa guun na'aj sí cu'naj Pedró ne cataj so' se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me so' a

³¹ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan nij so' a:

—Danj Diose taj se vaa go' Diose man sí tumé matzinj, ne cunanj nij matzinj cha'nuu nij xo' a. Ne ya ase vaa daán 'unj matzinj vaa soj, ne nij corá guun na'aj taran' soj, ne se canoco' soj manj a ma'. ³² Tzaj ne asa' quisíj cunu i'na' uún 'unj, ne quitaj yaan 'unj rihaan soj ca'anj 'unj estadó Galilea, ne nari' tuvi' ní' estadó Galilea nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a.

³³ Gaa ne cataj sí cu'naj Pedró rihaan so' a:

—Ca'vee se tanáj taran' nij so' mán so', tzaj ne daj chihaa mij se tanáj 'unj mán so' ma' —taj Pedró a.

³⁴ Ne cataj Jesucristó:

—Ya ya cataj xna'anj 'unj rihaan so' cuano se vaa aj ne'én 'unj se vaa ni corá gaa ataa caguaj to'loo, ne va'nuj ya cataj so' rihaan yuvii se vaa nuveé sij noco' manj mé so' a —taj Jesucristó rihaan Pedró a.

³⁵ Ne cataj Pedró:

—Taj ma'. Ca'vee se ticavi' yuvii man ní', tzaj ne daj chihaa míj se cataj 'unj se vaa nuveé sij noco' man so' mej ma' —taj Pedró rihaan Jesucristó a.

Ne ase vaa cataj Pedró ro', danj cataj taran' nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj Jesucristó gaa cachín ni'yaj Jesucristó rihaan Diose a

³⁶ Gaa ne ca'anj Jesucristó ga nij so' ndaa yo'ó rej cu'naj Getsemaní, ne cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so':

—Cane soj nihánj, na'vij soj man 'unj, ne ca'anj 'unj gan' doj tzin', ne cachinj ni'yáj rihaan Réj a —taj Jesucristó a.

³⁷ Ne nicaj Jesucristó man Pedró do', man roj ta'níi síi cu'naj Zebedeo do', ca'anj so', ne guun che'e so' quinano' ndo'o rá so' a. ³⁸ Gaa ne cataj so' rihaan va'nuj nij síi ca'anj ga so' a:

—Nanó uxrá raj adonj. Maan che'é rej nanó ndo'o raj, qui'yaj cavi' 'unj, raj a. Qui'yaj soj se ndo'o quinaj soj nihánj, ne se cotoj soj ma' —taj Jesucristó rihaan va'nuj nij so' a.

³⁹ Gaa ne cavii so' yaníj doj tzin', ne ca'anj cayáan rno' so' rihaan yo'óo, ne cachín ni'yaj so' rihaan Diose, ne cataj so' rihaan Diose a:

—Sese ca'vee, ne caráan ra'á so' xráj, se gaa nanj quiran' uxrá 'unj sayuun, tzaj ne sese ma'an so'

me rá qui^uráⁿ 'l^unj sayuun, ne qui^u'yáá so' ndaa vaa me rá ma^u'án so', ne se qui^u'yáá so' ndaa vaa me rá ma^u'anj, man Ataj —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' rihaan Diose a.

⁴⁰ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'n^uuj nij sí tucu'yón se-nana so', ne quene'en so' se vaa cotoj cunudanj nij so' a. Gaa ne cataj so' rihaan Pedró a:

—Dan me se xa' soj me se a 'ó orá ne guun nucuaj soj ni'yaj soj gaj a ma'. Ya na'. ⁴¹ Maan se ni'yaj soj, ne cachinj ni'yaj soj rihaan Diose se vaa caráán Diose rihaan sí chree se caxrj^u sí chree chrej chi'ii rque soj á. 'Q se niha' rá soj qui'yaj soj se sa', tzaj ne ne guun nucuaj soj ma' —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

⁴² Gaa ne cavii uún so', ne cachíin ni'yaj uún so' rihaan Diose, cataj so':

—Sese se ca'vee quinani^u 'l^unj rihaan sayuun ase vaa, ne qui^u'yáá so' ndaa vaa me rá so', Ataj —taj Jesucristó, cachíin ni'yaj so' a.

⁴³ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so', ne quene'en so' se vaa cotoj uún va'n^uuj nij sí tucu'yón se-nana so' a. 'Q se ca'na' ndo'o nej rihaan nij so' a.

⁴⁴ Gaa ne tanáj so' man nij so', ne cavii uún so', ne cachíin ni'yaj uún so' rihaan Diose, ne ase vaa cachíin ni'yaj so' gaa rque ro', danj vaa cachíin ni'yaj uún so' rihaan Diose a.

⁴⁵ Gaa ne canicaj uún so' ca'na' so' rihaan va'n^uuj nij sí tucu'yón se-nana so', ne cataj so':

—Ca'vee cotoj soj ca'vee naraan rá soj ca'vee sese vaa ya'nú^u rihaan soj á. Dan me se daj doj quisij orá tucuachén yo'q so' manj rihaan sí tumé ndo'o cacun', che'é se mé 'l^unj sí ca'née Diose nicaj

yu'unj man yuvij adonj. ⁴⁶ Naxagaa soj, ca'anj ní' nanj ei. Ní'yaj soj nedí'. 'Na' síi tucuachén manj rihaan síi taj ri'yunj manj nanj chuguanj —taj Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa quita'aa nii man Jesucristó a

⁴⁷ Dan me se nicun' Jesucristó ca'mii so', ne nu' ca'na' síi cu'naj Judas yo'o tuvi' chuvij nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó, ne ca'na' uxrá yuvij ga so', ne nicaj nij yuvij neê espadá do', chruun do' a. Dan me se nij yuvij ca'née nij xrej ata suun nocoo doj do', nij yuvij ca'née nij síi uun chij rihaan nij yuvij israelitá do', me nij yuvij ca'na' a. ⁴⁸ Ne síi cu'naj Judas cataj xna'anj rihaan nij yuvij se vaa daj gaa qui'yaj so' ga Jesucristó, gaa ne cunu yaan nij yuvij man Jesucristó, ne cataj so':

—Síi cachron tu'vaj ro', so' me síi quita'aa soj cuaj á —taj síi cu'naj Judas a.

⁴⁹ Gaa ne nu' cuchi' so' cuaj rihaan Jesucristó, ne cataj so':

—Ca'na' uxraj, nanj maestro —taj so' rihaan Jesucristó a.

Gaa ne nu' cachron tu'va so' xruu Jesucristó a.

⁵⁰ Gaa ne xna'anj Jesucristó man Judas, cataj so':

—Me che'é ca'ná' so', ga tinu' —taj so' rihaan Judas a.

Gaa ne cuchi' nij yuvij rihaan Jesucristó, ne quita'aa nij yuvij man Jesucristó a.

⁵¹ Ne yo'o síi nicun' ga Jesucristó me se quirii so' taneê so' neê espadá, ne go' so' neê espadá yo' raa yo'o se-mozó xrej ata suun nocoo doj, ne veé dan

güéj nu' xréé mozó yo', qui'yaj so' a. ⁵² Gaa ne cataj Jesucristó rihaan síí nicaj neê espadá yo' a:

—Na'nej so' taneê so' á. 'O se nu' yuvii nicaj neê espadá ro', veé neê espadá qui'yaj cavi' nij yuvii nanj adonj. ⁵³ Ne ne ne'én so' se vaa guun nućuáj cachinj ni'yáj rihaan Réj, ne ca'na' que'ee ndo'o se-mozó Réj rihanj cuano, ne ca'vee qui'yaj cananj a. ⁵⁴ Tzaj ne sese danj qui'yáj, gaa ne asa' ca'vee qui'yaj ní' nu' nana no rihaan danj Diose nana taj xna'anj daj gaa quirán' 'unj ga —taj Jesucristó rihaan síí nicaj neê espadá yo' a.

⁵⁵ Ne canicaj Jesucristó, cataj Jesucristó rihaan nij yuvii a:

—Me che'é nicaj soj neê espadá nicaj soj chruun nicaj soj, ca'na' soj ga. Síí ituu mé 'unj, rá soj na'. Ne 'o se guun que'ee güii cayáán 'unj rá nuvíí nocoo, tucu'yón 'unj se-nanaj rihaan nij yuvii, tzaj ne ne quita'aa soj manj a. ⁵⁶ Tzaj ne nihánj me se quirán' 'unj nu' se vaa taj nana cachrón nij síí nata' se-nana Diose gaa naá rihaan yanj a —taj Jesucristó a.

Gaa ne tanáj cunudanj nij síí tucu'yón se-nana Jesucristó man so', ne cunanj nij so', ca'anj nij so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nii gaa cuta' nii cacun' xráá Jesucristó a

⁵⁷ Dan me se nij síí quita'aa man Jesucristó me se nicaj nij so' man Jesucristó ca'anj nij so' rihaan síí cu'naj Caifás xrej atá suun nocoo doj a. Ne aj mán chre' nij síí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij síí uun chij do', rihaan síí cu'naj Caifás yo' a. ⁵⁸ Ne gan' gan' canoco' síí cu'naj Pedró xcó

Jesucristó, ne cuchi' so' rihaan chingá rej yanj síi cu'naj Caifás yo', ne catúj so' rá chingá ne ca'anj cayáán so' ga nij se-mozó xrej man rá chingá, quene'en so' daj quiran' Jesucristó a.

⁵⁹ Dan me se nano' nij xrej atá suun nocoo doj nano' nij cuese nano' man yuvií cataj xna'anj che'é cacun' tumé Jesucristó a. Me rá nij so' nari' nij so' cacun' rmi' cutá' nij so' xráá Jesucristó ne cavi' Jesucristó, rá nij so' a. Tzaj ne taj vaj a 'ó cacun' tumé Jesucristó a ma'. ⁶⁰ Che'é dan nda' se cuchi' uxrá síi ne rihaan nij cuese ca'mii ne nij so', tzaj ne taj vaj cacun' quiri' nij so' cutá' nij so' xráá Jesucristó a ma'. Veé dan, ne cuchi' vij roj so', ⁶¹ ne cataj roj so':

—Síi nihánj cataj se vaa guun nucuaaj so' taquanee so' nuvií nocoo nuvií na'vij ní' rihaan Diose, ne rque va'nuj güii cune' uún so' nuvií yo', taj so' ei —taj roj so' a.

⁶² Gaa ne canicun' xrej atá suun nocoo doj, ne xná'anj so' man Jesucristó, cataj so':

—Me che'é ne a'mii so' ga. Daj vaa nana nihánj nana a'mii roj síi nihánj che'é so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

⁶³ Tzaj ne dínj táá Jesucristó a. Gaa ne cataj uún xrej atá suun nocoo doj rihaan Jesucristó a:

—Ase vaa nana taj xna'anj ma'an Diose rihaan so' ro', danj gaa nana nihánj nana cataj xna'anj 'unj rihaan so' á. 'Unj me síi ya ya ca'ne' suun rihaan so' cataj xna'anj so' sese ya ya mé so' ta'níi Diose síi tinanii man yuvií rihaan sayuun á —taj so' rihaan Jesucristó a.

⁶⁴ Gaa ne cataj Jesucristó rihaan so' a:

—Ya vaa nana ca'mii ma'án so' ei. Ne vaj a doj cataj xna'anj 'unj rihaan so' se vaa ndaa yaj quene'en soj se vaa sí ca'née Diose nıcaj yu'unj man yuvij mej, ne quene'en soj se vaa çayáan 'unj rej nuva' Diose sí nucuaj ndo'o ei. Ne quene'en uún soj se vaa ca'na' uún 'unj rihaan chumij nihánj, ne quitaj 'unj xráa ngaa xta' ca'naj adonj —taj Jesucristó rihaan xrej ata suun nocoo doj yo' a.

⁶⁵ Gaa ne ca'maan rá xrej yo', ne cutzin' xrej yo' sagan' ma'an xrej, ne cataj xrej rihaan tuvi' xrej a:

—Nı'yaj soj vij. Quij uxrá tu'va sí nihánj rihaan Diose nanj ei. Se cachiin doj sí ca'na' cataj xna'anj rihaan ní' che'é cacun' tumé sí nihánj a ma'. Maan se cuano nihánj me se cuno ma'an soj nana quij ca'mii so' se vaa çayáan ma'an so' rej x'nuj Diose, taj so' ei. ⁶⁶ Daj qui'yaj ní' man so', rá soj ga —taj xrej, xna'anj xrej man nij tuvi' xrej a.

—Cavi' so' ei —taj nij so' a.

⁶⁷ Gaa ne quirii talúj nij so' rihaan Jesucristó, ne go' nij so' man Jesucristó a. Ne coxro ta'aj nij so' xruu Jesucristó, ⁶⁸ ne cataj nij so':

—Sese ya ya ca'née Diose mán so' tinanii so' man yuvij rihaan sayuun, ne racuj Diose mán so' cataj xna'anj so' rihaan núj me sí go' mán so' vij —taj nij so', ca'mii nacoo nij so' man Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj sí cu'naj Pedró gaa cataj so' se vaa nuveé sij nocoo man Jesucristó me so' a

⁶⁹ Veé dan, ne ne Jesucristó ga yo'ó nij so' rá ve', ne ne sí cu'naj Pedró xe' rá chingá a.

Ne cuchi' yo'o mozó çana rihaan so', ne cataj no':

—Ne so' me yo'o sí cachée ga Jesucristó sí cavii estadó Galilea á —taj mozó chana yo' rihaan Pedró a.

⁷⁰ —Taj ma'. Ne unó 'unj me taj so' ma' —taj Pedró cuno taran' nij yuviñ cayáan ga so' a.

⁷¹ Gaa ne curihanj Pedró, ne canicun' so' rej atúj yuviñ chingá a.

Gaa ne quene'en yo'ó mozó chana man so', ne ca'mii no' rihaan nij yuviñ nicun' rihaan ve' ga Pedró, cataj no':

—Sí nihánj cachée ga Jesucristó sí cavii chuman' Nazaret asuun asanj —taj chana yo' a.

⁷² Gaa ne nucuaj ndo'o ca'mii uún Pedró, cataj so':

—Taj ma'. A doj ne ne'enj man snó'o yo' ma' —taj Pedró yo' a.

⁷³ Ne corá nii cuchi' nij sí nicun' ga Pedró rihaan Pedró, ne cataj nij so':

—Ya ya yo'o sí cachée ga Jesucristó mé so' ei. 'O se ase vaa nana a'mii nij sí cachée ga Jesucristó ro', vaa nana a'mii so' chuguanj —taj nij so' rihaan Pedró a.

⁷⁴ Gaa ne guun che'e Pedró nucuaj doj ca'mii Pedró, cataj Pedró se vaa ca'vee qui'yaj Diöse sayuun man so' sese nuveé nana ya me nana a'mii so', ne cataj so':

—Ne ne'enj man snó'o yo' ma' —taj uún Pedró, gaa ne nu' caguáj to'loo a.

⁷⁵ Gaa ne ninuj rá Pedró ndaa vaa cataj Jesucristó rihaan so' quii se vaa gaa ataa caguaj to'loo, ne va'núj cataj Pedró se vaa nuveé sij noco' man Jesucristó me ma'an Pedró ma'. Gaa ne curihanj Pedró xe', ne uxrá ta'vee Pedró a.

27

Nana nihánj taj xna'anj se vaa nicaj nii man Jesucristó, ca'anj nii rihaan síi cu'naj Pilato a

¹ Rej ranga' nuchruj raa taran' nij xrej atā suun nocoo doj do', nij síi uun chij do', daj qui'yaj nij so', ne cavi' Jesucristó a. ² Gaa ne numij nij so' man so', ne nicaj nij so' man so' ca'anj nij so' rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Pilato, ne tacuachén nij so' man Jesucristó rihaan so' a.

Nana nihánj taj xna'anj daj quiran' síi cu'naj Judas gaa cavi' so' a

³ Dan me se síi cu'naj Judas me síi tacuachén man Jesucristó rihaan nij síi taj ri'yunj man Jesucristó gaa asino yaan, ne xcaj so' cuentá se vaa ya ya ticavi' nii man Jesucristó ne ma'an so' me síi tumé cacun' se vaa cavi' Jesucristó a. Che'é dan nanó ndo'o rá so', ne me rá so' narque uún so' ico chi' sa'anj platá catzii yo' rihaan nij xrej atā suun nocoo doj do', rihaan nij síi uun chij do' a. Dan me se cuchi' so' rihaan nij so', ⁴ ne cataj so':

—Tumé 'unj cacun' se vaa tacuachén 'unj man yo'o síi sa' inanj rihaan soj á —taj síi cu'naj Judas yo' a.

—Nuveé se-cacun' núj me cacun' tumé so' ma'. Xcaj ma'an so' cuentá daj gaa qui'yáa so' ei —taj nij so' rihaan síi cu'naj Judas a.

⁵ Gaa ne nicaj so' sa'anj aga' yo', ri'ij uun so' rá nuvií nocoo, ne cavii so' ca'anj so', ne toco' vaj ma'an so' man so', ne cavi' so' a. ⁶ Gaa ne naran' nij xrej atā suun nocoo doj man sa'anj aga' yo', ne cataj nij so':

—Ne nó xcúún ní' caraa ní' sa'anj nihánj rá chrúún sa'anj taj rihaan Diose ma'. 'Q se sa'anj go' ní' che'é rej cavi' yo'o yuviij me sa'anj nihánj á —taj nij so' a.

⁷ Dan me se nuchruj raa nij so' daj qui'yaj nij so', ne nicaj nij so' sa'anj yo', ne quiránj nij so' to'óó síi rii xruj a. Ne guun yo'óó yo' santó cachin' nii man náá guun yuviij 'na' yo'ó chuman' yuviij cavi' chuman' Jerusalén a. ⁸ Che'é dan cu'naj yo'óó yo' Yo'óó Ton cuano ei. ⁹ Dan me se quisíj qui'yaj nij so' nu' se vaa cataj síi cu'naj Jeremías síi nata' se-nana Diose gaa naá gaa cataj so': “Gaa ne nicaj nij so' ico chi' sa'anj aga' a. Sa'anj yo' me sa'anj no yo'o so', cataj nij yuviij israelitá a. ¹⁰ Ne nicaj nij so' sa'anj yo' quiránj nij so' to'óó síi rii xruj, ndaa vaa cataj xna'anj síi 'nij ra'a man ní' rihanj nanj adonj”, taj síi cu'naj Jeremías a.

Nana nihánj taj xna'anj daj ca'mii síi cu'naj Pilato ga Jesucristó a

¹¹ Dan me se canicun' Jesucristó rihaan síi nicaj suun gobernador yo', ne xná'anj síi nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so':

—So' me síi nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuviij israelitá na' —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

—Vej ei —taj Jesucristó rihaan so' a.

¹² Ne xná'anj síi nicaj suun gobernador yo' man Jesucristó che'é cacun' cuta' nij xrej ata suun nocoo doj do', nij síi uun chij do', xraá Jesucristó a. Tzaj ne ne ca'mii Jesucristó a 'ó nana rihaan so' ma'. ¹³ Gaa ne xná'anj uún síi nicaj suun yo' man Jesucristó, cataj so':

—Aj cunó so' cataj nij so' se vaa tumé so' cacun' na'. Me che'é ne a'mii so' ga —taj so', xná'anj so' man Jesucristó a.

¹⁴ Tzaj ne yuun che'e ne ca'mii Jesucristó a 'ó nana rihaan so' che'é cacun' cuta' nii xráá so' a. Veé dan, ne caráya'anj uxrá síi nicaj suun gobernador yo' che'é yan qui'yaj so' danj a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cataj xna'anj síi cu'naj Pilato se vaa cavi' Jesucristó rihaan rcutze a

¹⁵ Ne vaa yo'o tucuáán noco' síi nicaj suun gobernador se vaa rii so' man yo'o síi 'nij taga' 'o 'o cha'anj pascuá, ne tinavij uun so' cacun' tumé síi urihanj taga' yo' a. Me ma'an 'o síi 'nij taga' a'mii nij yuvii che'é se vaa quirii so', ne ca'vee qui'yaj so' ndaa vaa taj nij yuvii a. ¹⁶ Ne veé yo' yo' ro', 'nij yo'o síi cu'naj Barrabás taga', ne quene'en cunudanj nij yuvii se vaa tumé ndo'o so' cacun' a. ¹⁷ Dan me se nuu chre' nij yuvii rihaan síi nicaj suun gobernador cu'naj Pilato, ne xná'anj so' man nij yuvii, cataj so':

—Me síi quirii 'unj, rá soj ga. Síi cu'naj Barrabás na'. Ase síi cu'naj Jesucristó xa' —taj so', xná'anj so' man nij yuvii a.

¹⁸ Danj ca'mii so', ne'en so' se vaa maan che'é se guun xcoj ruvaa rá nij xrej atá suun noco'o doj me tacuachén nij xrej man Jesucristó rihaan ma'an so' a.

¹⁹ Ne asij yáán síi cu'naj Pilato yo' rihaan xrúún so' chruun xlá, ne ca'née nica so' nana cuchi' rihaan so', taj no':

—Se guun ca'ne' so' cacun' che'é síi sa' yo' ma'. 'O se asij cua'aa me se nanó ndo'o raj che'é yan

tucua'nu' snó'o yo' manj adonj —taj nica sí cu'naj Pilato rihaan so' a.

²⁰ Tzaj ne cataj xna'anj nij xrej atā suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', rihaan nij yuvii se vaa ca'mii nij yuvii che'é sí cu'naj Barrabás rihaan sí cu'naj Pilato, ne cataj nij yuvii se vaa cavi' Jesucristó a. Ne cuchumán rá nij yuvii a. ²¹ Gaa ne xná'anj sí nicaj suun gobernador cu'naj Pilato man nij yuvii, cataj so':

—Me ya ya sí quirij, rá soj ga —taj so', xná'anj so' man nij yuvii a.

—Quirij so' man sí cu'naj Barrabás ei —taj nij yuvii rihaan so' a.

²² —Ne me qui'yáá 'unj ga sí cu'naj Jesucristó, rá soj ga —taj uún sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvii a.

—Cavi' so' rihaan rcutze, rá núj ei —taj taran' nij yuvii a.

²³ —Tzaj ne me cacun' tumé so' ga —taj sí cu'naj Pilato, xná'anj so' man nij yuvii a.

Tzaj ne doj a caguáj nij yuvii, cataj nij yuvii:

—Cavi' so' rihaan rcutze ei. —Danj inanj caguáj nij yuvii a.

²⁴ Dan me se quene'en sí cu'naj Pilato se vaa taj se 'yá' quina'maan rá nij yuvii, ne maan se doj a ca'maan rá nij yuvii, ne doj a qui'yaj nij yuvii sayuun a. Che'é dan nicaj so' na, ne na'ya' so' ni'yaj nij yuvii a. Ne cataj so':

—Se tumé 'unj cacun' sese cavi' sí nihánj a ma'. 'O se ma'an soj me sí qui'yaj cavi' so' adonj —taj sí cu'naj Pilato a.

²⁵ Gaa ne cataj nij yuvii rihaan so' a:

—Veé ma'an núj, ma'an ta'níí núj do', me síí tumé cacun' se vaa cavi' so' ei —taj nij yuvij yo' a.

²⁶ Gaa ne quirii síí cu'naj Pilato man síí cu'naj Barrabás taga' che'é nij yuvij, ne go' nij tanuu quartá xráá Jesucristó, qui'yaj síí cu'naj Pilato, ne tacuachén síí cu'naj Pilato man so' rihaan nij tanuu se vaa cachron nij tanuu man so' rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa ca'nga' nacoꝝ nij tanuu ni'yaj nij tanuu man Jesucristó a

²⁷ Gaa ne ca'anj nicaj nij tanuu 'yaj suun rihaan síí nicaj suun gobernador man Jesucristó rá ve' tu-
cuá síí nicaj suun gobernador yo' a. Ne naqui'yaj chre' nij tanuu man taran' nij tuvi' tanuu nij so' a. ²⁸ Gaa ne quirii nij so' sagan' Jesucristó man Jesucristó, ne na'néé nij so' sagan' rey yatzij maree man Jesucristó, ²⁹ ne qui'yaj nij so' cachriin tanj, ne cuta' nij so' cachriin tanj raꝝ Jesucristó, ne caxrij nij so' yo'o vará tico uun ston Jesucristó a. Gaa ne canicun' ruj nij tanuu rihaan Jesucristó, ne ca'nga' nacoꝝ nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, ne cataj nij so':

—Ya ya sij nicaj suun rey rii ta'nga' rihaan nij yuvij israelitá mé so' ei —taj nij so' tiha' nij so' man Jesucristó a.

³⁰ Gaa ne quirii talúj nij so' man Jesucristó, ne nacaj nij so' vará noco' ra'a Jesucristó, ne go' nij so' vará raꝝ Jesucristó a. ³¹ Sij ca'nga' nacoꝝ nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó, gaa ne quirii uún nij so' sagan' rey yatzij maree nuu Jesucristó, ne na'néé uún nij so' sagan' uún Jesucristó man uún so', gaa ne nicaj nij so' man Jesucristó cavii nij so'

ca'anj nij so' yan cachrón nij so' man Jesucristó rihaan rcutze a.

Nana nihánj taj xna'anj daj qui'yaj nij yuvii gaa cachrón nij yuvii man Jesucristó rihaan rcutze a

³² Dan me se cavii nij so', ne nari' nij so' man yo'ó sítí ne chuman' Cirene, ne so' me sítí cu'naj Simón a. Veé dan, ne qui'yaj uxrá nij tanuu fuerzá man sítí cu'naj Simón yo' cata so' rcutze cano Jesucristó rihaan a. ³³ Gaa ne cuchi' nij so' tacaan cu'naj Gólgota, ne Gólgota ro', me rej cu'naj Tacaan Cúu Yave Xnangá a. ³⁴ Gaa ne rque nij tanuu doj na vinó nachej ga na e' man Jesucristó co'ó so' a. Ne doj tzin' tiguíj daa Jesucristó, ne ne ca'vej rá so' co'ó so' ma'. ³⁵ Veé dan, ne cachrón nij tanuu man Jesucristó rihaan rcutze, ne tico tixaj nij so' che'é sagan' Jesucristó, ³⁶ gaa ne ca'anj cane nij so' rihaan yo'óó, ne tumé nij so' man Jesucristó a.

³⁷ Ne cachrón nij tanuu yo'ó rcuchra' raá rcutze, ne no letrá rihaan rcuchra' yo', ne taj xna'anj letrá yo' me che'é cavi' Jesucristó, ne: “Sítí nihánj me sítí cu'naj Jesucristó, ne sítí nicaj suun rey uun chij rihaan nij yuvii israelitá me so' a”, taj letrá yo' a.

³⁸ Gaa ne cachrón nij tanuu man yavíj snó'o rihaan yavíj rcutze yo', ne yavíj roj so' me sítí ituu a. Dan me se nicun' yo'ó so' rej nuva' Jesucristó, ne nicun' yo'ó so' rej nichruun Jesucristó a.

³⁹ Gaa ne cachén yuvii rej nicun' Jesucristó, ne ca'mii chi'ii ndo'o nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. Dan me se tucunó nij yuvii raá nij yuvii,

⁴⁰ cataj nij yuvii:

—Tacuanees so' man nuvíi nocoo, ne rque va'núj güii cune' so' yo'ó nuvíi nocoo, rá so' na'. Dan me

se sese ya ya ta'nij Diose mé so', ne tinanii so' mán so' rihaan rcutze, ne nanij so' rihaan yo'óo yaj vij —taj nij yuvij rihaan Jesucristó a.

⁴¹ Ne ase vaa qui'yaj nij yuvij yo' ro', danj qui'yaj uún nij xrej ata suun nocoo doj do', nij sí naqui'yaj cuu se-tucuanj Moisés do', nij sí uun chij do', ca'mii chi'ij nij so', cataj nij so':

⁴² —Tinanii sí nihánj man yo'ó yuvij rihaan sayuun, rá so', tzaj ne ne guun nucuaj so' tinanii so' man ma'an so' rihaan rcutze danj. Sese ya ya sij nicaj suun rey uun chij rihaan ní sij israelitá me so', ne nanij so' cuano rihaan yo'óo, ne cuchuman rá ní ni'yaj ní man so' ei. ⁴³ Dan me se nucuaj rá so' man Diose se vaa cavij sa' so', qui'yaj Diose, rá so' a. Ca'vee tinanii Diose man so' cuano, sese sij 'ee rá Diose man me so' á. 'O se ma'an so' taj se vaa ta'nij Diose me ma'an so' adonj —taj nij so', chi'ij ndo'o ca'mii nij so' ni'yaj nij so' man Jesucristó a. ⁴⁴ Ne ase vaa ca'mii nij so' ro', danj ca'mii uún roj sí ituu nocoo rihaan rcutze rej x'nuj Jesucristó, ca'mii roj so' nana nij rihaan Jesucristó a.

Nana nihánj taj xna'anj daj guun gaa cavi' Jesucristó a

⁴⁵ Veé dan, ne caxuj, ne yuun che'e guun rmi' rihaan chumij, ne yo'o guun rmi' chumij ndaa quisij aga' va'nuj rej anoco' güii a. ⁴⁶ Veé dan, ne quisij aga' va'nuj, gaa ne nucuaj ndo'o caguáj Jesucristó, cataj so':

—Elí, Elí, lama sabactani —taj so', caguáj so' xna'ánj a'mii ma'an so', ne nana caguáj so' taj: “Diose nocoo 'unj mé so' á. Me che'é tanáj uun so' mán 'unj ga”, taj nana caguáj Jesucristó a.

⁴⁷ Ne cuno ta'aj nij síí nicun' rej x'nuj Jesucristó nana caguáj so', tzaj ne ne cuno nij so' me taj Jesucristó ma'. Maan se:

—Nacúún síí nihánj man síí cu'naj Elías tadonj —taj nij so' rihaan tuvi' nij so' a.

⁴⁸ Gaa ne nu' ra'yanj cunanj yo'o síí nicun' rej x'nuj Jesucristó, ne nicaj so' yataan esponja, ne caraa so' na vinó yuu rque yataan, ne cuta' so' raa yo'o vará, ne ru'maan so' yataan tu'va Jesucristó, ne co'o Jesucristó na yuu yo', qui'yaj so' a. ⁴⁹ Tzaj ne ca'mii yo'ó nij yuvii, cataj nij so':

—Dínj qui'yáá so' á. Quene'en ní' sese ca'na' síí cu'naj Elías tinanii síí cu'naj Elías man so' rihaan rcutze ei —taj nij yuvii yo' a.

⁵⁰ Gaa ne sca' caguáj uún Jesucristó, ne cavi' so' a. ⁵¹ Veé dan, ne quisin' yatzij mantá cortiná nocó' rá nuvií nocoo ndaa rej raa, ne 'o quiniy ca'anj ndaa tacóo yo' a. Dan me se cachén yuún, ne quixra' ta'aj nij yuvej, ⁵² ne x'núj rej cachin' nii man nij síí cavi', ne cunuu i'na' uún que'ee nij síí sa' cavi' asij rque a. ⁵³ Ne gaa quisij orá cunuu i'na' uún ma'an Jesucristó, ne curihanj nij síí cunuu i'na' uún yo', ne catúj nij so' chuman' guee chuman' Jerusalén, ne quene'en uxrá yuvii man nij so' a.

⁵⁴ Veé dan, ne nicun' tanuu capitán nicun' yo'ó nij tanuu nicun' cutumé man Jesucristó a. Ne quene'en nij so' cachén yuún, ne quene'en nij so' nu' se vaa guun, ne cuchu'vi' ndo'o nij so', ne ndaa dan asuun gaa xcaj nij so' cuentá se vaa ya uxrá ta'nij Diose me Jesucristó, ne dan me se cataj nij so':

—Ya ta'nij Diose me síi nihánj tadonj —taj nij so' a.

⁵⁵ Ne gan' doj nicun' que'ee chana, ni'yaj uun nij chana man Jesucristó a. Chana cuno se-nana Jesucristó asij cavii Jesucristó estadó Galilea me nij chana yo', ne qui'yaj suun nij chana yo' che'é Jesucristó a. ⁵⁶ Yo'ó no' me chana cu'naj Mariá Magdalena, ne yo'ó no' me chana cu'naj Mariá nii síi cu'naj Jacobo ga síi cu'naj José a. Ne yo'ó no' me nii roj ta'níi síi cu'naj Zebedeo a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cachin' nii man Jesucristó rque yu'uj yuvej a

⁵⁷ Ne rej ata' güii ca'na' yo'ó síi ru'vee síi ne chuman' Arimatea a. José cu'naj so', ne so' me síi tucu'yón se-nana Jesucristó a. ⁵⁸ Dan me se ca'anj so' rihaan síi cu'naj Pilato, ne cachín ni'yaj so' rihaan síi cu'naj Pilato se vaa ca'vej síi cu'naj Pilato cachin' so' man Jesucristó a. Ne síi cu'naj Pilato ro', cataj se vaa ca'vee qui'yaj so' danj a. ⁵⁹ Ne nicaj síi cu'naj José man Jesucristó, ne nacutáj so' yatzíj mantá naruvii xráá Jesucristó, ⁶⁰ ne vaa yu'uj yuvej rihaan so', rej achin' nii man nij síi cavi', tzaj ne yu'uj naca me yo' a. Ma'an so' me síi qui'yaj gáán nii yu'uj yo', ne taj vaj xngá náj rque yu'uj ma'. Ne caxríj so' man Jesucristó rque yu'uj yo', ne caráán so' yuvej xij tu'va yu'uj yo' a. ⁶¹ Ne cayáán chana cu'naj Mariá Magdalena cayáán yo'ó chana cu'naj Mariá cayáán tu'va yu'uj yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj se vaa tumé uxrá nii man yu'uj nuu Jesucristó a

⁶² Veé dan, ne taxrej, ne ndaa quisíj qui'yaj chuvii nij yuvii israelitá che'é güii naraan rá nij so', ne cunuu chre' nij xrej atá suun nocoo doj do', nij síí fariseo do', ne ca'anj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato, ⁶³ ne cataj nij so':

—Nuú rá núj daj cataj síí tiha' yu'unj yo' gaa gaa i'na' so', señor. Dan me se cataj so' se vaa cachén va'nuj güii, gaa ne cunuu i'na' uún so', cataj so' adonj. ⁶⁴ Che'é dan ca'ne' so' suun rihaan tanuu se vaa tumé tanuu man yu'uj naj so' ndaa se quisij va'nuj güii yo' ruguanj. Sese se qui'yaj ní' danj, ne ca'na' nij síí tucu'yón se-nana so', ne quirii nij so' man so', ne cataj nij so' rihaan nij yuvii se vaa cunuu i'na' uún so' nanj adonj. Asa' quisíj, gaa ne doj a tiha' yu'unj uún nij so' man nij yuvii nanj adonj —taj nij so' rihaan síí cu'naj Pilato a.

⁶⁵ Ne cataj síí cu'naj Pilato rihaan nij so' a:

—Vaa tanuu rihaan soj ei. Nícaj soj man tanuu ca'anj soj cutumé soj man yu'uj yo' á. Ne'en ma'an soj daj qui'yaj soj á —taj Pilato rihaan nij so' a.

⁶⁶ Gaa ne cavii nij so' ca'anj nij so' tumé nij so' man yu'uj yuvej yo' a. Dan me se ca'ne' nij so' suun rihaan tanuu cutumé tanuu yu'uj, ne cachrón nij so' yánj nichraj tu'va yuvej caráán tu'va yu'uj yo' a.

28

Nana nihánj taj xna'anj se vaa cunuu i'na' uún Jesucristó a

¹ Dan me se ca'anj güii cuetan' güii naránj rá nij yuvii israelitá, ne na'yaan cotungó me yo', ne daj doj quisij güii a. Ne ca'na' chana cu'naj Mariá Magdalena do', yo'ó chana cu'naj Mariá do',

quene'en roj chana yu'uj catú Jesucristó a. ² Veé dan, ne cachén uxrá yuún, ne cavii yo'o se-mozó síi 'nij ra'a man ní' rej xta', ca'na' so', nanij so' tu'va yu'uj yo', gaa ne quirii yaníj so' yuvej aráan tu'va yu'uj yo', ne ca'anj cane so' xráa yuvej yo' a. ³ Daj se uun rá roj no' ne'en roj no' gaa raan ro', danj guun rá roj no' gaa curuvi' so' a. Ne daj se uun rá roj no' ne'en roj no' yu've' catzii ndo'o ro', danj guun rá roj no' ne'en roj no' sagan' so' a. ⁴ Gaa ne cuchu'vi' ndo'o nij tanuu man tumé tu'va yu'uj yo', ne quirí'íj ndo'o man nij so' a. Dan me se ase vaa mán síi cavi' vaa mán nij so' rihaan yo'óo a. ⁵ Veé dan, ne cuchi' roj chana yo' rihaan se-mozó Diose, ne cataj se-mozó Diose rihaan roj no' a:

—Se cuchu'vi' roj soj ma'. 'O se aj ne'én 'unj se vaa nano' roj soj man Jesucristó síi cavi' rihaan rcutze adonj. ⁶ Taj vaj so' naj nihánj a ma'. 'O se cunuu i'na' uún so', ndaa vaa cataj xna'anj so' rihaan soj á. Catuu roj soj ni'yaj roj soj rej quinaj so' á. ⁷ Gaa ne ra'yanj ca'anj roj soj, cataj xna'anj roj soj rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' se vaa cunuu i'na' uún so' á. Veé dan me se quitaj yaan so' rihaan soj ca'anj so' estadó Galilea, ne ca'anj soj ndaa yo', ne quene'en soj man so' á. Danj gaa cataj xna'anj soj rihaan nij síi tucu'yón se-nana so' á. Veé dan me quisíj nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj a —taj se-mozó Diose rihaan roj chana yo' a.

⁸ Veé dan, ne curihanj roj chana ca'anj roj no' a. Veé roj no' cuchu'vi', ne veé roj no' guun niha' rá uún a. Veé dan me se cunanj ndo'o roj no', cataj xna'anj roj no' rihaan nij síi tucu'yón se-nana Jesucristó nu' se vaa quene'en roj no' do', nu' nana

cataj xna'anj se-mozó Diose rihaan roj no' do' a.
 9 Ne maan orá dan nari' tuvi' ma'an Jesucristó ga roj chana yo', ne cataj so':

—Gaa niha' nimán roj soj á —taj Jesucristó rihaan roj no' a.

Gaa ne cuchil roj chana yo' rihaan Jesucristó, ne ca'anj canicun' ruj roj no' rihaan so', ne quita'aa roj no' tacóó Jesucristó, ne na'víj roj no' rihaan Jesucristó a. 10 Gaa ne cataj Jesucristó rihaan roj chana a:

—Se kuchu'vi' roj soj ma'. Maan se ca'anj roj soj cataj xna'anj roj soj rihaan nij tinúu 'unj se vaa cavii nij so' ca'anj nij so' estadó Galilea, ne ndaa yo' quene'en nij so' manj á —taj Jesucristó rihaan roj chana yo' a.

Nana nihánj taj xna'anj che'é nana cataj xna'anj nij tanuu rihaan nij xrej atá suun nocoo doj a

11 Ne gaa quisij ca'anj roj chana yo', ne dan me se cavii ta'aj nij tanuu man tu'va yu'uj yo' rque chuman', ne cataj xna'anj nij tanuu rihaan nij xrej atá suun nocoo doj nu' se vaa guun a. 12 Ne cunuu chre' nij xrej atá suun nocoo doj ga nij sí uun chij, ne nuchruj raá nij so' daj qui'yaj nij so' a. Gaa ne go' uxrá nij so' sa'anj rihaan nij tanuu yo', 13 ne cataj nij so':

—Cataj soj se vaa rej ni cotoj soj, ne nij sí tucu'yón se-nana so' ro', ca'na' quirii man so' a. Danj cataj soj á. 14 Ne sese cuchil' nana yo' rihaan sí nicaj suun gobernador, ne sese me rá so' qui'yaj so' sayuun man soj, ne ma'an núj caráán ra'a sayuun xráá soj á —taj nij so' rihaan nij tanuu a.

15 Dan me se guun ya rá nij tanuu, ne quita'aa nij so' sa'anj yo', ne qui'yaj nij so' nu' se vaa cataj xna'anj nij xrej atá suun nocoo doj do', nij sí uun chij do', rihaan nij so' a. Ne ase vaa nana ca'mii nij tanuu rihaan yuvii ro', ta'nga' danj vaa nana ticha'nuu nij yuvii israelitá rihaan yuvii ndaa yo' yaj nanj adonj.

Nana nihánj taj xna'anj che'é suun ca'ne' Jesucristó rihaan nij sí tucu'yón se-nana so' a

16 Gaa ne ca'anj xaan nij sí tucu'yón se-nana Jesucristó estadó Galilea, ne cavii nij so' raa 'o quij a. Danj qui'yaj nij so', ése cuno nij so' nana cataj xna'anj Jesucristó rihaan nij so' gaa rque a. 17 Gaa ne quene'en nij so' man Jesucristó, ne na'víj nij so' rihaan so', tzaj ne ne guun ya rá ta'aj nij so' se vaa ya ya Jesucristó me so' a. 18 Gaa ne cuchii Jesucristó rihaan nij so', ne cataj so' rihaan nij so':

—Yaj me se 'unj me sí uun chij xta' do', nu' rihaan yo'óo do', qui'yaj Diose ei. 19 Che'é dan ca'anj soj tucu'yón soj se-nanaj rihaan nij yuvii man 'o 'o chuman' naj rihaan chumii, ne canoco' nij yuvii manj, qui'yaj soj, ne cuta' ne soj man nij so', ne cata' tu'va soj se-chuvii Réé 'unj Diose do', se-chuvii 'unj ta'nij Diose do', se-chuvii Nimán Diose do' á. 20 Ne tucu'yón soj rihaan nij yuvii se vaa cuno nij yuvii nu' nana cataj xna'anj 'unj rihaan soj á. Veé dan yuun che'e cachee 'unj ga soj nu' güii cachee soj rihaan chumii nihánj, ndaa se quinavij nu' chumii nihánj nanj adonj —taj Jesucristó rihaan nij so' a.

**Se-nānā Diosē nanā sã' me rá catũũ nimán ní'
a
New Testament in Triqui, Copala (MX:trc:Triqui,
Copala)**

copyright © 1987 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Triqui, Copala

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Triqui, Copala [trc], Mexico

Copyright Information

© 1987, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Triqui, Copala

© 1987, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

3a8f2838-fe9f-5490-8d78-a7bbfddab871